

Οικονομική Ευημερία της Γενιάς Z

Εθνική Αναφορά - Ελλάδα

Όμιλος για την Επιχειρηματικότητα και την Κοινωνική Οικονομία

Μάρνη 56, Αθήνα, 10437, Ελλάδα

<https://ekogreece.com/>

Συγγραφέας: Βασιλείου Ελισάβετ

Συνεισφέροντες: Αρβανιτίδης Στυλιανός, Γκούμα Ευανθία

Αποποίηση ευθυνών

Η παραγωγή αυτής της έκδοσης δεν φέρει έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων. Η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για το περιεχόμενο και τη χρήση της.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Περιοχόμενα

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγική περίληψη	3
1.1 Σκοπός της εθνικής έκθεσης	3
1.2. Εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους και εφήβους, καθώς και για νέους επιχειρηματίες	3
1.3 Εθνικές πρωτοβουλίες	6
Κεφάλαιο 2: Youth Finance Academy	11
2.1 Youth Finance Academy: σκοπός, στόχοι, εργαλεία χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης	11
2.2 Εταιρική σύμπραξη	15
2.3 Σχετικά με το πλαίσιο Erasmus+ και τα προγράμματα KA2	18
Κεφάλαιο 3 - Αποτελέσματα έρευνας	19
3.1 Η οικονομική ευημερία και ο οικονομικός αλφαριθμητισμός των νέων	19
Μέρος Α. Δημογραφικά στοιχεία	19
Μέρος Β: Προσωπική οικονομική κατάσταση και οικονομικές γνώσεις	22
Μέρος Γ. Οικονομική Συμπεριφορά	33
3.2 Η οικονομική ευημερία και ο οικονομικός αλφαριθμητισμός των νέων επιχειρηματιών	45
Μέρος Α. Δημογραφικά στοιχεία	45
Μέρος Β. Γνώση στα χρηματοοικονομικά	48
Μέρος Γ: Οικονομικά Προϊόντα	59
Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα και συστάσεις	70
4.1. Συμπεράσματα έρευνας χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης νέων	70
Οικονομικές γνώσεις των νέων και γνωστικές μαθησιακές ανάγκες	70
Οικονομική συμπεριφορά των νέων και ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων	72
Προτάσεις σχεδιασμού κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, βάσει των μαθησιακών αναγκών των νέων	73
4.2. Συμπεράσματα έρευνας χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης νέων επιχειρηματιών	78
Οικονομικές γνώσεις των νέων επιχειρηματιών και γνωστικές μαθησιακές ανάγκες	78
Οικονομική συμπεριφορά των νέων επιχειρηματιών και ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων	81
Προτάσεις σχεδιασμού κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, βάσει των μαθησιακών αναγκών των νέων επιχειρηματιών	83
Βιβλιογραφία	87

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγική περίληψη

1.1 Σκοπός της εθνικής έκθεσης

Ο κύριος σκοπός της ευρωπαϊκής έκθεσης "Οικονομική Ευημερία της Γενιάς Ζ" είναι η διερεύνηση των προκλήσεων και των μαθησιακών αναγκών των νέων (ηλικίας 18-30 ετών), αλλά και των νέων επιχειρηματιών (ηλικίας 18-30 ετών) σε ότι αφορά τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και εκπαίδευση.

Η έκθεση αυτή αποτελεί καταγραφή των δεδομένων που συνελέχθησαν από πανελλαδική έρευνα, πάνω στα οποία θα βασιστεί ο σχεδιασμός καινοτόμων εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και προγραμμάτων μάθησης για τις ομάδες στόχο.

Η έκθεση πραγματοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος «Youth Finance Academy», με συντονιστή εταίρο την οργάνωση Monomyths με έδρα τη Ρουμανία, σε συνεργασία με 7 ευρωπαϊκούς μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Erasmus+ στο πλαίσιο των στρατηγικών συμπράξεων στον τομέα της νεολαίας.

1.2. Εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους και εφήβους, καθώς και για νέους επιχειρηματίες

Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση θεωρείται το πιο βιώσιμο μέτρο για την καταπολέμηση του οικονομικού αποκλεισμού. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από το 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε μια σειρά από πρωτοβουλίες, πολιτικές και προγράμματα στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, όπως η δημιουργία της ομάδας εμπειρογνομόνων για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, η δημιουργία βάσης δεδομένων υφιστάμενων πρωτοβουλιών και παραδειγμάτων ορθών πρακτικών ([Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για όλους](#)) και διάφορα διαδικτυακά εργαλεία για εκπαιδευτικούς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Ωστόσο, καθώς η

χρηματοοικονομική εκπαίδευση παραμένει εθνική ευθύνη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνιστά την ανάπτυξη συντονισμένων στρατηγικών και ολοκληρωμένων σχεδίων δράσης σε κάθε κράτος μέλος, προκειμένου να αυξηθεί το επίπεδο της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των καταναλωτών και πολιτών στην ΕΕ.

Ελλείπει εφαρμοσμένης στρατηγικής χρηματοοικονομικής ένταξης, η Ελλάδα παραμένει σε σχετικά υψηλές θέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών όσον αφορά το μέγεθος της παραοικονομίας. Από τις 36 ευρωπαϊκές χώρες που αναλύθηκαν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο σε μια έκθεση του 2019, η Ελλάδα κατατάσσεται δέκατη στην ΕΕ όσον αφορά το μέγεθος της εκτιμώμενης παραοικονομίας, με ποσοστό 30.2% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας το 2016 [1]. Η κατάσταση αυτή έχει σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις καθώς η παραοικονομία τείνει να δημιουργεί αναποτελεσματικότητα και να αναστέλλει την ανάπτυξη και την καινοτομία.

Σύμφωνα με την Απολογιστική Δράση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ) του 2018, ένας εκ των βασικών μοχλών της παραοικονομίας είναι η αδήλωτη εργασία (δηλαδή η αμειβόμενη δραστηριότητα που είναι νόμιμη ως προς τη φύση της αλλά δεν δηλώνεται στις δημόσιες αρχές), η οποία αποτελεί σκόπελο στις προοπτικές ανάπτυξης κάθε χώρας. Στην Ελλάδα παρατηρείται διαχρονικά ένα από τα υψηλότερα επίπεδα αδήλωτης εργασίας μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2], γεγονός το οποίο αποδυναμώνει τα δημόσια έσοδα και την επάρκεια του ασφαλιστικού συστήματος και υπονομεύει τις αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Επιπρόσθετη δεινή συνέπεια είναι η υποβάθμιση των ευκαιριών και των δικαιωμάτων των ίδιων των εργαζομένων, καθώς υπονομεύεται η δυνατότητά τους για συνταξιοδότηση, για διεκδίκηση των δεδουλευμένων, για αποζημίωση απόλυσης, για επίδομα ανεργίας, για πρόσβαση σε χρηματοδότηση μέσω πίστωσης κλπ.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του London School of Economic and Political Science (Μάιος 2020) [3], από τις 22 χώρες που μελετήθηκαν, η Ελλάδα έχει το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό (14,7%) νοικοκυριών που θεωρούνται «οικονομικά ασφαλή», γεγονός που υποδηλώνει την ευπάθεια των ελληνικών νοικοκυριών ενόψει οικονομικών σοκ. Το γεγονός αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα δεδομένα

δεικτών οικονομικής υγείας των νοικοκυριών: η Ελλάδα είχε την χαμηλότερη απόδοση στο ποσοστό αποταμιεύσεων το 2020 (-3.3) σε σύγκριση με τις 17 χώρες που συμπεριλήφθηκαν στην τελευταία αναφορά της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας [4] σημειώνοντας μάλιστα αρνητική αποταμίευση, δηλαδή δαπάνες μεγαλύτερες από το καθαρό εισόδημα. Βάσει της ίδιας μελέτης η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα που παρουσίασε μείωση του καθαρού πλούτου των νοικοκυριών (-10,9% του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος -GDI-) την τετραετία 2017-2020 με την Ε.Ε να παρουσιάζει μέση αύξηση της τάξεως του 34.9% του GDI.

Σε ότι αφορά την οικονομική συμπεριφορά των Ελλήνων υπάρχουν ελάχιστα δεδομένα στη διεθνή βιβλιογραφία. Σύμφωνα με μελέτη του Ευρωπαϊκού Ταμείου Διαχείρισης Κεφαλαίων και Περιουσιακών Στοιχείων (Σεπτέμβριος 2020) [5], στην οποία συμμετέχουν 25 Ευρωπαϊκές χώρες, οι Έλληνες δεν επενδύουν για τη συνταξιοδότηση και την ασφάλισή τους, καθώς μόνο το 1% των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων του μέσου νοικοκυριού αφορά σε συνταξιοδοτικές εισφορές, και το 5% σε έξοδα για ασφάλιστικά προϊόντα, κατατάσσοντας τη χώρα μας στη δεύτερη και την τρίτη θέση από το τέλος αντίστοιχα. Εξίσου χαμηλά είναι και τα επίπεδα των επενδυτικών κεφαλαίων που διαθέτουν τα ελληνικά νοικοκυριά, τα οποία ανέρχονται στο 5%, δηλαδή το τρίτο χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ των 25 συμμετεχουσών χωρών.

Τα δεδομένα που εξετάζουν πτυχές της οικονομικής συμπεριφοράς των Ελλήνων αντανakλούν ελλιπή εξοικείωση με χρηματοοικονομικά θέματα και υποδηλώνουν ότι μεγάλο μέρος των πολιτών χρησιμοποιούν για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών όπως στέγαση, ασφάλεια ζωής, συνταξιοδοτικό πρόγραμμα κ. ά., προϊόντα που δεν μπορούν να κατανοήσουν πλήρως τη λειτουργία τους, γεγονός που αυξάνει το ρίσκο που αναλαμβάνουν για τη μελλοντική τους ευημερία.

Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός βοηθά τα άτομα να επεξεργάζονται αποτελεσματικότερα χρηματοοικονομικές πληροφορίες, να αναγνωρίζουν πιο εύκολα το ρίσκο που ενέχουν οι διάφορες οικονομικές αποφάσεις που καλούνται να λάβουν σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο και να επιδεικνύουν περισσότερο ορθολογική οικονομική συμπεριφορά [6] [7], προστατεύοντας έτσι τα εργασιακά δικαιώματα και την προσωπική ευημερία τους με τελεσφόρο τρόπο.

Σύμφωνα με πορίσματα παγκόσμιας μελέτης του οίκου αξιολόγησης Standard & Poor's [8], τα επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού κυμαίνονται από 13% έως 71% ανά χώρα, με το μέσο επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Ε.Ε να φτάνει το 52%, αναδεικνύοντας το γεγονός ότι δισεκατομμύρια πολίτες σε όλο τον κόσμο είναι ανέτοιμοι να διαχειριστούν τις ραγδαίες εξελίξεις ενός ασταθούς, πολύπλοκου και διαρκώς μεταβαλλόμενου χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος.

Για την Ελλάδα διαπιστώνεται κενό μέτρησης ως προς τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό των Ελλήνων πολιτών. Η Ελλάδα δεν συμμετείχε στην τελευταία έρευνα του Διεθνούς Δικτύου Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης OECD/INFE για το επίπεδο οικονομικού γραμματισμού σε χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης που πραγματοποιήθηκε το 2020, ούτε στην αντίστοιχη έρευνα παγκόσμιας εμβελείας που είχε εκπονήσει το Δίκτυο το 2016.

Τα δεδομένα που είναι διαθέσιμα προέρχονται από μια μόνο έρευνα παγκόσμιας εμβελείας που διενεργήθηκε από την Standard & Poor's το 2015 [8] , καθώς και από μια πρόσφατη εθνική έρευνα που διενεργήθηκε από το Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού [9]. Σύμφωνα με την πρώτη, τα επίπεδα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του πληθυσμού της Ελλάδας ανέρχονται στο 45%, ποσοστό σχετικά ικανοποιητικό, λίγο υψηλότερο από τον μέσο όρο των 140 χωρών που συμμετείχαν στην ίδια έρευνα. Η έρευνα του Ινστιτούτου Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού κατέδειξε ότι είναι μειωθητικό το ποσοστό των προπτυχιακών φοιτητών στην Ελλάδα που ανήκουν στη «γενιά Z» –Generation Z -που βίωσε με απόλυτο τρόπο τα αποτελέσματα μιας μοναδικής σε διάρκεια και έντασης οικονομική κρίση- οι οποίοι είναι χρηματοοικονομικά εγγράμματοι (19,3%). Επίσης, η πλειοψηφία των νέων δεν αποταμιεύουν ή αποταμιεύουν σπάνια για το μέλλον (71%), δεν έχουν επενδυτική εμπειρία (93,4%) και ανησυχούν για το μέλλον το δικό τους και της οικογένειάς τους (92,5%), ενώ μόνο οι μισοί (55,3%) καταγράφουν τα έξοδά τους και παρακολουθούν τον προϋπολογισμό τους.

1.3 Εθνικές πρωτοβουλίες

Οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ αναγνώρισαν επισήμως τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού το 2002 με το λανσάρισμα ενός ενιαίου και ολοκληρωμένου προγραμματικού σχεδίου. Το 2008 το πρόγραμμα αυτό ενισχύθηκε

περαιτέρω με τη δημιουργία ενός Διεθνούς Δικτύου Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης (OECD/INFE). Οι φορείς που εκπροσωπούν την Ελλάδα ως τακτικά μέλη του Δικτύου αυτού είναι Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και η Τράπεζα της Ελλάδος, ενώ η Ελληνική Ένωση Τραπεζών συμμετέχει ως συνδεδεμένο μέλος (EET).

Σε εθνικό επίπεδο, η **Ελληνική Ένωση Τραπεζών** έχει εντάξει στους βασικούς άξονες δραστηριότητάς της την προώθηση της χρηματοπιστωτικής εκπαίδευσης, Μέσω του [Ελληνικού Τραπεζικού Ινστιτούτου \(ΕΤΙ\)](#), δηλαδή του εκπαιδευτικού βραχίονά της, αναπτύσσει ποικίλες δράσεις, συμμετέχοντας σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς φορείς, και στηρίζοντας ενεργά εθνικές πρωτοβουλίες. Μεταξύ άλλων, το ΕΤΙ συμμετέχει στην Ομάδα Έργου για τη Χρηματοπιστωτική Εκπαίδευση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας, οργανώνει σε εθνικό επίπεδο τον ευρωπαϊκό διαγωνισμό Γνώσεων για το Χρήμα “European Money Quiz”, σχεδιάζει και υλοποιεί ενδοεπιχειρησιακά εκπαιδευτικά προγράμματα, προγράμματα πιστοποίησης και εξ’αποστάσεως μάθησης, καθώς και προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους και μαθητές σχολείου (όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα «*Τράπεζες σε Δράση*», που δίνει σε μαθητές Λυκείου την ευκαιρία να εξοικειωθούν με τη χρηματοοικονομική γνώση και να αποκτήσουν τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε να διαχειρίζονται τα οικονομικά τους ως ενημερωμένοι καταναλωτές και μελλοντικοί επαγγελματίες, το πρόγραμμα «*Η οικονομία κι εγώ*» που βοηθά τους μαθητές μάθουν την έννοια του προϋπολογισμού, την οικογενειακή και ατομική διαχείριση των χρημάτων και να αποκτήσουν βασικές αρχές χρηματοοικονομικής γνώσης, καθώς και το πρόγραμμα «*Επιχειρήσεις σε Δράση*», το οποίο βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τα γνωρίσματα της ελεύθερης αγοράς και το ρόλο των επιχειρήσεων σ' αυτήν, τα στάδια οργάνωσης αλλά και της παραγωγής και προώθησης του προϊόντος, αλλά και τις κοινωνικές ευθύνες μιας επιχείρησης και το ρόλο του Κράτους στην ελεύθερη οικονομία)

Η **Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων της Ελλάδας (ΑΑΔΕ)** συμπεριλαμβάνει σταθερά την εκπαίδευση των φορολογουμένων ως βασική προτεραιότητα στα ετήσια επιχειρησιακά της σχέδια από το 2016, το οποίο ήταν και το έτος σύστασης της [Φορολογικής και Τελωνειακής Ακαδημίας](#) της ΑΑΔΕ, με σκοπό το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης, ενημέρωσης και

επιμόρφωσης μελών επιστημονικών και επαγγελματικών φορέων της χώρας, ιδιωτών, καθώς και υπαλλήλων υπηρεσιών και φορέων του δημόσιου τομέα, καθώς και η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και οργάνωση εκδηλώσεων και δράσεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα για το ευρύ κοινό. Στις παροχές της Ακαδημίας συγκαταλέγεται και [Πρόγραμμα εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης \(E-Learning\)](#) με στόχο την κάλυψη των μαθησιακών αναγκών και την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων που επιδιώκεται να διαθέτει το ανθρώπινο δυναμικό της ΑΑΔΕ.

Το ίδιο έτος (2016) ιδρύθηκε και το πρώτο Ινστιτούτο στην Ελλάδα για τη διάδοση της χρηματοοικονομικής γνώσης και την καταπολέμηση του χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού ([Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού](#)), το οποίο έχει ήδη αναλάβει πολλαπλές δράσεις για την ανάδειξη της αξίας της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στη ζωή των πολιτών, διοργανώνοντας ειδικές ενημερωτικές εκδηλώσεις σε όλες τις βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και πραγματοποιώντας συνεχή επιστημονική έρευνα για τη συμβολή στην κατάρτιση μακροχρόνιας εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση του οικονομικού αναλφαβητισμού. Παράλληλα, το Ινστιτούτο αναπτύσσει δράσης ευαισθητοποίησης και χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης προσαρμοσμένες στις ανάγκες παιδιών, εφήβων και άλλων ευάλωτων ομάδων (γυναίκες, νέοι γονείς, μετανάστες και συνταξιούχοι), αλλά και δράσεις που απευθύνονται στο ευρύ κοινό (όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα e-learning “Απλά Χρηματοοικονομικά για Όλους -Home Finance”, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πειραιά, το οποίο χορηγεί το πιστοποιητικό επιμόρφωσης του προγράμματος).

Το 2017 εγκαινιάστηκαν τα πρώτα [Κέντρα-Γραφεία Ενημέρωσης και Υποστήριξης Δανειοληπτών](#) (ΚΕΥΔ - ΓΕΥΔ) από την **Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους** και μέχρι σήμερα λειτουργούν 50 κέντρα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Τα ΚΕΥΔ - ΓΕΥΔ έχουν στόχο να καλύψουν το κενό χρηματοοικονομικών γνώσεων σε ειδικές ευαίσθητες ομάδες (υπερχρεωμένους πολίτες, επαγγελματίες και επιχειρηματίες που αντιμετωπίζουν προφανή αδυναμία να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους προς το Δημόσιο, τα Ασφαλιστικά Ταμεία, τις Τράπεζες, τους διαχειριστές δανείων (funds – servicers που αγόρασαν τα δάνεια από τράπεζες) και τους λοιπούς ιδιώτες) παρέχοντάς τους σφαιρική και αναλυτική πληροφόρηση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Παρέχουν επίσης εξατομικευμένες συμβουλές και οδηγίες για τις διαδικασίες που προβλέπονται για τα κάτωθι:

α. Το νομικό πλαίσιο και τους γενικούς όρους των δανειακών συμβάσεων και των συμφωνιών ρύθμισης οφειλών σε σχέση με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του δανειολήπτη,

β. Τη συνδρομή για την κατανόηση προταθέντων όρων δανειακών συμφωνιών ρύθμισης οφειλών λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες αποπληρωμής και τις ιδιαίτερες ατομικές ιδιότητες του δανειολήπτη,

γ. Τη συνδρομή αναφορικά με την κατάρτιση οικογενειακού προϋπολογισμού, με σκοπό ιδίως το σχεδιασμό και την τήρηση ρυθμίσεων αποπληρωμής οφειλών,

δ. Τις εξειδικευμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες που αφορούν στην οικονομική διαχείριση των νοικοκυριών

ε. Τον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών, όπου καθοδηγούν και ενημερώνουν για τις δυνατότητες των μακροχρόνιων και βιώσιμων ρυθμίσεων οφειλών, τις κοινωνικές πρόνοιες που παρέχονται.

στ. Τον Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών, σύμφωνα με τον οποίο ρυθμίζονται οφειλές προς τράπεζες και διαχειριστές δανείων.

Το 2020 ένα νέο πρόγραμμα του το **Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ)** με τίτλο [«Ολοκληρωμένο πλέγμα δράσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού»](#) τέθηκε σε εφαρμογή μέσω του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης με στόχο τη διεύρυνση των βασικών οικονομικών γνώσεων του πληθυσμού έτσι ώστε να είναι εφικτή η ορθολογική διαχείριση του χρήματος και η αποφυγή λανθασμένων επιλογών. Ο αριθμός των ωφελουμένων του συγκεκριμένου προγράμματος ανέρχεται στις 10.000 και περιλαμβάνει ενέργειες για: α. Τη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών και συμβουλευτική καθοδήγηση των ωφελούμενων β. Την εκπαίδευση σε σημαντικά θεματικά αντικείμενα της οικονομίας γ. βιωματικά εργαστήρια (coaching) για την ανάπτυξη χρηματοοικονομικών δεξιοτήτων με ουσιαστική και άμεση πρακτική εφαρμογή.

Τέλος, η πιο πρόσφατη πρωτοβουλία με ημερομηνία έναρξης το τέλος Δεκεμβρίου του 2020 ανήκει στην **EET**, σύμφωνα με την οποία είναι ιδιαίτερα βαρύνουσα η αλληλεπίδραση μεταξύ του επιπέδου χρηματοπιστωτικού εγγραμματισμού (financial literacy) των πολιτών μιας κοινωνίας και του βαθμού ανάπτυξης και ευημερίας αυτή. Η πρωτοβουλία αυτή περιλαμβάνει σχέδιο για:

- την εκπαίδευση των στελεχών των τραπεζών στη θεματική του Sustainable Finance, μέσα από ένα πλήρες εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αναπτύξαμε στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής Αειφόρου Ανάπτυξης της EET
- την ανάπτυξη συναφούς προγράμματος το οποίο θα απευθύνεται σε επιχειρήσεις (Sustainable Finance for large companies & SMEs). Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στην ενημέρωση των επιχειρήσεων για τα νέα δεδομένα συνεργασίας που δημιουργούνται εκ των πραγμάτων και
- τη δημιουργία ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος για μαθητές Γυμνασίου-Λυκείου στη θεματική του Sustainable Financial Literacy (σε στάδιο ανάπτυξης) με σκοπό την ενημέρωση της νέας γενιάς προκειμένου να αναπτύξει κοινωνική, περιβαλλοντική συνείδηση συνδυαστικά με χρηματοπιστωτικές γνώσεις και δεξιότητες

Κεφάλαιο 2: Youth Finance Academy

2.1 Youth Finance Academy: σκοπός, στόχοι, εργαλεία χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή «Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι καταναλωτές βελτιώνουν την κατανόησή τους σχετικά με τα χρηματοοικονομικά προϊόντα, καθώς και τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η αγορά, ώστε να μπορούν να λαμβάνουν ενημερωμένες αποφάσεις σχετικά με τα οικονομικά τους. Η ευρεία πρόσβαση στην οικονομική εκπαίδευση θα ωφελήσει την κοινωνία συνολικά, μειώνοντας τον κίνδυνο οικονομικού αποκλεισμού και ενθαρρύνοντας τους καταναλωτές να προγραμματίσουν και να εξοικονομήσουν χρήματα, κάτι συνεισφέρει επίσης στην αποφυγή του υπερβολικού χρέους και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής».

Με βάση τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ενσωματώνονται στον οδηγό «Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για όλους» το έργο Youth Finance Academy έχει ως απώτερο στόχο να λειτουργήσει ως πηγή έμπνευσης για εθνικές δημόσιες οντότητες, εκπαιδευτικά ιδρύματα (δημόσια, ιδιωτικά, εκπαιδευτικά κέντρα), οργανώσεις νεολαίας και φορείς της κοινωνίας των πολιτών όσον αφορά τον καθορισμό των στρατηγικών τους, την υιοθέτηση προσεγγίσεων και τη χρήση μαθησιακών εργαλείων για την παροχή ολοκληρωμένων και αποτελεσματικών προγραμμάτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους και νέους επιχειρηματίες.

Οι συγκεκριμένοι στόχοι του έργου αποτελούν:

- Η ανάπτυξη καινοτόμων μαθησιακών εργαλείων και μεθόδων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και η υιοθέτηση/αξιοποίηση των βασικών ευρυμάτων της ευρευνητικής φάσης του έργου από εκπαιδευτικά ιδρύματα, ιδιωτικές εταιρείες που

αναπτύσσουν χρηματοοικονομικά προϊόντα, νέους και νέους επιχειρηματίες, δημοσιογράφους, πάροχους επιχειρηματικής εκπαίδευσης και άλλες ευρωπαϊκές και διεθνείς οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

- Η υποστήριξη ατόμων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της νεολαίας (youth workers), ώστε να εμβαθύνουν την τεχνογνωσία τους και να αποκτήσουν ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών εργαλείων και μεθόδων για την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών χρηματοοικονομικής παιδείας
- Ο σχεδιασμός γόνιμων πεδίων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, στα πλαίσια των οποίων νέοι επιχειρηματίες και νέοι γενικότερα θα μπορούν να ενισχύσουν την κατανόησή τους επί χρηματοοικονομικών θεμάτων και να καλλιεργήσουν δεξιότητες και στάσεις, ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνουν ορθές οικονομικές αποφάσεις ενισχύοντας, μακροπρόθεσμα, την ευημερία τους.

Κατά τη διάρκεια των 2 ετών του προγράμματος (1^η Δεκεμβρίου 2020 – 30 Νοεμβρίου 2022) η σύμπραξη των εταίρων θα συνεργαστεί για την επίτευξη των ακόλουθων:

O1: Τη δημιουργία ενός διατομεακού δικτύου χρηματοοικονομικών εμπειρογνομόνων (από τον δημόσιο, ιδιωτικό και μη κερδοσκοπικό τομέα) που μπορούν ενεργά να συνεισφέρουν με την τεχνογνωσία τους στην ανάπτυξη του πακέτου καινοτόμων εργαλείων χρηματοοικονομικής παιδείας “Youth Finance Academy” (εκπαιδευτικά παιχνίδια με την αξιοποίηση πολυμέσων, podcasts, βίντεο μικρομάθησης κ.ά) και την προβολή της ανάγκης ενσωμάτωσης της σε Λύκεια, Πανεπιστήμια και παρόχους μη τυπικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, μέσω 6 εθνικών σεμιναρίων και 1 διεθνούςφόρουμ για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των νέων.

O2: Την εκπαίδευση 22 ατόμων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της νεολαίας (youth workers) από 7 διαφορετικές χώρες της Ευρώπης με σκοπό να αποκτήσουν βελτιωμένες δεξιότητες παροχής υψηλής ποιότητας υπηρεσιών χρηματοοικονομικής παιδείας. Η εκπαίδευση των youth workers κατά τη διάρκεια του έργου θα

πραγματοποιηθεί μέσω μιας βραχείας διάρκειας κατάρτισης προσωπικού (short-term staff training), στα πλαίσια της οποίας οι συμμετέχοντες θα ενισχύσουν την κατανόησή τους σε χρηματοοικονομικά ζητήματα, θα κάνουν δοκιμαστική εφαρμογή των εκπαιδευτικών εργαλείων του εκπαιδευτικού πακέτου “Youth Finance Academy” και θα εμβαθύνουν την τεχνογνωσία τους ως προς τη διδασκαλία των εκπαιδευτικών ενοτήτων του πακέτου και τη χρήση των καινοτόμων εργαλείων που θα αναπτυχθούν.

O3: Τη βελτίωση του επιπέδου οικονομικού γραμματισμού 238 νέων και 181 νέων επιχειρηματιών που θα συμμετάσχουν σε δύο μικτές κινητικότητες (blended mobilities) και δεκαέξι εργαστήρια τοπικού επιπέδου (local workshops).

Παραδοτέα του έργου Youth Finance Academy (YFA) αποτελούν 3 εργαλεία χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης:

1.ΙΟ1 – Νοητικοί & εννοιολογικοί χάρτες οικονομικού γραμματισμού

Κατά τη διάρκεια του έργου, θα διενεργηθεί ανάλυση δύο φάσεων στις 7 συμμετέχουσες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

Στάδιο 1: Έρευνα για την "Οικονομική ευημερία της Γενιάς Z" που περιλαμβάνει τον εντοπισμό των παραγόντων (ψυχολογικών, κοινωνικών, καταστασιακών και δημογραφικών) που επηρεάζουν την οικονομική συμπεριφορά και διαχείριση μεταξύ 1600 νέων και νέων επιχειρηματιών

Στάδιο 2: Ανάλυση 160 καλών πρακτικών όσον αφορά προγράμματα και πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που αναπτύχθηκαν από παρόχους τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης και ιδιωτικές εταιρείες (ειδικά μέσω προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης).

Στάδιο 3: Τα βασικά δεδομένα και γραφήματα που θα προκύψουν από τα παραπάνω Στάδια θα συνοψισθούν από την ομάδα εργασίας του συντονιστή εταίρου και θα αναδιαμορφωθούν από γραφίστα σε μια συλλογή από 14 ψηφιακούς νοητικούς-εννοιολογικούς χάρτες, οι οποίοι αποτελούν το πρώτο Πνευματικό Προϊόν του έργου (ΙΟ1). Με τον τρόπο αυτό, τα δεδομένα θα είναι διαθέσιμα σε μορφή που πιο ευνόητη και αποτελεσματική για τις ομάδες στόχους (νέοι και νέοι επιχειρηματίες)

2. IO2 – Εργαλειοθήκη Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης-Youth Finance Academy

Για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των νέων, των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας (youth workers) και των νέων επιχειρηματιών - όπως αυτές προσδιορίζονται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας- εκπαιδευτικοί, χρηματοοικονομικοί επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης προερχόμενοι από τους οργανισμούς-εταίρους και το δίκτυο συνεργατών τους θα αναπτύξουν μια συλλογή μεθόδων και εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ της θεωρητικής εκπαίδευσης και της πρακτικής εφαρμογής: την Εργαλειοθήκη Εκπαίδευσης-Youth Finance Academy.

Η εργαλειοθήκη αυτή αποτελεί το δεύτερο πνευματικό προϊόν του προγράμματος και θα περιλαμβάνει εκπαιδευτικό υλικό (βίντεο, ψηφιακές καρτέλες μάθησης, podcasts, ψηφιακά φυλλάδια κ.ά), ασκήσεις και εργαλεία μη τυπικής εκπαίδευσης για την εξοικείωση με βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες και προϊόντα, καθώς και για την καλλιέργεια δεξιοτήτων και ορθολογικής χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς. Θα αναπτυχθούν δύο διακριτές εκπαιδευτικές ενότητες για τις δύο ομάδες-στόχο του έργου:

Ενότητα 1: Βασική οικονομική εκπαίδευση για νέους ·

Ενότητα 2: Βασικά στοιχεία οικονομικής εκπαίδευσης για νέους επιχειρηματίες

Το εκπαιδευτικό υλικό της εργαλειοθήκης θα φιλοξενηθεί στην [πλατφόρμα εκμάθησης Monomyths](#), ώστε να είναι προσβάσιμο εύκολα και χωρίς κόστος για κάθε ενδιαφερόμενο νέο/ νέο επιχειρηματία, αλλά και κάθε άλλο ενδιαφερόμενο μέρος, διεθνώς.

3.IO3 - Εκπαιδευτικό παιχνίδι-Youth Finance Academy

Το τρίτο Πνευματικό Προϊόν του έργου είναι ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι που προκαλεί τους συμμετέχοντές του να επιδοθούν σε μια διαδικασία λήψης χρηματοοικονομικών αποφάσεων σχετικά με το εισόδημα, τα έξοδα και τις αποταμιεύσεις τους και να διερευνήσουν τον κόσμο των οικονομικών μέσω σειράς ανοιχτών ερωτήσεων. Οι παίκτες (νέοι) θα μπορούν να ολοκληρώνουν το παιχνίδι μόνο με προοδευτικό τρόπο,

να αντιμετωπίζουν αλληπάλληλες προκλήσεις, να ανταποκρίνονται σε σενάρια βασισμένα σε πραγματικές καταστάσεις της καθημερινότητας που έχουν εντοπιστεί από το στάδιο έρευνας του έργου.

Το παιχνίδι θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλά διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα, όπως σχολεία, εκπαιδευτικά προγράμματα επιχειρηματικότητας, πανεπιστήμια, κέντρα νεολαίας, εταιρικά προγράμματα εκπαίδευσης (νέων) υπαλλήλων ή ακόμα και σε πλαίσιο κατ'οίκον μάθησης.

Οι ψηφιακές καρτέλες μάθησης, τα βίντεο και τα podcast με συμβουλές από εμπειρογνώμονες για χρηματοοικονομικά ζητήματα που θα αναπτυχθούν για αυτό το παιχνίδι θα είναι διαθέσιμα δωρεάν στην πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης: [Monomyths Learning](#).

2.2 Εταιρική σύμπραξη

Συντονιστής του έργου Youth Finance Academy είναι ο οργανισμός:

[Monomyths Association](#) - ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός για τη νεολαία με έδρα το Βουκουρέστι της **Ρουμανίας**, ο οποίος σχεδιάζει και υλοποιεί διεθνείς μαθησιακές δράσεις και καινοτόμα εκπαιδευτικά εργαλεία (επιτραπέζια παιχνίδια, μαζικά ανοιχτά διαδικτυακά μαθήματα, εργαλειοθήκες και εργαλεία τυπικής δραστηριότητας) που εστιάζουν στην προσωπική ανάπτυξη και την καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων, μέσω των οποίων νέοι και οι άτομα που δραστηριοποιούνται στον τομέα της νεολαίας (youth workers) σε όλο τον κόσμο μπορούν να αναπτυχθούν οργανικά.

Οι κεντρικοί τομείς ενδιαφέροντος του οργανισμού περιλαμβάνουν 5 διαφορετικά θέματα: θετική νοημοσύνη, διαχείριση ταλέντων, ενεργοποίηση της δημιουργικότητας, επιχειρηματική εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής (κριτική σκέψη, γνωστική ευελιξία, βελτίωση της λήψης αποφάσεων κ.ά).

Οι Monomyths έχουν ευρύ δίκτυο συνεργασίας με διεθνείς οργανώσεις νεολαίας, ΜΚΟ και παρόχους εκπαίδευσης ενηλίκων και οι δράσεις έχουν ωφελήσει νέους κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωμεσόγειο, αλλά και από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Αφρικής και Νότιας Αμερικής.

Η σύμπραξη του έργου συμπληρώνεται από τους παρακάτω 7 φορείς:

- Το [Ιδρυμα CIVITAS, Cluj-Napoca](#) είναι ένας οργανισμός που εκπροσωπεί την κοινωνία των πολιτών στη **Ρουμανία** για περισσότερα από 25 χρόνια. Έχει συνεισφέρει στην τοπική κοινότητα μέσω 200+ επιτυχώς ολοκληρωμένων έργων, με περισσότερες από 110 συνεργασίες και 35 στρατηγικές κοινοτικής ανάπτυξης με στόχο την ανάπτυξη της κοινότητας και χρηστή διακυβέρνηση, την ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών, την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της επιχειρηματικότητας, καθώς και της αγροτικής και οικονομικής ανάπτυξης.
- Το [Nuorisokeskus Piispala](#) είναι το μεγαλύτερο από τα 9 εθνικά κέντρα νεολαίας στη **Φινλανδία** που υποστηρίζει, σχεδιάζει και υλοποιεί τοπικές, εθνικές και διεθνείς δραστηριότητες νεολαίας. Στη Φινλανδία, η επιχειρηματικότητα και η δημιουργική απασχόληση των νέων αποτελούν προτεραιότητες και το κέντρο νεολαίας Piispala διαθέτει τις δεξιότητες, τις εγκαταστάσεις και τα δίκτυα που απαιτούνται για την υποστήριξη και συμμετοχή σε έργα που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα των νέων.
- Η οργάνωση [WalkTogether](#) στη **Βουλγαρία** δημιουργήθηκε για την προώθηση της μη τυπικής εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης ως εργαλείων προσαρμογής σε συνεχείς αλλαγές και συνεχιζόμενης προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης. Προσκαλεί εκπαιδευτές, κοινωνικούς λειτουργούς, υπευθύνους λήψης αποφάσεων, ειδικούς και εθελοντές με διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων να συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία πολιτικών στρατηγικών και δράσεων, τόσο με τοπική όσο και ευρωπαϊκή διάσταση, για την προώθηση της καινοτομίας και της νεανικής επιχειρηματικότητας, τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης και την καταπολέμηση της νεανικής ανεργίας.
- Η οργάνωση [TERRAM PACIS](#) στη **Νορβηγία** είναι ένας δυναμικός οργανισμός που έχει στόχο την προώθηση και συνεχή βελτίωση μη τυπικής εκπαίδευσης για νέους και ενήλικες, μέσω έρευνας αναγκών διαφόρων ομάδων-στόχου και μέσω ανάπτυξης εργαλείων μάθησης και κατάρτισης που μπορούν να εφαρμοστούν σε περιβάλλοντα μη τυπικής εκπαίδευσης. Η εκπαιδευτικές δράσεις της οργάνωσης εστιάζουν στη στην ενίσχυση της ενεργού δράσης των νέων και τη δημιουργία νέων ιδεών, μεθόδων και λύσεων για ευρύ φάσμα πολιτιστικών ζητημάτων και κοινωνικοπολιτικών προκλήσεων με

απώτερο στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ισότητα, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.

- Η [InterCollege](#) στη **Δανία** είναι μια κοινωνική επιχείρηση στον τομέα της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης ικανοτήτων, με κύριο αντικείμενο την πολιτιστική, πολιτική και επιχειρηματική εκπαίδευση. Η επιχείρηση συνεργάζεται με τρεις αδελφές οργανώσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία και τη Νορβηγία. Η αποστολή της InterCollege είναι να τονώσει τη διεθνή κατανόηση, αλληλεγγύη και συνοχή, προωθώντας την καινοτομία στην παιδεία, διευκολύνοντας την εξατομικευμένη εκπαίδευση, κινητοποιώντας και συνδέοντας ανθρώπους, ιδέες και πόρους. Η InterCollege προσφέρει ετησίως ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών ευκαιριών για νέους και ενήλικες, ειδικά μαθήματα κατάρτισης, σεμινάρια, ανταλλαγές νέων, επισκέψεις μελέτης, με εμβέλεια σε Ευρώπη, Ασία, Νότια Αμερική, Μέση Ανατολή.
- Η [Tavo Europa](#) είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση στη **Λιθουανία** που εργάζεται για την οικοδόμηση της κοινωνίας των πολιτών και τη θέσπιση κράτους δικαίου στη χώρα. Σημαντικός στόχος του οργανισμού είναι να προωθήσει δράσεις και δραστηριότητες που θα ενθαρρύνουν τους νέους να αναπτύξουν μια καλύτερη ζωή για τον εαυτό τους και τους συνανθρώπους τους, να ευαισθητοποιήσουν και να υποστηρίξουν τους δημόσιους θεσμούς σε συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τους νέους. Τα μέλη της οργάνωσης παρέχουν εργαστήρια και σεμινάρια που διδάσκουν στους νέους πώς να διευθύνουν μια οργάνωση, να συγκεντρώνουν και να αυξάνουν τα κεφάλαια της οργάνωσής τους, να σχεδιάζουν προγράμματα και να διαχειρίζονται έργα, να συντονίζουν δράσεις επικοινωνία με άλλους νέους της τοπικής κοινότητας, και γενικά να δρουν ως αυτόνομοι φορείς της τοπικής κοινωνίας των πολιτών.
- Ο [Όμιλος για την Επιχειρηματικότητα και την Κοινωνική Οικονομία \(ΕΚΟ\)](#) είναι μια ελληνική μη κερδοσκοπική οργάνωση, με έδρα την **Αθήνα**, και με εκτεταμένο δίκτυο συνεργατών σε όλη την Ευρώπη, τη βόρεια Αφρική, τη Δυτική Ασία και τη Μέση Ανατολή. Η κύρια αποστολή της ΕΚΟ είναι να συμβάλλει στη δημιουργία μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς, χωρίς προκαταλήψεις και διακρίσεις, η οποία θα είναι σε θέση να αναπτύξει και να αναπτυχθεί σε πλαίσιο περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας. Η ΕΚΟ σχεδιάζει και υλοποιεί ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας εκπαιδευτών και νέων, στρατηγικών συμπράξεων στον τομέα της νεολαίας και εκδηλώσεων

διαρθρωμένου διαλόγου με υπευθύνους λήψης αποφάσεων με βασικούς στόχους την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής αλληλεγγύης, την εξάλειψη των ανισοτήτων, την ενδυνάμωση ευπαθών κοινωνικών ομάδων και νέων με λιγότερες ευκαιρίες, την αύξηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης για την διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης, την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής των νέων στα κοινά.

2.3 Σχετικά με το πλαίσιο Erasmus+ και τα προγράμματα KA2

Το έργο Youth Finance Academy συγχρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Erasmus + της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο πλαίσιο της Βασικής Δράσης 2 (KA2) του προγράμματος – Στρατηγικές Συμπράξεις στον Τομέα της Νεολαίας.

Το πρόγραμμα [Erasmus+](#) έχει σχεδιαστεί με σκοπό να στηρίξει τις προσπάθειες των Χωρών του Προγράμματος για τη διά βίου αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ταλέντου και των κοινωνικών εφοδίων της Ευρώπης μέσω της ενοποίησης της παρεχόμενης στήριξης προς την τυπική, τη μη τυπική και την άτυπη μάθηση σε ολόκληρο το φάσμα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της ενασχόλησης με τη νεολαία. Το πρόγραμμα ενισχύει επίσης τις δυνατότητες συνεργασίας και κινητικότητας με τις Χώρες Εταίρους, ιδίως στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης και της νεολαίας.

Η [Βασική Δράση 2](#) του Προγράμματος Erasmus+ στοχεύει στην ανάπτυξη, τη μεταφορά ή/και την εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών σε επίπεδο οργανισμού αλλά και σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Μέσω της Δράσης αυτής, δίνεται η δυνατότητα να υλοποιηθούν σχέδια συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων/οργανισμών/φορέων από διάφορες συμμετέχουσες χώρες, τα οποία επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να ασχοληθούν με θέματα κοινού ενδιαφέροντος και να ανταλλάξουν καινοτόμες πρακτικές.

Μέσω της ειδικής κατηγορίας δράσεων KA2, [Στρατηγικές Συμπράξεις στον Τομέα της Νεολαίας](#), χρηματοδοτούνται έργα που υλοποιούνται από διεθνείς συμπράξεις φορέων στην Ευρώπη και στοχεύουν στην κινητοποίηση, τη σύνδεση και ενδυνάμωση των νέων με ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή των νέων στα κοινά, ειδικά αυτών που βρίσκονται στα πρόθυρα του κοινωνικού αποκλεισμού.

Κεφάλαιο 3 - Αποτελέσματα έρευνας

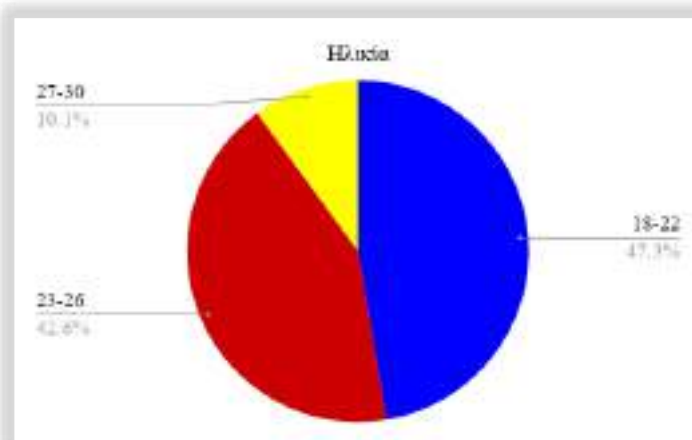
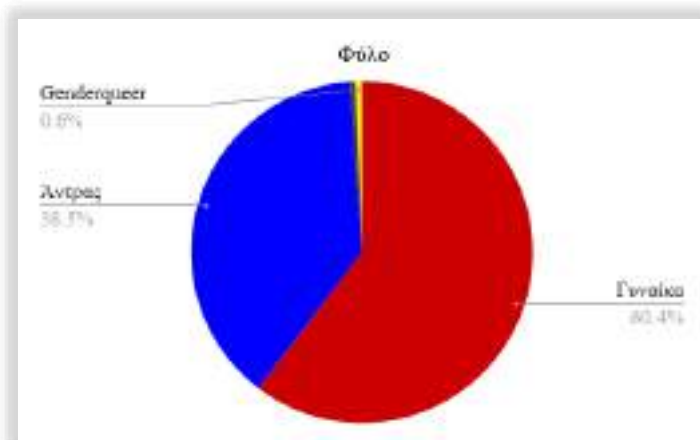
Το διάστημα μεταξύ 12 Φεβρουαρίου ως 10 Μαρτίου 2021, η ΕΚΟ διενήργησε ποσοτική έρευνα σε εθνικό επίπεδο για τον προσδιορισμό του αυτοαναφερόμενου επιπέδου χρηματοοικονομικού γραμματισμού και των παραγόντων που επηρεάζουν τις στάσεις, τις συμπεριφορές και τις οικονομικές αποφάσεις των νέων και των νέων επιχειρηματιών ηλικίας μεταξύ 18 και 30 ετών. Δύο διαφορετικά ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν μεταξύ των δύο ομάδων στόχων και τα αποτελέσματα της έρευνας αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο.

3.1 Η οικονομική ευημερία και ο οικονομικός αλφαριθμητισμός των νέων

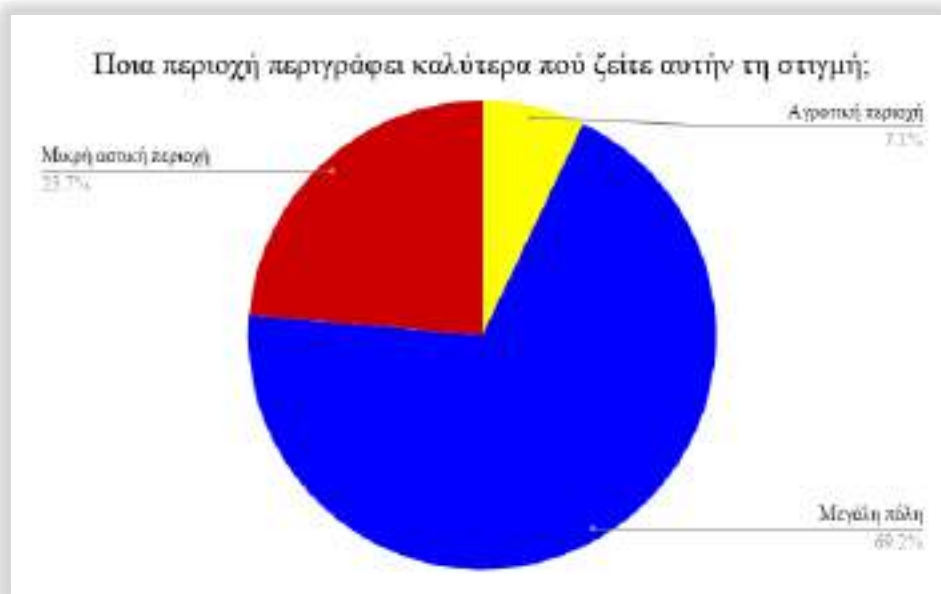
Συνολικά **169 Έλληνες νέοι** ηλικίας μεταξύ **18 και 30 ετών** συμμετείχαν στην έρευνα.

Μέρος Α. Δημογραφικά στοιχεία

Από τους 169 νέους που συμμετείχαν σε αυτήν την έρευνα, 102 είναι γυναίκες, 65 είναι άντρες, 1 άτομο είναι genderqueer και 1 άτομο προτίμησε να μην αποκαλύψει το φύλο του, ενώ η ηλικιακή τους κατανομή είναι 47,3% μεταξύ 18-22 ετών, 42,6% μεταξύ 23-26 ετών και 10,1% μεταξύ 27-30 ετών.

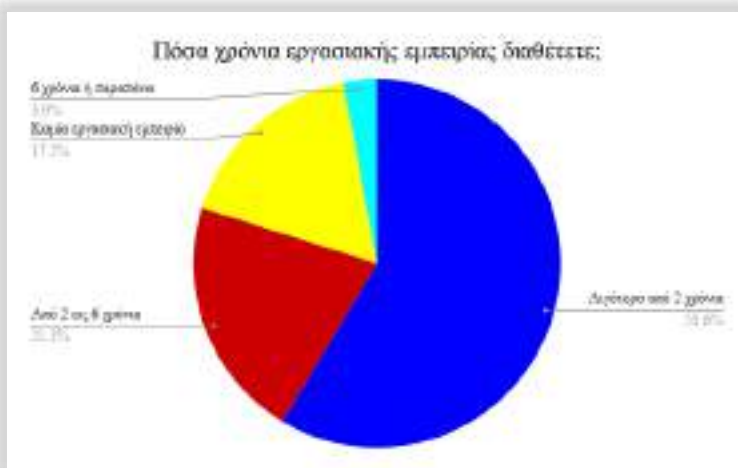
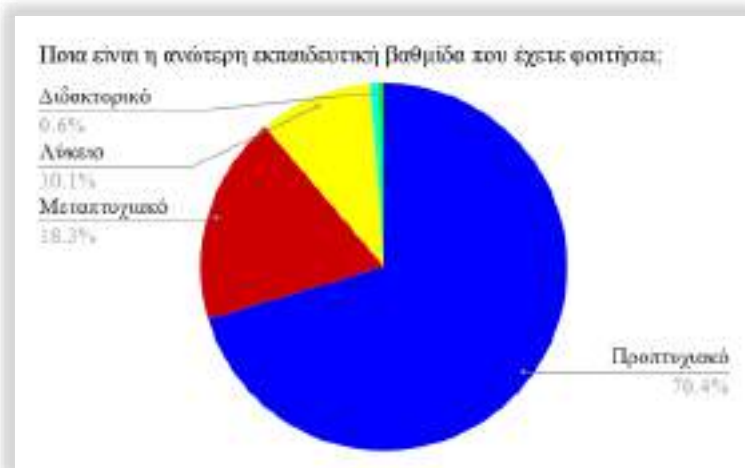

117 από τους ερωτηθέντες (69,2%) ζουν σε μεγάλες πόλεις, 40 από αυτούς (23,7%) προέρχονται από μικρές ή μεσαίες πόλεις και μόνο 12 νέοι (7,1%) προέρχονται από αγροτικές περιοχές.

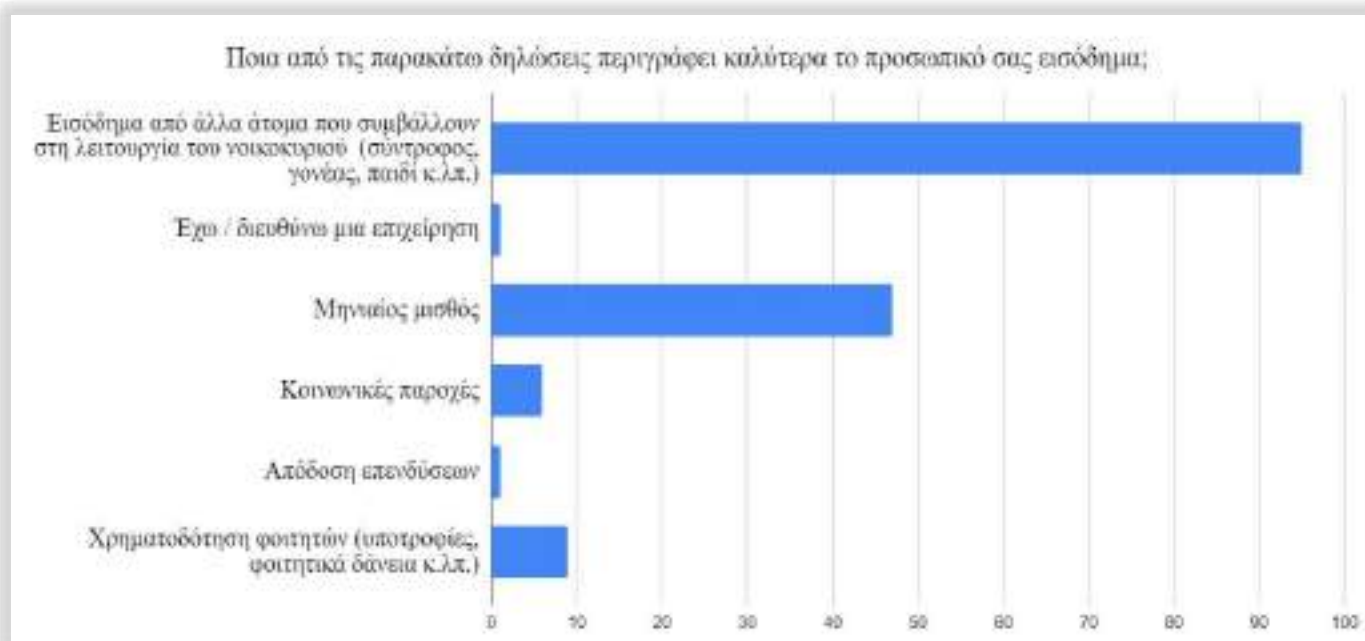

Συνολικά 119 από τους νέους που συμμετείχαν στην έρευνα είναι προπτυχιακοί φοιτητές, το οποίο αντιπροσωπεύει το 70,4% του συνολικού αριθμού των ερωτηθέντων. Από τους υπόλοιπους νέους, 31 (18,3%) είναι φοιτητές μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών, και 17 (10,1%) έχουν απολυτήριο Λυκείου. Μόνο 1 νέος (0,6%) δήλωσε ότι είναι υποψήφιος διδάκτωρ και 1 νέος (0,6%) είναι κάτοχος πρώτου πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος - 91 νέοι (58,6%) - δήλωσε ότι διαθέτουν επαγγελματική εμπειρία μικρότερης διάρκειας από τα 2 χρόνια. 33 νέοι (21,3%) διαθέτουν εμπειρία μεταξύ 2 και 6 ετών και το 17,2 % του δείγματος νέων, δηλαδή 24 άτομα, δεν έχουν καμία εμπειρία στην αγορά εργασίας. Μόνο 5 νέοι, που αντιπροσωπεύουν συνολικά το 3%, έχουν περισσότερα από 6 χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (56,2%) - 95 νέοι - δηλώνουν ότι κύρια πηγή εισοδήματος προέρχεται από εξωτερικές πηγές (σύντροφος, γονείς). Από τους υπόλοιπους, 47 νέοι (27,8%) είναι οικονομικά ανεξάρτητοι, με κύρια πηγή εισοδήματος τους το μηνιαίο μισθό. Ακόμα, 9 άτομα (5,3%) αναφέρουν ότι η κύρια πηγή εισοδήματος είναι τα οικονομικά οφέλη της φοιτητικής κατάστασης (υποτροφίες, φοιτητικά δάνεια κτλ), 6 νέοι (3,6%) στηρίζονται στις κοινωνικές παροχές. Μόνο ένα άτομο (0,6%) δήλωσε ότι έχει ως κύρια πηγή εισοδήματος την επιχείρηση που κατέχει/διευθύνει, και άλλο ένα (0,6%) ότι λαμβάνει εισόδημα από επενδύσεις.

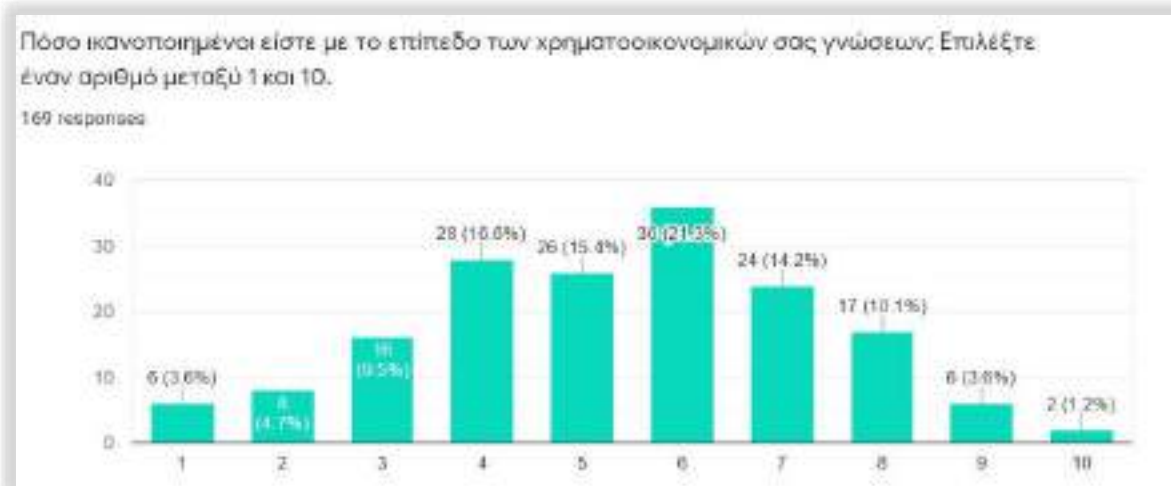

Τα υπόλοιπα 9 άτομα δήλωσαν μια διαφορετική κύρια πηγή εισοδήματος: 5 άτομα (3%) δήλωσαν ότι λαμβάνουν εισόδημα από αμειβόμενη εργασία, αλλά στηρίζονται εξίσου και στην οικονομική ενίσχυση από τους γονείς τους, 1 άτομο (0.6%) ότι είναι ελεύθερος επαγγελματίας χωρίς σταθερό μισθό, 1 (0.6%) άτομο ότι επωφελείται από επιδοτούμενο εθελοντισμό και τέλος ένα άτομο (0.6%) ότι λαμβάνει επίδομα από πρόγραμμα κατάρτισης της Ε.Ε.

Ποια από τις παρακάτω δηλώσεις περιγράφει καλύτερα το προσωπικό σας εισόδημα; Απάντηση: Άλλο....	Αριθμός	Ποσοστό
Freelancer προγραμματιστής	1	0.6
Επιδοτούμενος εθελοντισμός	1	0.6
Μηνιαίος μισθός αλλά και βοήθεια από γονείς	5	3.0
Χορήγηση επιδόματος από πρόγραμμα κατάρτισης της Ε.Ε.	1	0.6

Μέρος Β: Προσωπική οικονομική κατάσταση και οικονομικές γνώσεις

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 36,7% των νέων εκτιμά ότι το επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων που διαθέτει είναι μέσο (5 ή 6 στα 10), ενώ το 29,1% του συνολικού αριθμού θεωρεί ότι έχουν καλό έως άριστο επίπεδο (7 ως 10 στα 10). Υψηλό είναι το ποσοστό των νέων (34,4%) που θεωρεί ότι έχει χαμηλό ως μηδαμινό επίπεδο οικονομικού γραμματισμού (από 1 ως 4 στα 10)

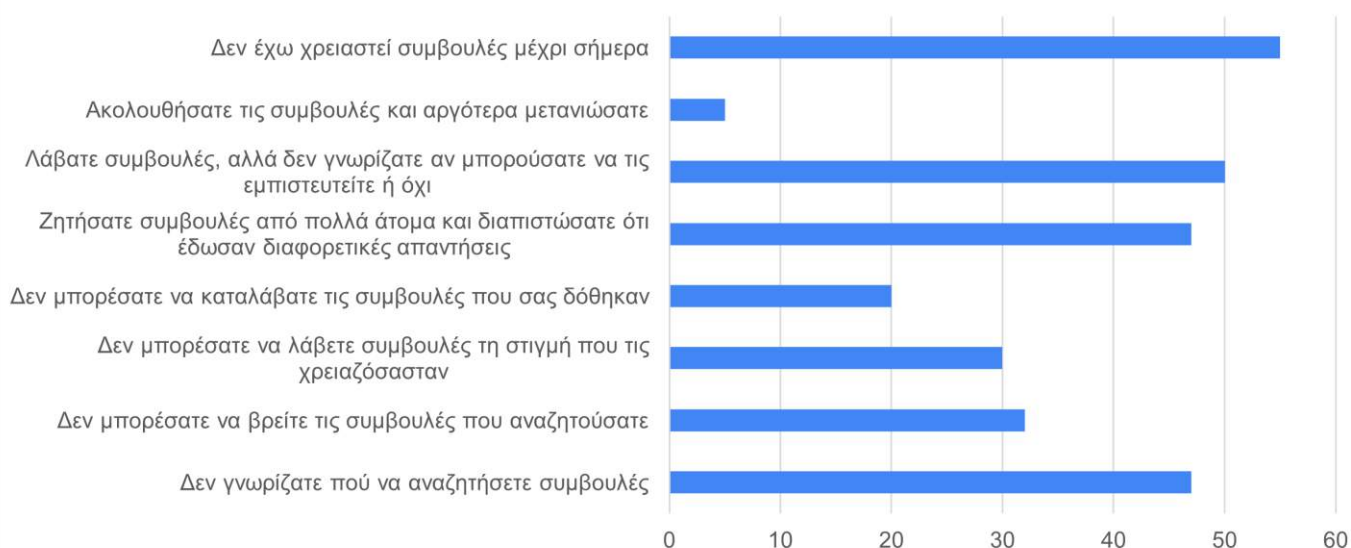
Στην ερώτηση «Ποια προβλήματα ή προκλήσεις έχετε αντιμετωπίσει λόγω έλλειψης οικονομικών γνώσεων;» 55 νέοι (32,5%) δήλωσαν ότι προς το παρόν **δεν έχουν αντιμετωπίσει κάποια αξιοσημείωτη πρόκληση**. Από τις απαντήσεις των υπολοίπων 114 ερωτηθέντων εντοπίζουμε τα εξής συχνά προβλήματα: Η πιο συχνή πρόκληση που απορρέει από την ανεπάρκεια γνώσεων επί χρηματοοικονομικών ζητημάτων είναι η **κακή διαχείριση/κατασπατάληση εισοδημάτων** για δευτερεύουσας σημασίας ανάγκες και κατά συνέπεια η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων κατά περιόδους, η οποία αναφέρθηκε από 36 άτομα, δηλαδή το 21,3% των ερωτηθέντων. Η αμέσως επόμενη συχνότερη πρόκληση είναι η **αδυναμία αντιμετώπισης απρόσμενων εξόδων και ικανοποίησης προσωπικών αναγκών** (για σκοπούς ψυχαγωγίας, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, αύξησης του επιπέδου διαβίωσης, ακόμα και υγείας), η οποία αναφέρθηκε από 20 άτομα (11,8%). Άλλα προβλήματα περιλαμβάνουν την **απώλεια επενδυτικών ή άλλων χρηματοοικονομικών ευκαιριών** (όπως επιδόματα, υποτροφίες, δάνεια) και την αναβολή οικονομικών και επαγγελματικών αποφάσεων (όπως το άνοιγμα και η ανάπτυξη επιχείρησης) λόγω άγνοιας και διστακτικότητας -σε ποσοστό 11,2%-, την **έλλειψη αυτονομίας** και την εξάρτηση από γνώμες άλλων για τη λήψη των προσωπικών

Ποια προβλήματα ή προκλήσεις έχετε αντιμετωπίσει λόγω έλλειψης οικονομικών γνώσεων;	Αριθμός	Ποσοστό
Δεν έχω αντιμετωπίσει σημαντικά προβλήματα	55	32.5%
Κακή διαχείριση εισοδημάτων και αναποτελεσματική αποταμίευση	36	21.3%
Αδυναμία ικανοποίησης προσωπικών αναγκών ή απρόσμεμων εξόδων	20	11.8%
Απώλεια ευκαιριών (επενδύσεις, επιδόματα, επαγγελματικές αποφάσεις κτλ)	19	11.2%
Έλλειψη αυτονομίας και εξάρτηση από τρίτους για λήψη προσωπικών οικονομικών αποφάσεων	16	9.5%
Κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα (άγχος, αβεβαιότητα, κοινωνική απομόνωση κτλ)	11	6.5%
Δυσχέρεια στην κατανόηση φορολογικών ζητημάτων και στην κατάρτιση φορολογικών δηλώσεων	8	4.7%
Φόβος για πιθανή εξαπάτηση ή θύμα απάτης	6	3.6%

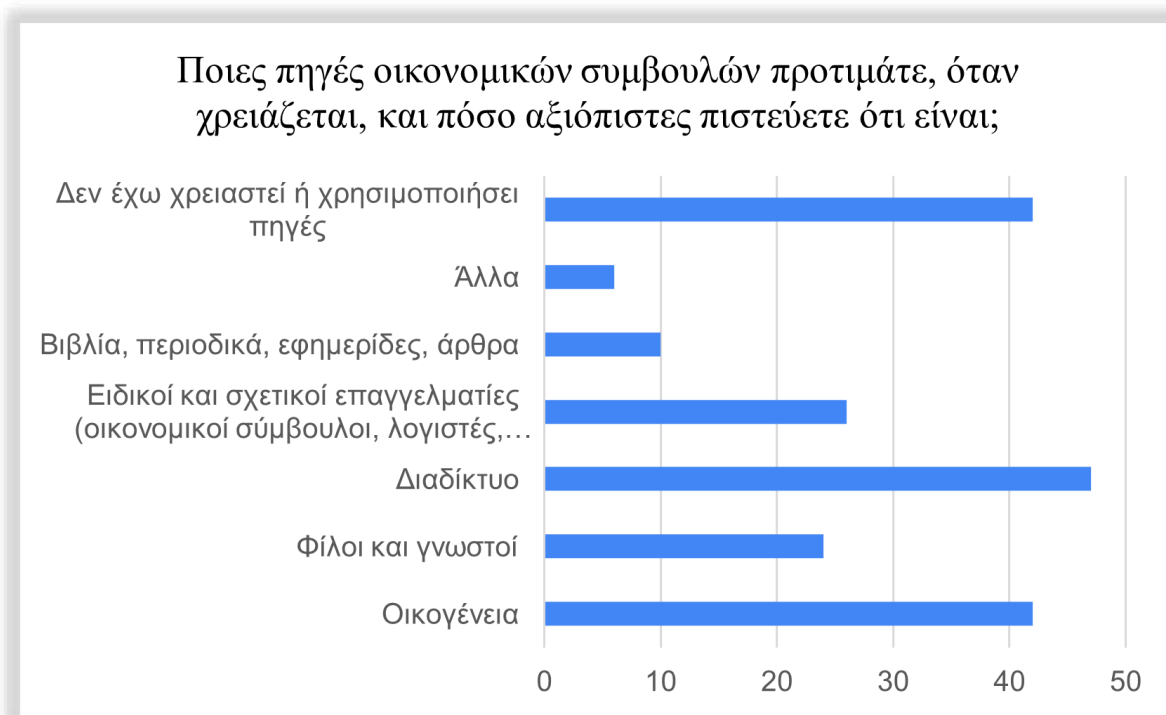
οικονομικών τους αποφάσεων -σε ποσοστό 9,5% -, τη δυσκολία στην κατανόηση φορολογικών ζητημάτων και στην κατάρτιση της φορολογικής τους δήλωσης – σε ποσοστό 4,7%-, καθώς και ορισμένα **κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα**, όπως η αβεβαιότητα και το άγχος για το μέλλον (2,9%), η αίσθηση κοινωνικής απομάκρυνσης, μοναξιάς και αισθήματος υστέρησης λόγω αδυναμίας συμμετοχής σε συζητήσεις περί οικονομικών (3,6%), ενώ 6 άτομα (3,6%) ανέφερε ότι το χαμηλό επίπεδο οικονομικού γραμματισμού τους προξενεί **αίσθημα ανασφάλειας και φόβου ότι θα πέσουν θύματα απάτης**. Μάλιστα, ένα εξ'αυτών των ατόμων δήλωσε ότι έχει ήδη πέσει θύμα απάτης με πολύ επιζήμιες οικονομικές συνέπειες σε προσωπικό επίπεδο.

Σε σχέση με την εμπειρία τους από την λήψη οικονομικών συμβουλών 55 άτομα, το οποίο αντιστοιχεί στο 32,5%, δήλωσαν δεν έχουν χρειαστεί συμβουλές μέχρι σήμερα. Οι υπόλοιποι ερωτηθέντες επέλεξαν την κατάσταση «Έλαβα συμβουλές, αλλά δεν γνώριζα αν μπορούσα να τις εμπιστευτώ ή όχι» 50 φορές (29,6%) και την κατάσταση «Δεν γνώριζα πού να αναζητήσω συμβουλές» 47 φορές (27,8%). Εξίσου συχνό φαινόμενο ήταν και η κατάσταση «Ζήτησα συμβουλές από πολλά άτομα και διαπίστωνα ότι έδωσαν διαφορετικές απαντήσεις». 32 νέοι (18,9%) δήλωσαν ότι δε μπόρεσαν να

Σκεπτόμενοι την τελευταία φορά που προσπαθήσατε να λάβετε αξιόπιστες οικονομικές συμβουλές, πιστεύετε ότι κάποια από τις παρακάτω δηλώσεις ισχύει για την εμπειρία σας;

βρουν τις συμβουλές που αναζητούσαν, 30 νέοι (17,8%) ότι δε μπόρεσαν να τις βρουν τη στιγμή που τις αναζητούσαν και 20 νέοι (11,8%) ότι ναι μεν έλαβαν συμβουλές, αλλά δεν μπόρεσαν να τις αξιοποιήσουν, διότι δεν μπορούσαν να τις κατανοήσουν. Τέλος, μόνο 5 νέοι (3%) δήλωσαν ότι έλαβαν και εφάρμοσαν συμβουλές, αλλά στη συνέχεια το μετάνιωσαν.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις σχετικά με τις πηγές που χρησιμοποιούν οι νέοι για τη λήψη οικονομικών συμβουλών, το **Διαδίκτυο** είναι από τις κορυφαίες προτιμήσεις των νέων που συμμετείχαν με συχνότητα 47 απαντήσεων (27,8%). Σημειώνεται ότι από αυτούς τους νέους, οι 14, δηλαδή το 29,8% των νέων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ως κύρια πηγή, δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για επίλυση οικονομικών ζητημάτων και αποριών τους, παρ'οτι το θεωρούν από σχετικά ως πολύ αναξιόπιστη πηγή, ελλείπει πρόσβασης σε καταλληλότερη πηγή. Οι υπόλοιποι δηλώνουν ότι το διαδίκτυο είναι αξιόπιστο υπό προϋποθέσεις (όπως η εγκυρότητα και η διαφάνεια των πηγών, το κατά πόσο είναι επικαιροποιημένα τα στοιχεία που παρουσιάζονται στα διάφορα άρθρα και σελίδες, η ικανότητα κατανόησης εκ μέρους των ίδιων των νέων) σε ποσοστό 44,7% των νέων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ως κύρια πηγή. Τέλος, ένα

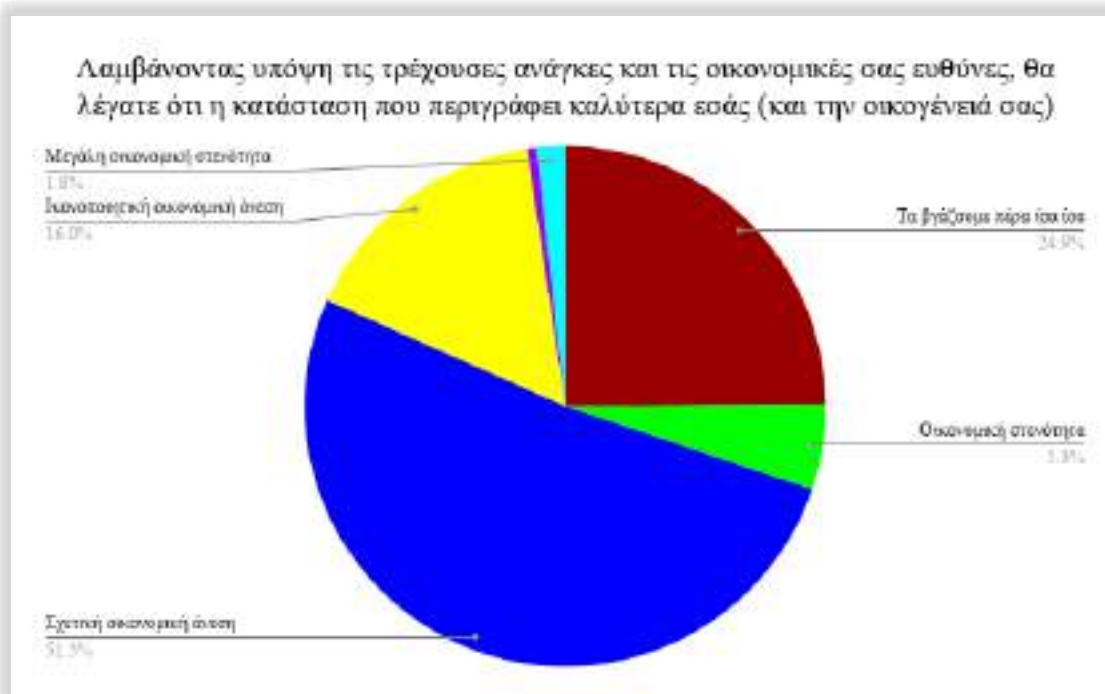
ποσοστό 25,5% των νέων αυτών είτε δεν αναφέρουν αμφιβολίες για την αξιοπιστία του διαδικτύου ως πηγή οικονομικών συμβουλών, είτε χαρακτηρίζουν το διαδίκτυο ως αξιόπιστο.

Δεύτερη δημοφιλέστερη πηγή συμβουλών αναδεικνύεται η **οικογένεια**, η οποία αναφέρθηκε από 42 ερωτηθέντες (24,9%). Εξ'αυτών 6 άτομα (14,3% των ατόμων που συμβουλευονται την οικογένειά τους) διευκρίνισαν ότι κάποιο στενό συγγενικό τους πρόσωπο έχει σχετικό υπόβαθρο (χρηματοοικονομικά, λογιστική κλπ) ή μεγάλη εμπειρία λόγω επαγγέλματος, ενώ στον αντίποδα άλλα 8 άτομα (19% των ατόμων που συμβουλευονται την οικογένειά τους) δήλωσαν ότι αναγνωρίζουν το γεγονός ότι οι συμβουλές της οικογένειάς τους είναι υποκειμενικές και δεν στηρίζονται σε ισχυρά γνωστικά ερείσματα, ωστόσο τις θεωρούν αξιόπιστες κυρίως γιατί μπορούν να έχουν βαθιά εμπιστοσύνη στις καλές προθέσεις τους.

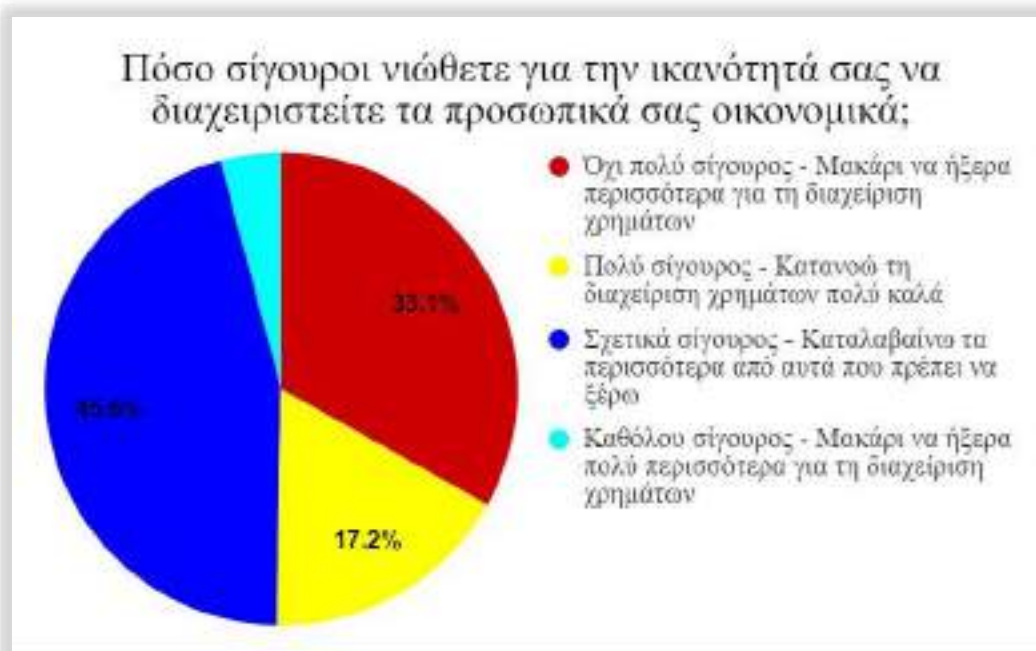
Μια ακόμα πηγή που αναφέρθηκε από 26 άτομα (15,4%) ήταν οι ειδικοί και οι **σχετικοί επαγγελματίες** (οικονομικός σύμβουλος, λογιστής, τραπεζικοί υπάλληλοι κλπ), καθώς και οι **φίλοι και γνωστοί** (24 άτομα, ήτοι ποσοστό 14,2%), εκ των οποίων 5 άτομα (δηλαδή το 20,8% των νέων που συμβουλευονται φίλους) ανέφεραν ότι έχουν άτομα στον στενό κοινωνικό τους κύκλο με σχετικό υπόβαθρο ή εμπειρία και συμβουλευονται αποκλειστικά αυτούς.

Περαιτέρω πηγές συμβουλών που αναφέρθηκαν από τους ερωτηθέντες περιλαμβάνουν τα **βιβλία, τις εφημερίδες και τα περιοδικά** (10 άτομα, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 5,9% επί του συνόλου), κάποιο **επίσημο πρόγραμμα σπουδών** σε σχετικό αντικείμενο (2 άτομα – 1,2%) και η **εφαρμογή Business Review** από 1 άτομο (0,6%).

Τέλος, το 24,9% των ερωτηθέντων απάντησε ότι είτε δεν έχει ενδιαφερθεί, είτε δεν έχει χρειαστεί να αναζητήσει πηγές πληροφοριών επί χρηματοοικονομικών θεμάτων (42 άτομα).

Όσον αφορά την προσωπική και οικογενειακή οικονομική τους κατάσταση, το 51,5% των νέων που συμμετείχαν στην έρευνα (87 ερωτηθέντες) δήλωσαν ότι οι οικονομικοί πόροι που διατίθενται τόσο σε αυτούς όσο και στην οικογένειά τους τους επιτρέπουν να ζήσουν μια σχετικά άνετη ζωή. Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στοιχεία, 42 ερωτηθέντες (24,9%) απάντησαν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι τέτοια που αρκεί ίσα ίσα για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών, 27 από αυτούς (16%) θεωρούν ότι χαρακτηρίζονται από ικανοποιητική οικονομική άνεση, δηλαδή μπορούν να καλύψουν όλες τις βασικές τους ανάγκες, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των δευτερευόντων αναγκών τους. Μόνο 1 νέος (0,6%) χαρακτηρίζει την οικονομική του κατάσταση ως ευημερούσα, γεγονός επιτρέπει την κάλυψη όλων των βασικών και δευτερευόντων αναγκών της οικογένειας. Από την άλλη πλευρά, 9 νέοι (5,3%) δηλώνουν ότι έχουν οικονομική στενότητα, ενώ 3 (1,8%) αντιμετωπίζουν μεγάλη οικονομική στενότητα.

Η ανάλυση των απαντήσεων που καταγράφηκαν κατέδειξε ότι σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες (77 νέοι από τους 169, ήτοι το 45,6%) δήλωσαν ότι είναι σχετικά σίγουροι για την ικανότητά τους να διαχειρίζονται τα δικά τους οικονομικά, έχοντας τη δυνατότητα να κατανοήσουν σε μεγάλο βαθμό τα θέματα που σχετίζονται με την αποτελεσματική διαχείριση χρημάτων. Εντούτοις, μόνο 29 νέοι (17,2%) δήλωσαν ότι ήταν πολύ σίγουροι για το πώς διαχειρίζονται τα δικά τους οικονομικά, ενώ 63 νέοι (37,3%) θα ήθελαν να γνωρίζουν περισσότερα. Από αυτούς, 56 (33,1%) δηλώνουν ότι έχουν χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στις ικανότητές τους και 6 (4,1%) δεν είναι καθόλου σίγουροι πώς διαχειρίζονται επί του παρόντος τους οικονομικούς τους πόρους.

Τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με τις επιπτώσεις λήψης λανθασμένων ή ανορθολογικών οικονομικών αποφάσεων κατέδειξαν ότι κύριες συνέπειες σύμφωνα με τους νέους είναι οι εξής: Η **έλλειψη χρημάτων για ώρες ανάγκης** και η **πιθανότητα χρεοκοπίας**, κατάσταση στην οποία το άτομο αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις οικονομικές του υποχρεώσεις, αναφέρθηκε από το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες (35,5%, 60 στους 169 ερωτηθέντες). Αμέσως επόμενη σε συχνότητα αναφοράς συνέπεια είναι η **κακή ψυχολογική κατάσταση**, η οποία αναφέρθηκε από 47 άτομα (27,8%). Η κύρια επίπτωση σε ψυχολογικό επίπεδο φαίνεται πως είναι το άγχος

Κατά τη γνώμη σας, ποιες είναι οι επιπτώσεις της λήψης κακών οικονομικών αποφάσεων;	Αριθμός	Ποσοστό
Χρεοκοπία, οικονομικά αδιέξοδα, έλλειψη χρημάτων για ώρες ανάγκης ή για κάλυψη οικονομικών υποχρεώσεων	60	35.5%
Αδυναμία αποταμίευσης και έλλειψη χρημάτων για την κάλυψη δευτερευουσών αναγκών ή/και την επίτευξη μελλοντικών στόχων	35	20.7%
Χαμηλό βιοτικό επίπεδο γενικά, μεγάλες στερήσεις που μειώνουν την ποιότητα ζωής	33	19.5%
Κακή ψυχολογική κατάσταση	47	27.8%
Κοινωνικές επιπτώσεις	13	7.7%
Έλλειψη ανεξαρτησίας λόγω χρεών	29	17.2%
Απώλεια ευκαιριών	9	5.3%
Όλοι οι τομείς	8	4.7%
Άλλα	12	7.1%

και το αίσθημα ανασφάλειας και αβεβαιότητας για το μέλλον, καθώς έκαναν λόγο για αυτά 30 από τα 47 άτομα ανέφεραν ψυχολογικές και συναισθηματικές διαταραχές ως συνέπεια κακών οικονομικών αποφάσεων. Άλλες επιπτώσεις σε επίπεδο ψυχολογίας περιλαμβάνουν το αίσθημα αποτυχίας και κατωτερότητας, τη χαμηλή αυτοεκτίμηση και την κατάθλιψη. Τρίτη σε συχνότητα επίπτωση, με 35 αναφορές (20,7%), είναι **τα εμπόδια στην επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων ή στην κάλυψη επιθυμιών**, εξαιτίας της δυσκολίας που φέρνουν στις αποτεμιεύσεις οι κακές οικονομικές αποφάσεις.

Άλλες επιπτώσεις περιλαμβάνουν την παγίδευση σε έναν κύκλο δέσμευσης των εισοδημάτων για την κάλυψη οικονομικών υποχρεώσεων και την αποπληρωμή χρεών, ο οποίος οδηγεί σε **μεγάλες στερήσεις που υποβαθμίζουν το βιοτικό επίπεδο** (19,5% - 33 αναφορές), τις **κοινωνικές επιπτώσεις**, όπως η υποτίμηση και η απώλεια εμπιστοσύνης από τον στενό οικογενειακό ή κοινωνικό κύκλο, η κοινωνική πίεση και η απομόνωση (7,7%), την **έλλειψη ανεξαρτησίας** λόγω χρεών (17,2%), και την απώλεια ευκαιριών (5,3%).

Ένας μικρός αριθμός νέων (8 άτομα, ήτοι 4,7%) θεωρούν ότι η λήψη κακών οικονομικών αποφάσεων έχει επιζήμιες **συνέπειες σε όλους τους τομείς** της ζωής, καθώς η ψυχολογική κατάπτωση, η έλλειψη ψυχραιμίας και η δυσμενής θέση στην οποία

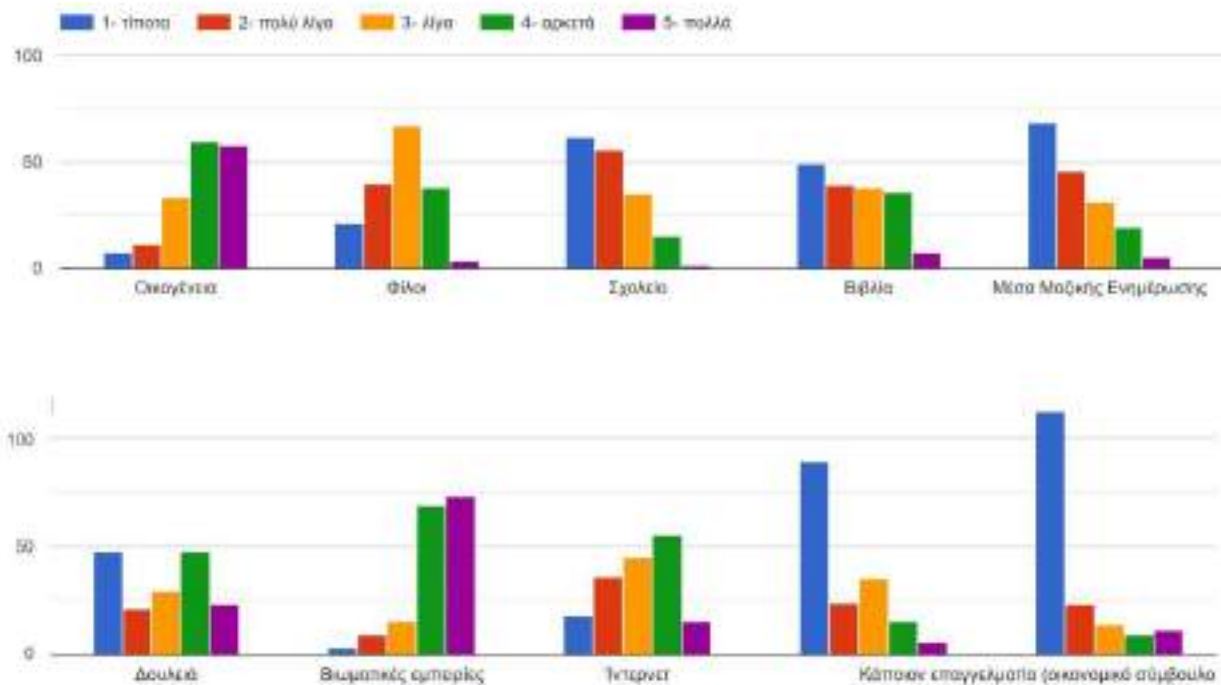
οδηγούν οι αποφάσεις αυτές πυροδοτούν σειρά αλληπάλληλων βεβαιασμένων επιλογών και περαιτέρω προβλημάτων. Επίσης 5 νέοι διέκριναν πως οι λανθασμένες οικονομικές αποφάσεις έχουν συνέπειες όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά σωρευτικά και σε συλλογικό επίπεδο («οικονομική κρίση», «απώλεια θέσεων εργασίας», «αύξηση ιδιωτικού και δημόσιου χρέους», «μειωμένη δημοσιονομική πολιτική» κλπ).

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι μόνο 4 από τους 169 ερωτηθέντες (2,4%) βλέπουν τις ανεπιτυχείς οικονομικές αποφάσεις από την εποικοδομητική τους οπτική. Τα σχόλια τους είναι: «Είμαι της άποψης ότι από τα λάθη μαθαίνουμε», «Θα υπάρχει κάποια οικονομική δυσκολία αλλά έπειτα θα υπάρξει καλύτερη οικονομική διαχείριση», «[Οι κακές οικονομικές αποφάσεις προξενούν] Μελλοντική απογοήτευση, αλλά τουλάχιστον μαθαίνεις και δεν ξανακάνεις τα ίδια λάθη, αναθεωρείς και καταλαβαίνεις τι έχει αξία στη ζωή», «Είναι μια δοκιμασία αποδέσμευσης από τον καταναλωτικό τρόπο ζωής και ένας τρόπος να εξετάσει κανείς πως μπορεί να διεδικει τους στόχους και τις φιλοδοξίες του καλύτερα».

Οι κύριες πηγές από τις οποίες οι νέοι μαθαίνουν να διαχειρίζονται το εισόδημά τους (δηλαδή οι πηγές από τις οποίες οι νέοι δηλώνουν ότι έχουν μάθει αρκετά ως πολλά) είναι οι εξής: Το 84,0% των νέων δηλώνει ότι έχει μάθει «αρκετά» (40,8%) ως «πολλά» (43,2%) για τη διαχείριση των οικονομικών του μέσω **βιωματικών εμπειριών**. Μια ακόμη σημαντική πηγή γνώσης για το 69,8% των νέων του είναι η **οικογένεια**, καθώς το 35,5% δηλώνει ότι έχει μάθει «αρκετά» από συγγενικά πρόσωπα και το 34,3% ότι έχει μάθει «πολλά». Το 42% των νέων αναγνωρίζει επίσης τη **δουλειά** ως σημαντική πηγή μάθησης για την οικονομική διαχείριση, και αντίστοιχο ποσοστό (41,4%) βασίζεται στο **διαδίκτυο** για την πληροφόρησή του σχετικά με την οικονομική διαχείριση.

Στον αντίποδα, οι πηγές από τις οποίες οι νέοι δηλώνουν ότι έχουν μάθει «λίγα», «πολύ λίγα» ή και «τίποτα» είναι με μεγάλη διαφορά το **σχολείο** με 90,5%, και ακολουθούν οι επαγγελματίες (π.χ οικονομικοί σύμβουλοι) με 88,2%, τα **σεμινάρια ή μαθήματα** εκτός του επίσημου προγράμματος σπουδών σε σχετικές σχολές με 87,6% και τα **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης** με 85,8%.

Σε τι βαθμό μάθατε για τη διαχείριση των οικονομικών σας από τα ακόλουθα:

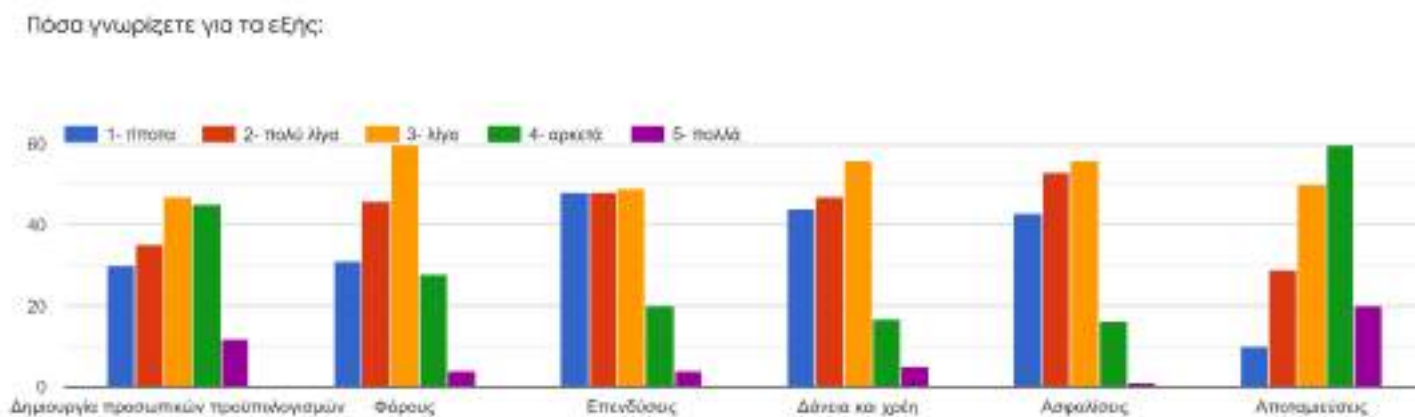

Τα βιβλία και οι κοινωνικός κύκλος αποτελούν πηγές που είναι χρήσιμες για μερίδα νέων και όχι χρήσιμες για άλλους. Συγκεκριμένα 1 στους 4 νέους (25,4%) χρησιμοποιεί

Σε τι βαθμό μάθατε για τη διαχείριση των οικονομικών σας από τα ακόλουθα:	Πολλά		Αρκετά		Λίγα		Πολύ λίγα		Τίποτα	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Οικογένεια	58	34.3%	60	35.5%	33	19.5%	11	6.5%	7	4.1%
Φίλοι	3	1.8%	38	22.5%	67	39.6%	40	23.7%	21	12.4%
Σχολείο	1	0.6%	15	8.9%	35	20.7%	56	33.1%	62	36.7%
Βιβλία	7	4.1%	36	21.3%	38	22.5%	39	23.1%	49	29.0%
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	5	3.0%	15	8.9%	31	18.3%	46	27.2%	68	40.2%
Δουλειά	23	13.6%	48	28.4%	29	17.2%	21	12.4%	48	28.4%
Βιωματικές Εμπειρίες	73	43.2%	69	40.8%	15	8.9%	9	5.3%	3	1.8%
Διαδίκτυο	15	8.9%	55	32.5%	45	26.6%	36	21.3%	18	10.7%
Σεμινάρια ή μαθήματα (εκτός του επίσημου προγράμματος σπουδών)	6	3.6%	15	8.9%	35	20.7%	24	14.2%	89	52.7%
Κάποιον επαγγελματία (οικονομικό σύμβουλο, financial planner κ.λπ)	11	6.5%	9	5.3%	14	8.3%	23	13.6%	112	66.3%

θεματικά βιβλία ως κύρια πηγή εκμάθησης διαχείρισης του εισοδήματός τους και το 24,3% αναζητά τις **συμβουλές φίλων και γνωστών**.

Στην επόμενη ενότητα οι 169 ερωτηθέντες αξιολόγησαν το επίπεδο των γνώσεών τους σχετικά με διάφορους τομείς χρηματοοικονομικής γνώσης.

Πάνω από τους μισούς νέους αξιολογούν ότι έχουν πολύ περιορισμένες ή καθόλου πληροφορίες («γνωρίζω πολύ λίγα» ή «τίποτα») για τις **ασφαλίσεις** (56,8%), τις **επενδύσεις** (56,8%), καθώς και τα **δάνεια και χρέη** (53,8%). Παρατηρείται ότι έχουν περισσότερη τεχνογνωσία («γνωρίζω πολλά» ή «γνωρίζω αρκετά») σε θέματα που αφορούν τις **αποταμιεύσεις** (47,3%), καθώς και τη δημιουργία και παρακολούθηση του **προσωπικού τους προϋπολογισμού** (33,7%). Μέτρια γνώση διαπιστώνεται για θέματα

Πόσα γνωρίζετε για τα εξής:	Πολλά		Αρκετά		Λίγο		Πολύ λίγα		Τίποτα	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Δημιουργία προσωπικών προϋπολογισμών	12	7.1%	45	26.6%	47	27.8%	35	20.7%	30	17.8%
Φόρους	4	2.4%	28	16.6%	60	35.5%	46	27.2%	31	18.3%
Επενδύσεις	4	2.4%	20	11.8%	49	29.0%	48	28.4%	48	28.4%
Δάνεια και χρέη	5	3.0%	17	10.1%	56	33.1%	47	27.8%	44	26.0%
Ασφαλίσεις	1	0.6%	16	9.5%	56	33.1%	53	31.4%	43	25.4%
Αποταμιεύσεις	20	11.8%	60	35.5%	50	29.6%	29	17.2%	10	5.9%

που άπτονται **φόρων και εισφορών**, σε σχέση με τα οποία το μεγαλύτερο μερίδιο των ερωτηθέντων (35,5%) απάντησε ότι γνωρίζει λίγα πράγματα.

Μέρος Γ. Οικονομική Συμπεριφορά

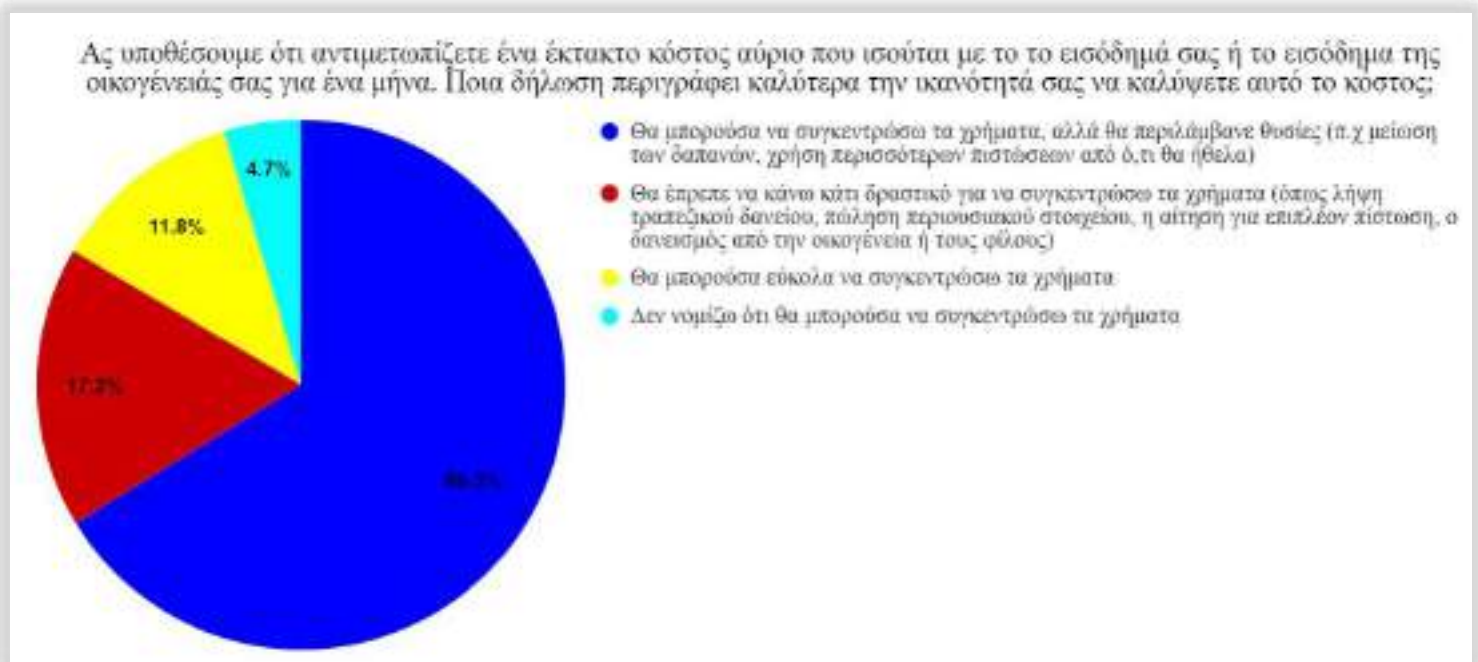
Κατά την περιγραφή της τρέχουσας κατάστασής τους, από συνολικά 169 ερωτηθέντες, 61 από αυτούς (36,1%) δήλωσαν ότι το επίπεδο των μηνιαίων εξόδων τους είναι ισορροπημένο με αυτό των αποταμιεύσεών τους, 55 (32,5%) απολαμβάνουν επί του

Ποιες από τις παρακάτω δηλώσεις περιγράφει καλύτερα την τρέχουσα κατάστασή σας;	Αριθμός	Ποσοστό
Θα μπορούσα να χειριστώ ένα μεγάλο απρόσμενο κόστος	30	17.8%
Αποταμιεύω για να εξασφαλίσω το οικονομικό μου μέλλον	91	53.8%
Λόγω της κατάστασης των χρημάτων μου, νιώθω ότι δεν θα έχω ποτέ τα πράγματα που θέλω στη ζωή	43	25.4%
Μπορώ να απολαύσω τη ζωή χάρις στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζομαι τα χρήματά μου	55	32.5%
Κάνω καλή δουλειά εξισορροπώντας τις δαπάνες και τις αποταμιεύσεις μου	61	36.1%
Μου λείπουν τα χρήματα γιατί ξοδεύω υπερβολικά	9	5.3%

παρόντος υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής λόγω του τρόπου διαχείρισης των οικονομικών τους πόρων, ενώ 91 άτομα (53,8%) δίνουν μεγάλη προσοχή στο να αποταμιεύουν, ώστε να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ένα άνετο οικονομικά μέλλον. Μόνο το 17,8%, δηλαδή 30 από τους 169 ερωτηθέντες, δηλώνουν ότι οι αποταμιεύσεις τους είναι τέτοιες που «θα μπορούσαν να χειριστούν ένα μεγάλο απρόσμενο κόστος».

Από την άλλη πλευρά, περίπου 1 στους 4 ερωτηθέντες (25,4%) πιστεύουν ότι η τρέχουσα οικονομική τους κατάσταση δε θα τους επιτρέψει να ανταποκριθούν στις ανάγκες και επιθυμίες τους στο μακροπρόθεσμο μέλλον, ενώ μόνο 9 (5,3%) δηλώνουν ότι η τωρινή τους οικονομική κατάσταση είναι δύσκολη λόγω κακής διαχείρισης χρημάτων και υπερβολικές δαπάνες.

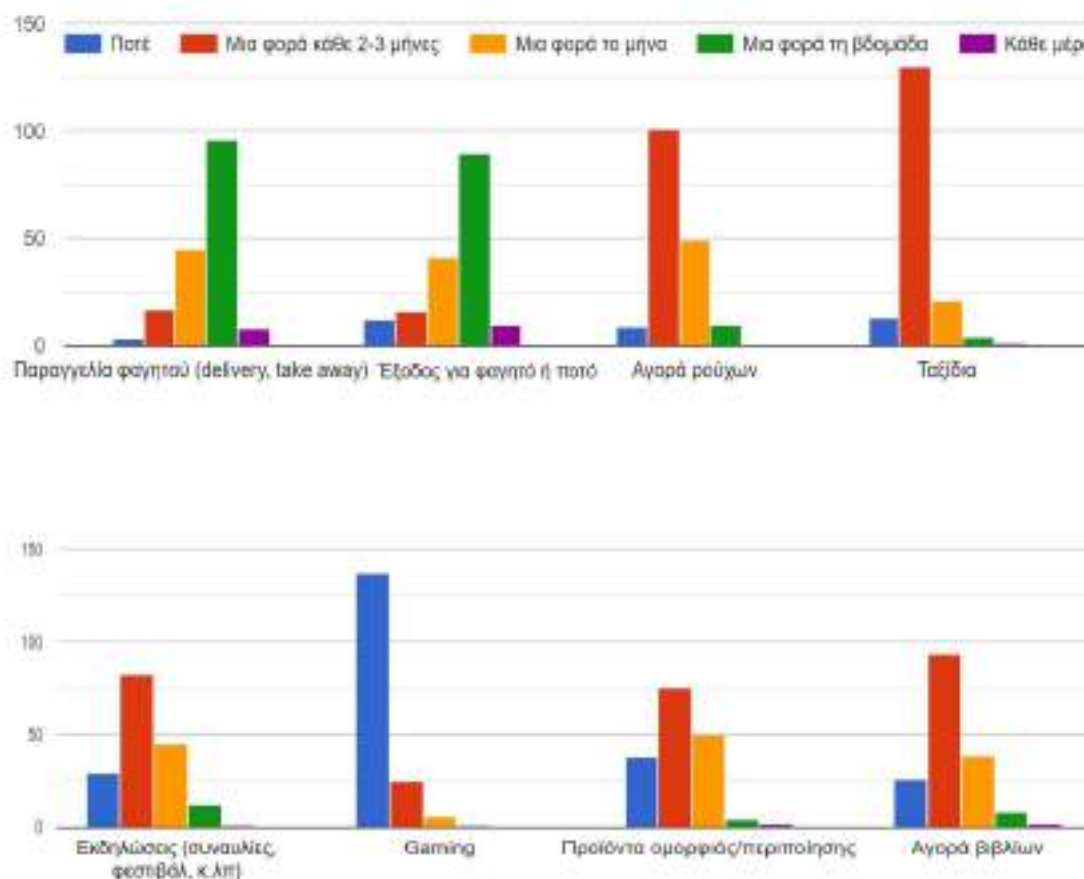
Όταν ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να εξετάσουν το σενάριο ότι καλούνται να διαχειριστούν μια σημαντική και μη προγραμματισμένη οικονομική ανάγκη, η οποία αντιστοιχεί σε ολόκληρο το οικογενειακό εισόδημα ενός μήνα, 112 από αυτούς (66,3%) δήλωσαν ότι η απόκτηση των απαραίτητων οικονομικών πόρων για να αποφευχθεί το αδιέξοδο θα σήμαινε κάποιες θυσίες, όπως η μείωση ορισμένων δαπανών και η χρήση μεγαλύτερων πιστώσεων απ'ότι θα ήθελαν. 29 από τους ερωτηθέντες (17,2%) ανέφερε

ότι θα έπρεπε να λάβουν δραστικά μέτρα όπως η λήψη προσωπικών δανείων, η δέσμευση ή ακόμη και η πώληση προσωπικής ιδιοκτησίας ή η λήψη δανείων από οικογένεια ή φίλους. Ένα λίγο μικρότερο ποσοστό, 11,8% (20 ερωτηθέντες), καταγράφηκε μεταξύ εκείνων που μπορούσαν εύκολα να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα χρήματα. Μόνο 8 νέοι (4,7%) από τους 162 θεώρησαν ότι δεν μπορούσαν να συγκεντρώσουν τα χρήματα.

Σε αυτήν την ενότητα μπορούμε να δούμε πτυχές της καταναλωτικής συμπεριφοράς των νέων, βάσει του δείγματος που μελετήθηκε: τις περισσότερες φορές, οι νέοι χρησιμοποιούν τους οικονομικούς τους πόρους για να παραγγείλουν φαγητό σε πακέτο ή για έξοδο φαγητού ή ποτού. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ξοδεύουν χρήματα εβδομαδιαίως (55,0%) ή ακόμα και καθημερινά (4,7%) για να

Πόσο συχνά ξοδεύετε χρήματα για τα παρακάτω:

παραγγείλουν φαγητό σε πακέτο, ενώ το 49,1% των νέων που ερωτήθηκαν ξοδεύουν χρήματα για έξοδο φαγητού ή ποτού περίπου μια φορά την εβδομάδα.

Ταυτόχρονα, τα κύρια έξοδα που καταγράφονται σε τακτά διαστήματα 2-3 μηνών αφορούν σε: έξοδα ταξιδιού (πραγματοποιούνται από το 76,9% των ερωτηθέντων). δαπάνες που σχετίζονται με ειδικές εκδηλώσεις, όπως φεστιβάλ, συναυλίες,

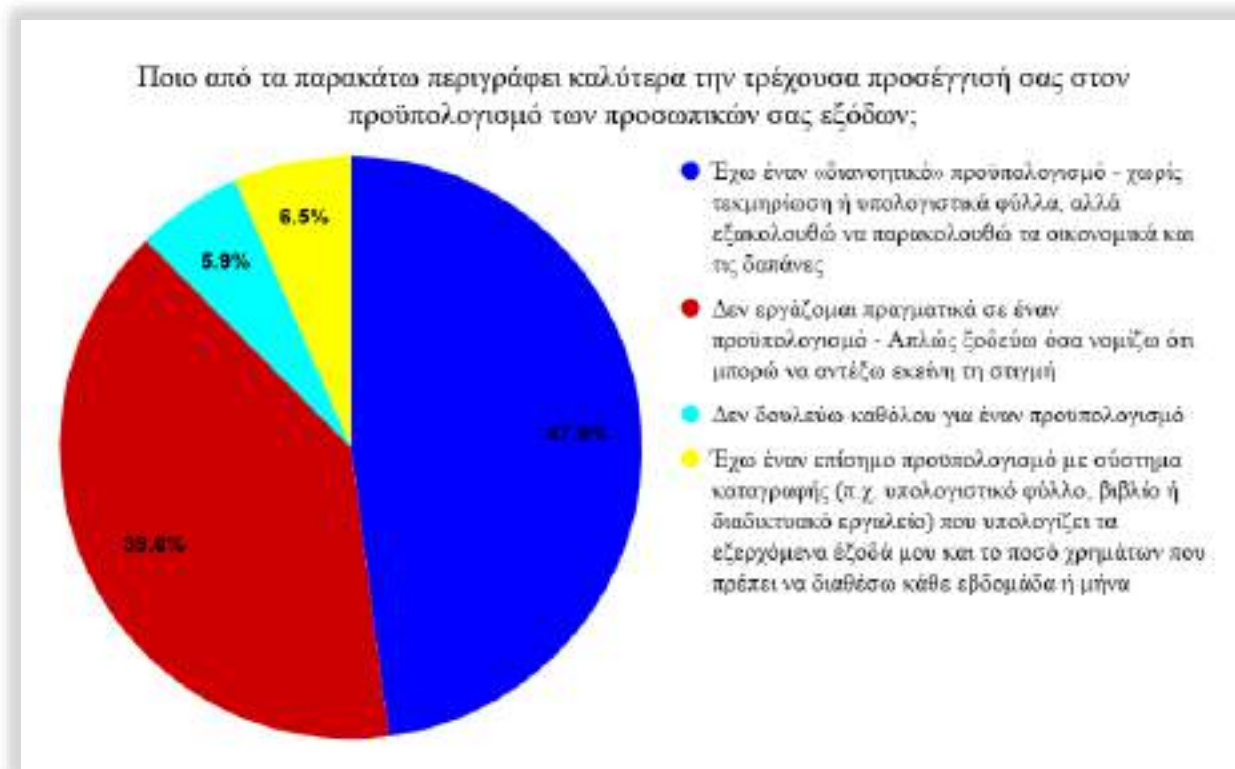
παραστάσεις, εκθέσεις κ.λπ (48,5%) · την αγορά ενδυμάτων (59,8%) · αγορά βιβλίων (55,6%) και προϊόντων ομορφιάς (44,4%).

Όσον αφορά τα αγαθά/υπηρεσίες, για την αγορά των οποίων οι νέοι διαθέτουν οικονομικούς πόρους εξαιρετικά σπάνια ή ποτέ, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν αγοράζει βιντεοπαιχνίδια (81,1%), ένα ποσοστό της τάξης του 22,5% δεν αγοράζει προϊόντα ομορφιάς και περιποίησης, το 17,2% δεν αγοράζει εισιτήρια για εκδηλώσεις και το 15,4% δεν επιλέγει να διαθέσει χρήματα για βιβλία.

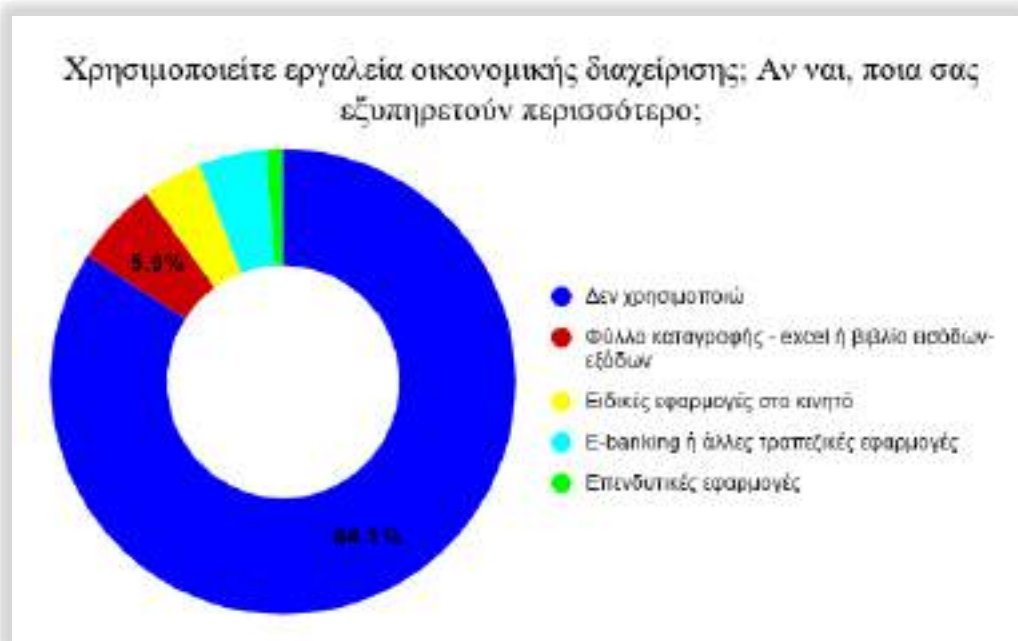
Πόσο συχνά ξοδεύετε χρήματα για τα παρακάτω,	Κάθε μέρα		Μια φορά τη βδομάδα		Μια φορά το μήνα		Μια φορά κάθε 2-3 μήνες		Ποτέ	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Παραγγελία φαγητού (delivery, take away)	8	4.7%	93	55.0%	44	26.0%	17	10.1%	3	1.8%
Έξοδος για φαγητό ή ποτό	9	5.3%	83	49.1%	37	21.9%	15	8.9%	9	5.3%
Αγορά ρούχων	0	0.0%	5	3.0%	13	7.7%	101	59.8%	5	3.0%
Ταξίδια	1	0.6%	4	2.4%	21	12.4%	130	76.9%	13	7.7%
Ειδικές εκδηλώσεις (φεστιβάλ, συναυλίες, παραστάσεις κλπ)	1	0.6%	12	7.1%	45	26.6%	82	48.5%	29	17.2%
Gaming	0	0.0%	1	0.6%	6	3.6%	25	14.8%	137	81.1%
Προϊόντα ομορφιάς/περιποίησης	2	1.2%	4	2.4%	50	29.6%	75	44.4%	38	22.5%
Αγορά βιβλίων	2	1.2%	8	4.7%	39	23.1%	94	55.6%	26	15.4%

Σχετικά με τον προϋπολογισμό των προσωπικών δαπανών, από τους 169 ερωτηθέντες, 81 από αυτούς (47,9%) δήλωσαν ότι παρακολουθούν τα οικονομικά και τις δαπάνες τους διανοητικά, χωρίς τη χρήση πρόσθετων εργαλείων, όπως τα υπολογιστικά φύλλα. 67 άτομα (39,6%) κάνουν αυθόρμητα έξοδα ανάλογα με τους οικονομικούς πόρους που έχουν σε μια δεδομένη στιγμή έχοντας μια γενική αίσθηση του προϋπολογισμού τους, ενώ 7 ερωτηθέντες (4,3%) δήλωσαν ότι δεν παρακολουθούν τον προσωπικό τους προϋπολογισμό με κανέναν τρόπο. Από την άλλη πλευρά, μόνο 11 νέοι (6,5%) παρακολουθούν τον προϋπολογισμό τους με σύστημα καταγραφής, οργανωμένο

με τη βοήθεια, διαδικτυακών και μη, χρηματοοικονομικών μέσων. Η στάση των νέων απέναντι σε αυτά τα εργαλεία οικονομικής διαχείρισης περιγράφεται λεπτομερώς στην επόμενη ενότητα.

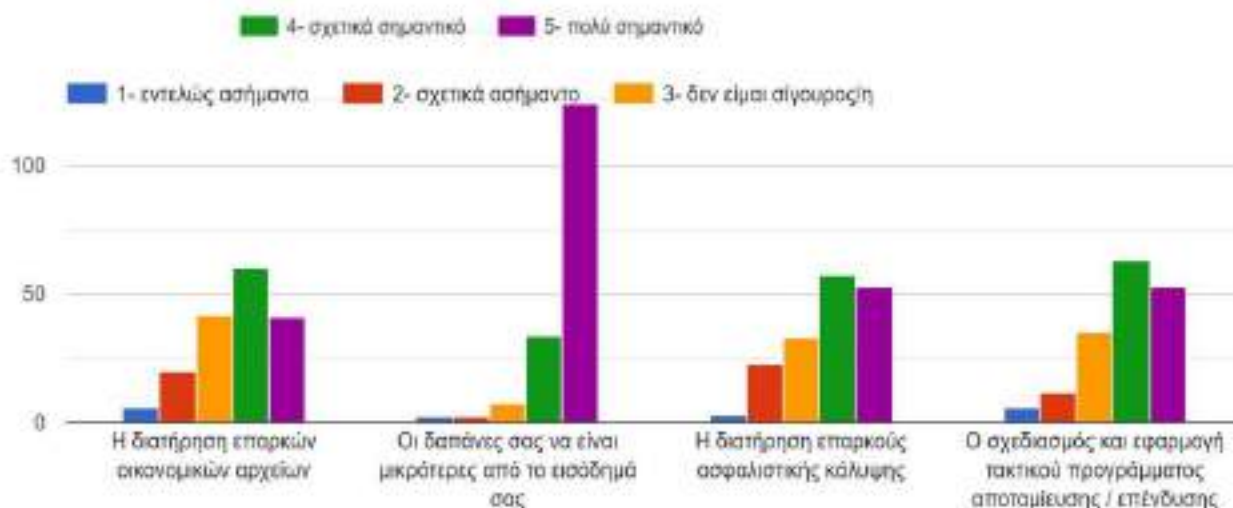
Το 84,1% του δείγματος νέων που αναλύθηκε (142 άτομα) δήλωσε ότι δεν χρησιμοποιεί ή/και δε γνωρίζει καμία εφαρμογή ή εργαλείο οικονομικής διαχείρισης. Από το υπόλοιπο 15,9% των νέων, το 5,9%(10 άτομα) χρησιμοποιεί πολύ απλά εργαλεία για την παρακολούθηση του προσωπικού προϋπολογισμού (φύλλο καταγραφής στο excel, ή χειρόγραφα), το 4,7% (8 άτομα) χρησιμοποιούν το e-banking και τραπεζικές εφαρμογές, το 4,1% (7 άτομα) χρησιμοποιούν ειδικές εφαρμογές στο κινητό (ψηφιακό πορτοφόλι,

Revolut, Διαχειριστής εξόδων), ενώ μόνο 2 άτομα (1,2%) χρησιμοποιούν επενδυτικές εφαρμογές, όπως το Acorns.

Στη συνέχεια η ανάλυση των απαντήσεων των συμμετεχόντων, αποκάλυψε ότι για την πλειοψηφία των νέων (73,4%) είναι πολύ σημαντικό να ξοδεύουν λιγότερα απ'όσα κερδίζουν. Ακολουθούν η τήρηση επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης και ο προγραμματισμός και εφαρμογή ενός προγράμματος αποταμίευσης / επένδυσης που

Χρησιμοποιώντας την παρακάτω κλίμακα, αξιολογήστε τη σημασία των αντικειμένων για εσάς:

χαρακτηρίζονται ως πολύ σημαντικά από το ίσου μεγέθους μέρος του δείγματος και συγκεκριμένα το 31,4%. Η διατήρηση επαρκών οικονομικών αρχείων κρίνεται ως πολύ σημαντική από το 24,3% των νέων και ως σχετικά σημαντική από το 35,5%.

Το ποσοστό των νέων που θεωρούν ότι αυτές οι 4 διαστάσεις δεν είναι καθόλου σημαντικές κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, με τα εξής παρατηρούμενα ποσοστά: 1,2% για το ότι οι δαπάνες πρέπει να είναι μικρότερες του εισοδήματος, 1,8% για την τήρηση επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης, και 3,6% τόσο για την τακτική τήρηση οικονομικών αρχείων όσο και για την εφαρμογή προγράμματος αποταμίευσεων και επενδύσεων.

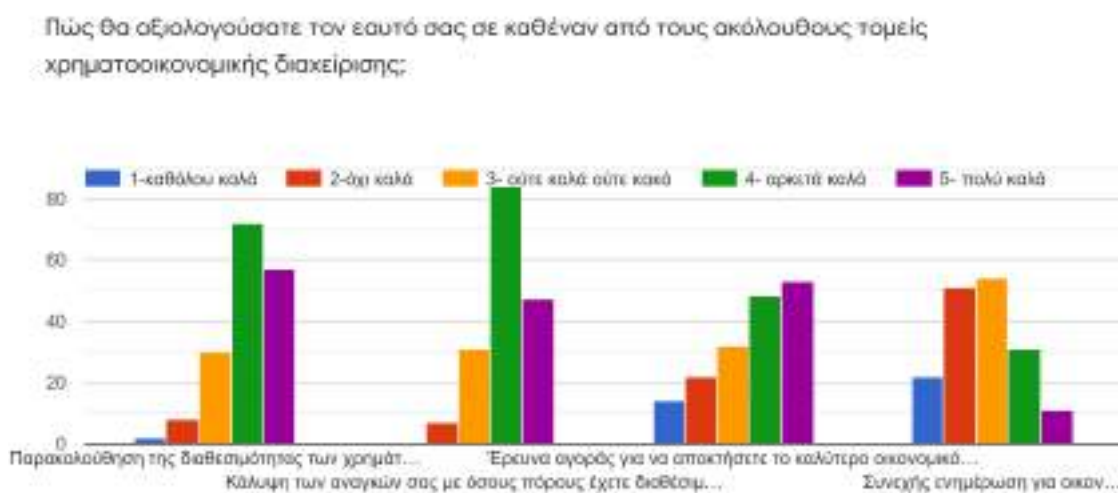
Από τον υπολογισμό του μέσου όρου της βαθμολογίας που έδωσαν οι νέοι για τη σημαντικότητα του καθενός από τα συγκεκριμένα αντικείμενα προκύπτει η εξής κατάταξη:

1. «Οι δαπάνες σας να είναι μικρότερες από το εισόδημά σας» με μέσο όρο 4,63
2. «Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τακτικού προγράμματος αποταμίευσης/επένδυσης» με μέσο όρο 3,86
3. «Η διατήρηση ασφαλούς ασφαλιστικής κάλυψης» με μέσο όρο 3,79
4. «Η διατήρηση επαρκών οικονομικών αρχείων» με μέσο όρο 3,65

Χρησιμοποιώντας την παρακάτω κλίμακα, αξιολογήστε τη σημασία των αντικειμένων για εσάς:	1- εντελώς ασήμαντο		2-σχετικά ασήμαντο		3-δεν είμαι σίγουρος/η		4-σχετικά σημαντικό		5-πολύ σημαντικό	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Η διατήρηση επαρκών οικονομικών αρχείων	6	3.6%	20	11.8%	42	24.9%	60	35.5%	41	24.3%
Οι δαπάνες σας να είναι μικρότερες από το εισόδημά σας	2	1.2%	2	1.2%	7	4.1%	34	20.1%	124	73.4%
Η διατήρηση επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης	3	1.8%	23	13.6%	33	19.5%	57	33.7%	53	31.4%
Ο σχεδιασμός και εφαρμογή τακτικού προγράμματος αποταμίευσης / επένδυσης	6	3.6%	12	7.1%	35	20.7%	63	37.3%	53	31.4%

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος νέων που συμμετείχαν στην έρευνα, οι τομείς στους οποίους οι νέοι αξιολογούν με μεγαλύτερη συχνότητα ότι έχουν καλό (βαθμολογία 4) ή πολύ καλό (βαθμολογία 5) επίπεδο είναι η **παρακολούθηση διαθεσιμότητας των χρημάτων τους** (76,3%) και η **έρευνα αγοράς** για την απόκτησή της πιο συμφέρουσας οικονομικής επιλογής (59,8%).

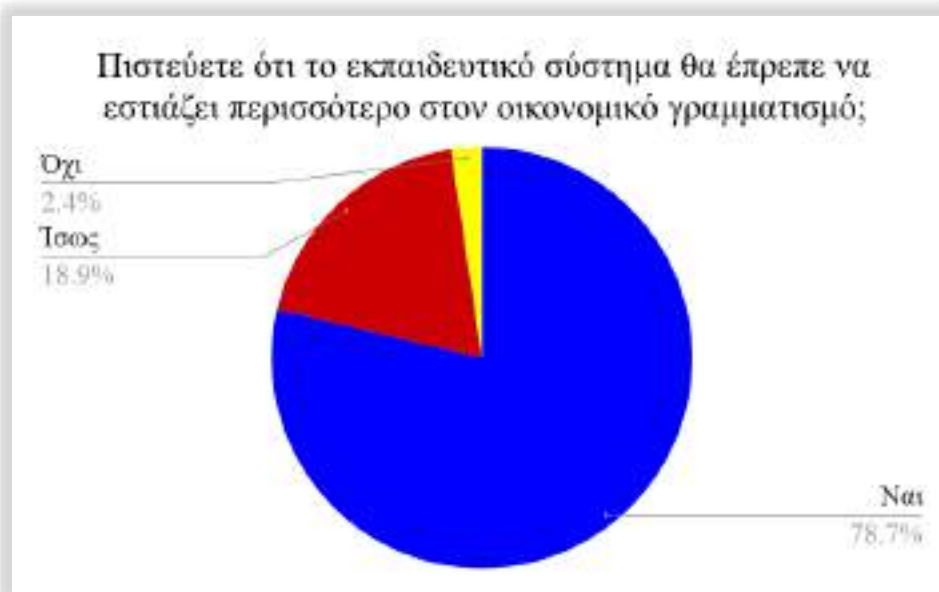
Εν αντιθέσει, το 43,2% των νέων αξιολογεί ότι δεν **παρακολουθεί τις εξελίξεις στα οικονομικά θέματα** σε ικανοποιητικό επίπεδο (βαθμολογία 1 ή 2). Μέσο επίπεδο ικανότητας (βαθμολογία 3) καταγράφει περίπου 1 στους 2 νέους (49,7%) όσον αφορά την **κάλυψη των διαφόρων αναγκών** τους με τους διαθέσιμους πόρους κάθε στιγμή, καθώς και το 32,0% των νέων ως προς την συνεχή ενημέρωση για οικονομικά ζητήματα.

Πώς θα αξιολογούσατε τον εαυτό σας σε καθέναν από τους ακόλουθους τομείς χρηματοοικονομικής διαχείρισης:	1- καθόλου κακά		2-όχι κακά		3-ούτε καλά ούτε κακά		4-αρκετά καλά		5-πολύ καλά	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Παρακολούθηση της διαθεσιμότητας των χρημάτων σας	2	1.2%	8	4.7%	30	17.8%	72	42.6%	57	33.7%
Κάλυψη των αναγκών σας με όσους πόρους έχετε διαθέσιμους κάθε στιγμή	7	4.1%	31	18.3%	84	49.7%	47	27.8%	0	0.0%
Έρευνα αγοράς για να αποκτήσετε το καλύτερο οικονομικό προϊόν, όπως τα επτόκια	14	8.3%	22	13.0%	32	18.9%	48	28.4%	53	31.4%
Συνεχής ενημέρωση για οικονομικά θέματα	22	13.0%	51	30.2%	54	32.0%	31	18.3%	11	6.5%

Είναι αξιοσημείωτο ότι παρ'ότι η συντριπτική πλειοψηφία των νέων (76,3%) παρακολουθεί στενά τους πόρους της κάθε στιγμή και παράλληλα 1 στους 2 συγκρίνει τις διαθέσιμες προσφορές για να κάνει τις πιο συμφέρουσες επιλογές προϊόντων, μόνο το 27,8% των νέων αξιολογεί την ικανότητά του να καλύπτει της ανάγκες του ως αρκετά καλή και κανένας νέος στους 169 ως πολύ καλή.

Η συντριπτική πλειοψηφία των νέων, δηλαδή 133 ερωτηθέντες (78,7%), συμφωνούν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να δώσει μεγαλύτερη σημασία στον πρώιμο οικονομικό αλφαριθμητισμό των παιδιών και των νέων διδάσκοντας στους μαθητές πώς να διαχειρίζονται τα προσωπικά τους οικονομικά, με εργαστήρια, πολυδύναμα μέσα κ.λπ. Από τους υπόλοιπους 32 νέοι (18,9%) απάντησαν «ίσως» και 4 νέοι (2,4%) απάντησαν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δε χρειάζεται να εστιάσει περισσότερο στον οικονομικό γραμματισμό.

Επίσης, οι ερωτηθέντες στην πλειοψηφία τους (75 στους 169, ήτοι το 44,4%) απάντησαν ότι ενδιαφέρονται πολύ να αυξήσουν τις χρηματοοικονομικές τους γνώσεις μέσω δωρεάν μαθημάτων κατάρτισης, και ένα 30,2% (51 στους 169) δήλωσε ότι ενδιαφέρεται αρκετά. 26 άτομα (15,4%) ανέφεραν ότι το ενδεχόμενο αυτό τους ενδιαφέρει λίγο και 10 άτομα (5,9%) ότι τους είναι περισσότερο αδιάφορο. Μόνο 7 νέοι (4,1%)

δήλωσαν ότι δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τη απόκτηση θεματικής τεχνογνωσίας μέσω αυτής της μορφής εκπαίδευσης.

Στο τελευταίο κομμάτι της έρευνας, ζητήθηκε από τους νέους να εκφράσουν την πιο σημαντική κατά τη γνώμη τους συμβουλή που θα έδιναν σε άλλους νέους για την χρηματοοικονομική διαχείριση. Επιλέχθηκαν ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα, τα οποία παρατίθενται παρακάτω:

Οικονομική διαχείριση και προγραμματισμός

- Η δημιουργία λίστας με προτεραιότητες και η ακριβής καταγραφή των εισόδων και των εξόδων τους αποτελεί έναν έξυπνο τρόπο για την οργάνωση και τον έλεγχο των οικονομικών τους.
- Θα πρότεινα να τηρείτε τον κανόνα 50-30-20 (*) στο μηνιαίο budget
- Επένδυσε μικρά ποσά από μικρή ηλικία για την σύνταξη σου
- Να σκεφτείτε πολύ καλά τι θέλετε πριν το αγοράσετε και να κάνετε έρευνα αγοράς πριν πάρετε κάτι, για να μην ξοδεύετε χρήματα σε παρορμήσεις της στιγμής. Γιατί το πιο σημαντικό είναι να είμαστε σίγουροι ότι θέλουμε και μπορούμε να μεγιστοποιήσουμε την χρησιμότητα του κάθε τι αγοράζουμε.

- Να έχουν μηνιαίο προϋπολογισμό και να κρατάνε αρχείο των εξόδων τους. Γιατί και οι δύο πρακτικές σε βοηθάνε να μην ξοδεύεις αλόγιστα τα χρήματα σου και ενδεχομένως να αποταμιεύεις.

Εκπαίδευση

- Διαβάστε βιβλία, κάντε έρευνα και επενδύστε για το μέλλον ΣΑΣ. Είτε είναι βίβλα είτε άρθρα στο ίντερνετ ασχοληθείτε με την οικονομική εκπαίδευση και όχι τόσο με το σχολείο.
- Να μάθετε περισσότερα για τα χρηματοοικονομικά, διότι είναι ο μοχλός της οικονομίας
- Να ενημερώνεστε από πολλές διαφορετικές πηγές, για να διασταυρώνετε την αξιοπιστία των πληροφοριών που παίρνετε
- Μάθε μακροοικονομία και κατανόησε μακροοικονομικούς όρους και πως αυτοί λειτουργούν. Θεωρώ ότι είναι ένα σημαντικό εφόδιο που σου χρειάζεται σε όλη την πορεία της ζωής σου ώστε να καταλαβαίνεις τι γίνεται γύρω σου αλλά και γιατί. Άλλωστε πρόκειται για πράγματα που σε επηρεάζουν και όχι απλά για έναν κλάδο με τον οποίο πρέπει να ασχολούνται μόνο οικονομολόγοι
- Μάθετε για το crypto

Αποταμιεύσεις και εξοικονόμηση

- Αν μπορείς να το αγοράσεις άνετα δυο φορές, τότε πραγματικά το αντέχει η τσέπη σου.
- Να αποταμιεύουν ένα ποσοστό μηνιαίως, και ίσως κάποια επένδυση που θα τους γλιτώσει από κάποια έξοδα (πχ η αγορά καφετέριας στο σπίτι για να μην πληρώνουν καθημερινά καφέ takeaway)
- Να έχουν στην άκρη πάντα ένα ποσό χρημάτων, καλύτερα στην τράπεζα για κάτι έκτακτο ή για κάτι που θα ήθελαν επειγόντως στο μέλλον
- Να μην επηρεάζονται από διαφημίσεις και να μην αγοράζουν πράγματα τα οποία δεν τα έχουν πραγματικά ανάγκη. Πριν από κάθε αγορά να είναι σίγουροι ότι θα τους χρησιμεύσει.

- Εξοικονομήστε χρήματα απο νωρίς, να υπάρχει κάτι πάντα στην άκρη σε περίπτωση ανάγκης

Επενδύσεις

- Ως φοιτητής της Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων και ως άμεσα εμπλεκόμενος με το Χρηματιστήριο, θα συμβούλευα τους υπόλοιπους και ιδιαίτερα τους νέους να μην επενδύουν ποτέ σε κάτι που δεν κατανοούν, γιατί τότε δεν θα καταλάβουν ποτέ γιατί ενδεχομένως χάσανε τα λεφτά τους.
- Όσο είναι δυνατό να μην αναλάβουν χρέος, ειδικά αν δεν πρόκειται για ανάγκες επιχειρηματικής δραστηριότητας, λόγω της ευθραυστότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος η οποία απειλεί πρωτίστως όσους δεν έχουν πολύ μεγάλες περιουσίες.
- Κατάρτιση επιχειρηματικών σχεδίων και προετοιμασία φακέλων για την χρηματοδότησή τους από το τραπεζικό σύστημα

Βιωματική μάθηση

- Να ξεκινήσουν να δουλεύουν από πολύ νωρίς (από την εφηβεία) για να καταλάβουν την αξία του χρήματος και για να κατανοήσουν την αίσθηση της αυτονομίας που επιφέρει η οικονομική ανεξαρτησία.
- Νομίζω θα ήταν να μάθουν για την οικονομική διαχείριση μόνοι τους και να μην στηρίζονται μόνο στην οικογένεια ή σε άλλους γιατί τελικά, και οι άλλοι κάνουν λάθη και εμείς είμαστε υπεύθυνοι να προγραμματίσουμε τη ζωή μας.

* Κανόνας 50-30-20: Το 50% των καθαρών εσόδων να διατίθεται στις βασικές ανάγκες (π.χ προμήθειες με τα αναγκαία στο σουπερ μάρκετ) και τις οικονομικές υποχρεώσεις (π.χ λογαριασμοί) το 30% στις επιθυμίες (π.χ ταξίδι, εισιτήρια για παραστάσεις, κ.λπ) και το υπόλοιπο 20% να πηγαίνει προς αποταμίευση/επένδυση ή αποπληρωμή κάποιου χρέους

3.2 Η οικονομική ευημερία και ο οικονομικός αλφαριθμητισμός των νέων επιχειρηματιών

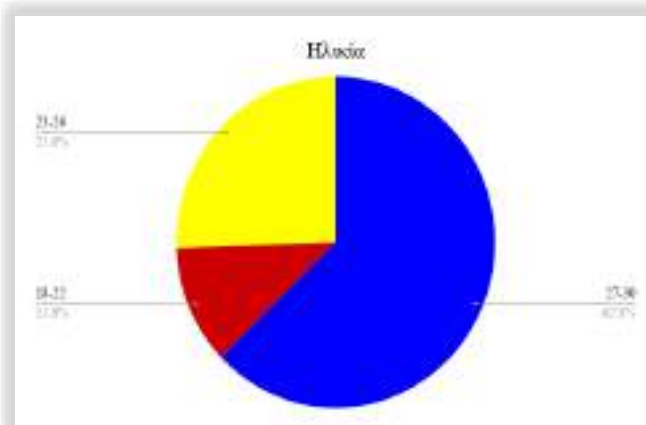
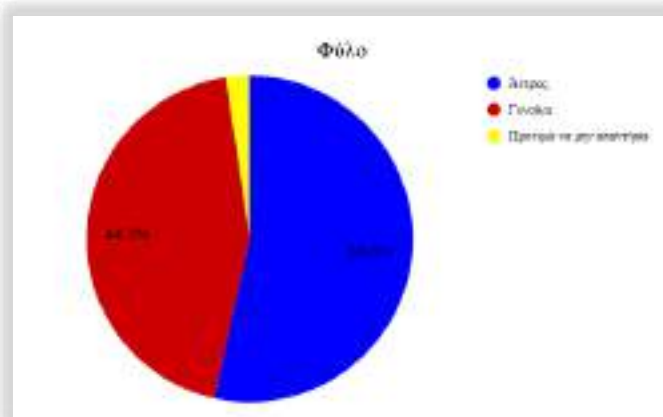
Η έρευνα με ομάδα-στόχο τους νέους επιχειρηματίες εξετάζει τις εμπειρίες των νέων Ελλήνων επιχειρηματιών στη διαχείριση των οικονομικών τους πόρων, τις χρηματοοικονομικές προκλήσεις που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια των επιχειρηματικών τους προσπαθειών, καθώς και τη στάση / προσέγγισή τους σχετικά με τις οικονομικές αποφάσεις που λαμβάνουν για τη σφαιρική διερεύνηση των μαθησιακών τους αναγκών. Απώτερος σκοπός της έρευνας αυτής είναι η καλύτερη δυνατή διαμόρφωση στοχευμένων μαθησιακών εργαλείων μη τυπικής εκπαίδευσης για την αύξηση του επιπέδου οικονομικού γραμματισμού των νέων επιχειρηματιών.

Προκειμένου να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερες απαντήσεις από την συγκεκριμένη ομάδα στόχο, καταβλήθηκαν συνεχείς προσπάθειες για τη διάδοση του ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα, η πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα δημοσιεύθηκε - εκτός από την ιστοσελίδα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης της ΕΚΟ- στην ιστοσελίδα του [Συνδέσμου Θεσσαλικών Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών](#) και της [Ομοσπονδίας Ελληνικών Συνδέσμων Νέων Επιχειρηματιών \(ΟΕΣΥΝΕ\)](#), σε ιστοσελίδες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαφόρων μη κυβερνητικών οργανώσεων ([Ακαδημία Επιχειρηματικότητας](#), [EndeavorGreece](#)) και παρόχων εκπαίδευσης ενηλίκων ([Fractality](#))

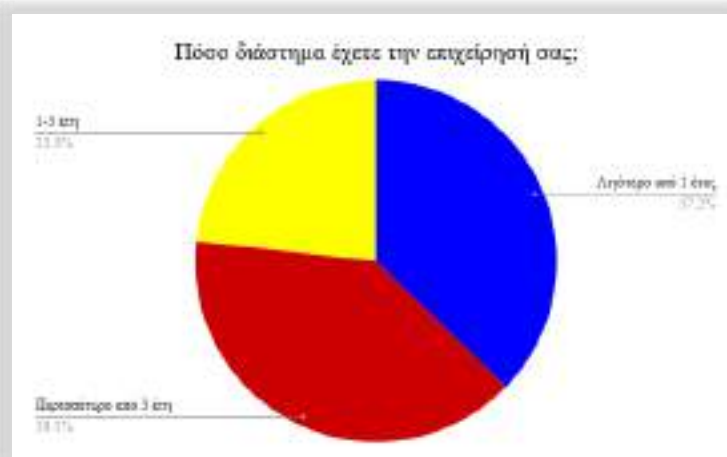
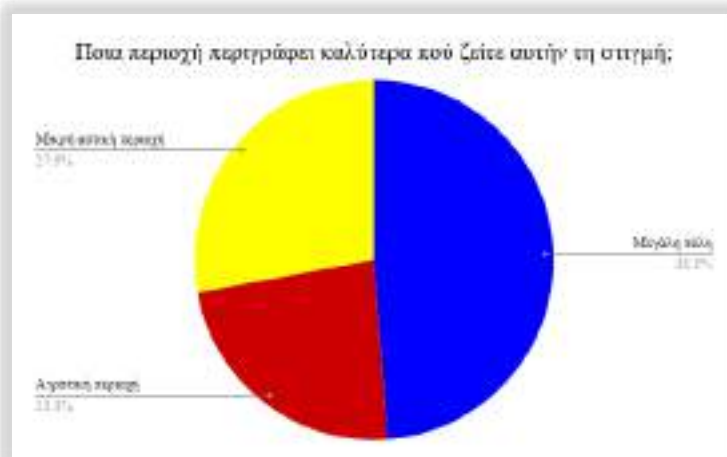
Συνολικά **43 Έλληνες νέοι επιχειρηματίες** ηλικίας μεταξύ **18 και 30 ετών** συμμετείχαν στην έρευνα.

Μέρος Α. Δημογραφικά στοιχεία

Εκ των 43 νέων επιχειρηματιών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, 23 είναι άνδρες και 19 είναι γυναίκες, ενώ ένα άτομο προτίμησε να μην απαντήσει στη σχετική ερώτηση. Σε ό,τι αφορά την ηλικιακή κατανομή, το 11,6% είναι μεταξύ 18-22 ετών, το 25,6% μεταξύ 23-26 ετών, ενώ η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (62,8%) βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 27-30.

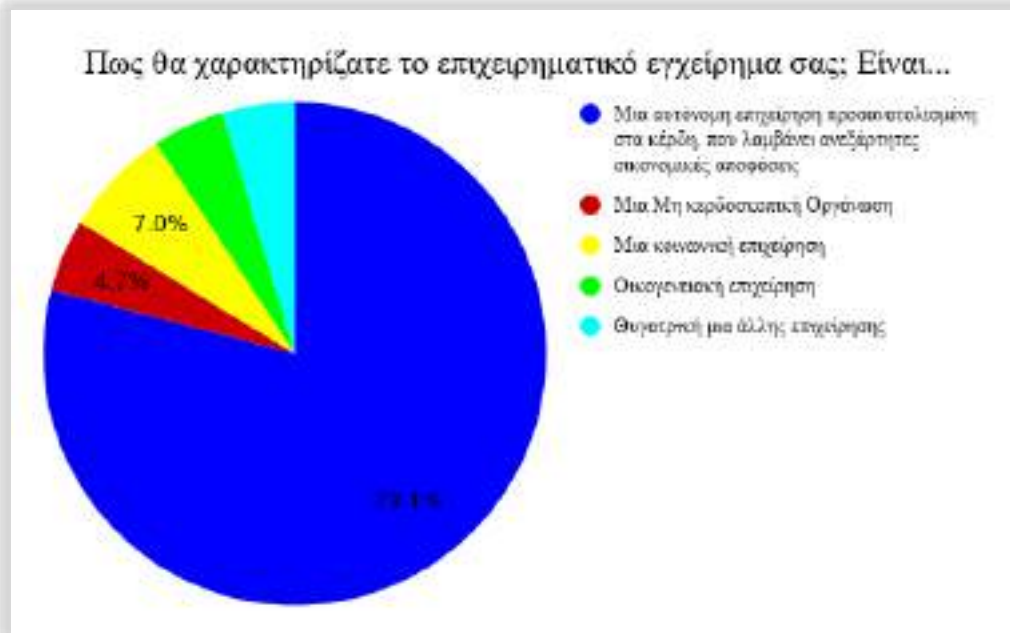
21 από τους συμμετέχοντες (48,8%) ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα, 12 από αυτούς (27,9%) προέρχονται από μικρές ή μεσαίες πόλεις και σχεδόν αντίστοιχα, 10 νέοι επιχειρηματίες (23,3%) προέρχονται από χωριά και αγροτικές περιοχές.

Εκ των 43 που συμμετείχαν στην έρευνα, οι 17 δήλωσαν πως δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά για περισσότερο από 3 έτη, αντιπροσωπεύοντας την πλειοψηφία στο δείγμα (39,5%). Σχεδόν το ίδιο τμήμα του δείγματος, 16 ερωτηθέντες (37,2%), απάντησαν πως βρίσκονται στο χώρο λιγότερο από ένα έτος, και 10 (23,3%) πως δραστηριοποιούνται από 1 έως 3 έτη.

Αναφορικά με τον χαρακτήρα των επιχειρηματικών τους εγχειρημάτων, οι νέοι επιχειρηματίες δήλωσαν κατ' απόλυτη πλειοψηφία (34/43), σε ποσοστό 79,1%, πως κατέχουν αυτόνομες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, που λαμβάνουν ανεξάρτητες

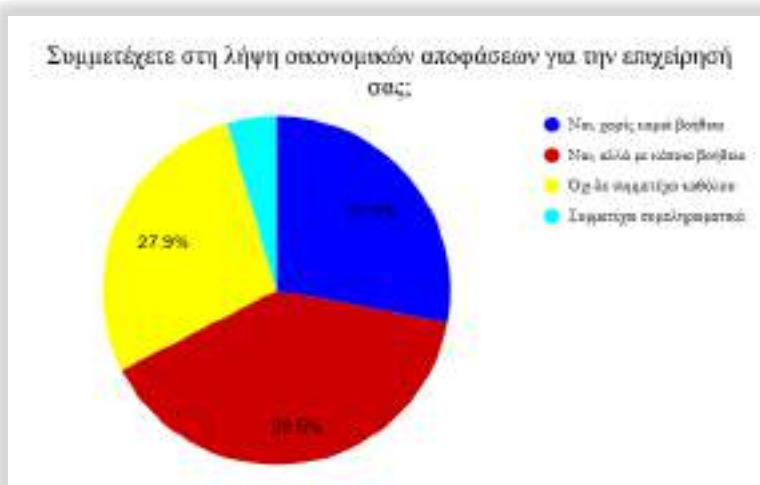
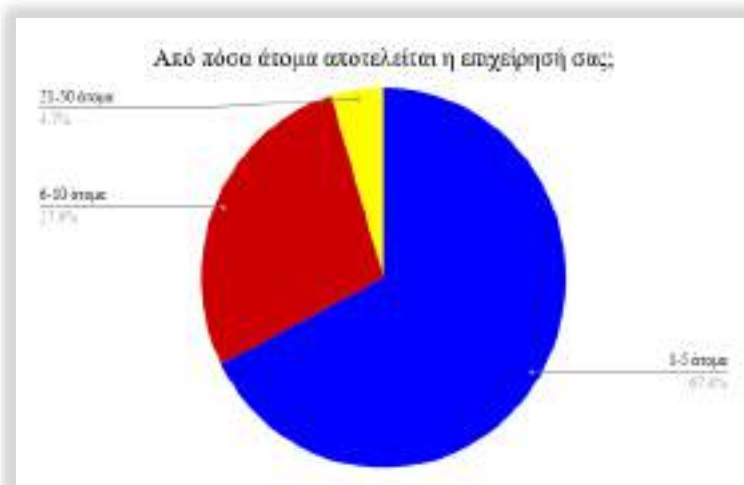
οικονομικές αποφάσεις και 3 ερωτηθέντες (7%) δραστηριοποιούνται στο χώρο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Στις κατηγορίες των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, των θυγατρικών επιχειρήσεων και των οικογενειακών επιχειρήσεων, βρέθηκαν από 2 ερωτηθέντες (4.7%).

Σχετικά με το πλήθος του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στην επιχείρηση καθενός από τους συμμετέχοντες, κατά την έρευνα φαίνεται πως η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων που ανήκουν σε νέους είναι μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις. Ειδικότερα, 29 ερωτηθέντες δήλωσαν πως στην επιχείρησή τους απασχολούνται από 1 έως 5 άτομα (67,4%), ενώ 12 δήλωσαν πως απασχολούν από 6 έως 10 άτομα. Μόλις 2 άτομα δήλωσαν ό,τι απασχολούν από 21 έως 50 εργαζόμενους, ενώ δεν υπήρξε καμία απάντηση που να υποδεικνύει περισσότερους από 50 εργαζόμενους.

Σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή των ερωτηθέντων κατά τη λήψη αποφάσεων στις επιχειρήσεις τους, δεν υπήρξαν απόλυτες πλειοψηφίες και οι περισσότερες απαντήσεις παρουσίασαν αναλογίες μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, 17 (39.5%) δήλωσαν πως συμμετέχουν στις σχετικές διαδικασίες, αλλά με κάποια βοήθεια. 12 (27.9%) νέοι επιχειρηματίες απάντησαν ό,τι είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων, χωρίς

κάποια βοήθεια, και ακόμη 12 (27.9%) δήλωσαν πως δεν συμμετέχουν καθόλου. Τέλος, 2 ερωτηθέντες απάντησαν πως συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων συμπληρωματικά.

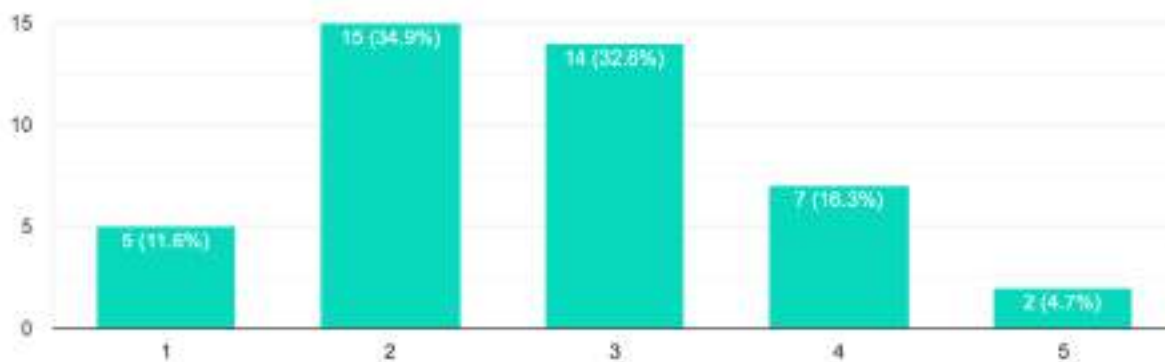

Μέρος Β. Γνώση στα χρηματοοικονομικά

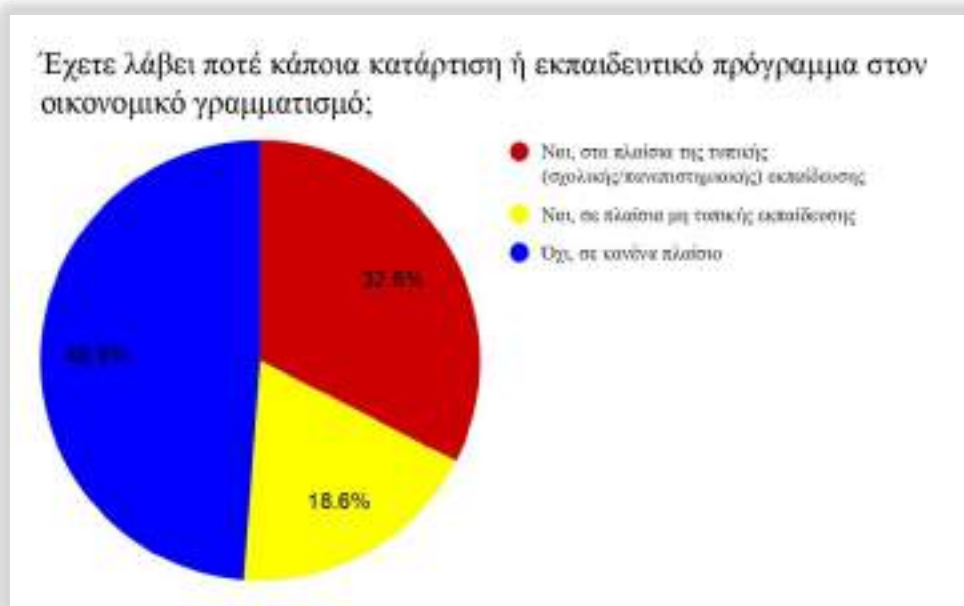
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 34,9% των νέων εκτιμά ότι το επίπεδο του χρηματοοικονομικού τους γραμματισμού είναι αρκετά χαμηλό (2 στα 5), ενώ το 32,6% του συνολικού αριθμού θεωρεί ότι έχουν μέτριο επίπεδο (3 στα 5). Στο 16,3% κυμαίνεται το ποσοστό των νέων που θεωρεί ότι έχει υψηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού γραμματισμού (4 στα 5) και μόνο το 4,7% αξιολογεί το επίπεδό του ως πολύ καλό (5 στα 5)

Σε κλίμακα από 1 έως 5, όπου το 1 είναι πολύ χαμηλό και το 5 είναι πολύ υψηλό, ποιο θεωρείτε ως το επίπεδο του χρηματοοικονομικού σας γραμματισμού;

43 responses

Στην ερώτηση “Έχετε λάβει ποτέ κάποια κατάρτιση ή εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον οικονομικό γραμματισμό;” στην πλειοψηφία τους οι νέοι επιχειρηματίες (48,8%) δήλωσαν ότι δεν έχουν παρακολουθήσει ποτέ σχετικό πρόγραμμα, το οποίο παρόλο που είναι αρνητικό, υποστηρίζει την ανάγκη υλοποίησης αυτού του έργου για την αύξηση του

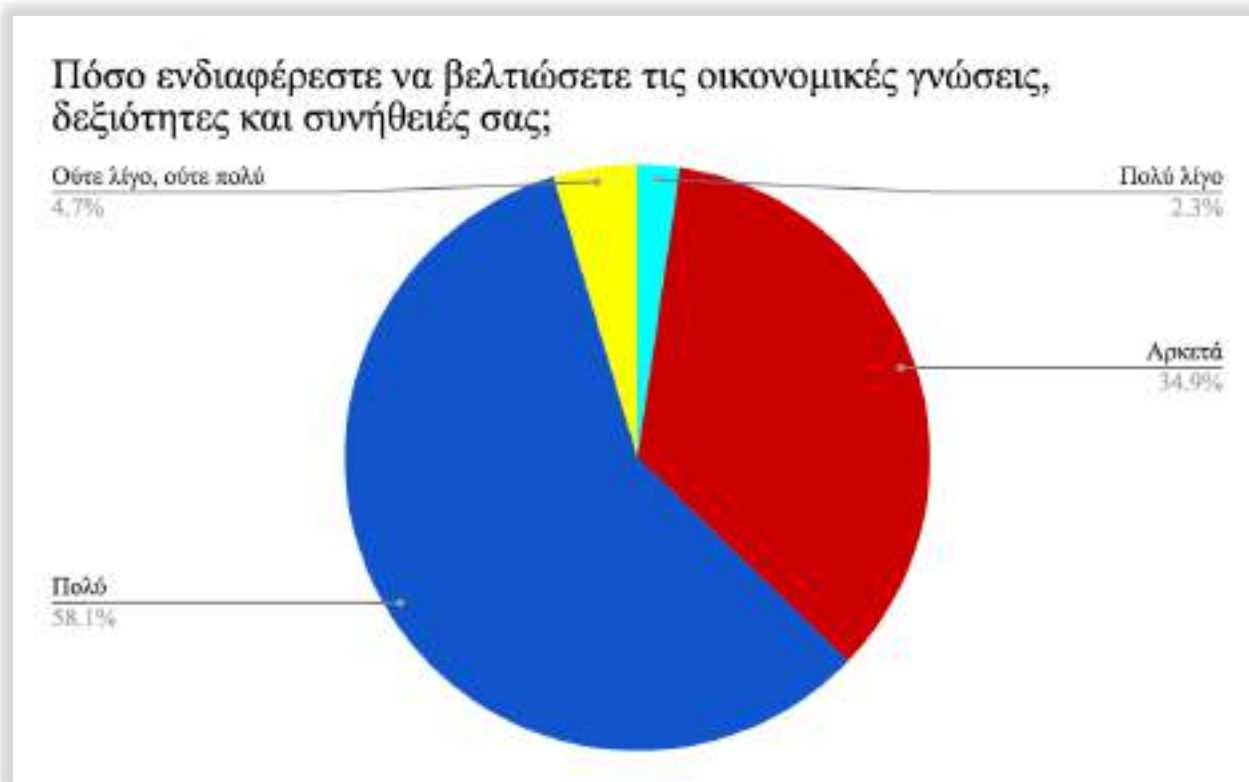

επιπέδου εκπαίδευσης των νέων επιχειρηματιών στον τομέα των οικονομικών. Από την άλλη το 32,6% των νέων (14) έχουν λάβει κάποια κατάρτιση ή εκπαιδευτικό πρόγραμμα στα πλαίσια της τυπικής (σχολικής/πανεπιστημιακής) εκπαίδευσης, ενώ μόνο το 18,6% (8) εξ αυτών απάντησε ότι έχει λάβει κάποια κατάρτιση στα πλαίσια μη τυπικής εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που λάβαμε σχετικά με τα θέματα οικονομικής διαχείρισης μιας επιχείρησης, για τα οποία οι νέοι θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα, η **εύρεση επενδύσεων ή οικονομικών πόρων** είναι από τις κορυφαίες προτιμήσεις των νέων που συμμετείχαν με συχνότητα 33 απαντήσεων (76,7%). Ακολουθούν στην προτίμηση των νέων, με μικρή διαφορά, **τα εργαλεία οικονομικής διαχείρισης** με ποσοστό 72,1% (31 νέοι). Πολύ κοντά σε συχνότητα αναφοράς βρίσκονται **οι φόροι εισοδήματος** (58,1%), τα **λογιστικά** (55,8%), καθώς και η **διαχείριση του προϋπολογισμού** με ποσοστό 53,5% (23 νέοι). Στη συνέχεια, 11 νέοι (25,6%) δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν να γνωρίζουν περισσότερα σε σχέση με τα δάνεια και τα χρέη, ακολουθούν τα θέματα που άπτονται των επιτοκίων και πιστώσεων (16,3%), ενώ ένα 7% ανέφερε κάποιο άλλο θέμα πάνω στο οποίο θα ήθελε να λάβει γνώση.

Για ποια θέματα που σχετίζονται με την οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης θα θέλατε να μάθετε περισσότερα;	Αριθμός	Ποσοστό
Εύρεση επενδύσεων/οικονομικών πόρων	33	76.7%
Εργαλεία οικονομικής διαχείρισης	31	72.1%
Διαχείριση προϋπολογισμού	23	53.5%
Φόροι εισοδήματος	25	58.1%
Πίστωση	7	16.3%
Δάνεια/Χρέη	11	25.6%
Επιτόκια	7	16.3%
Λογιστικά	24	55.8%
Άλλο	3	7.0%

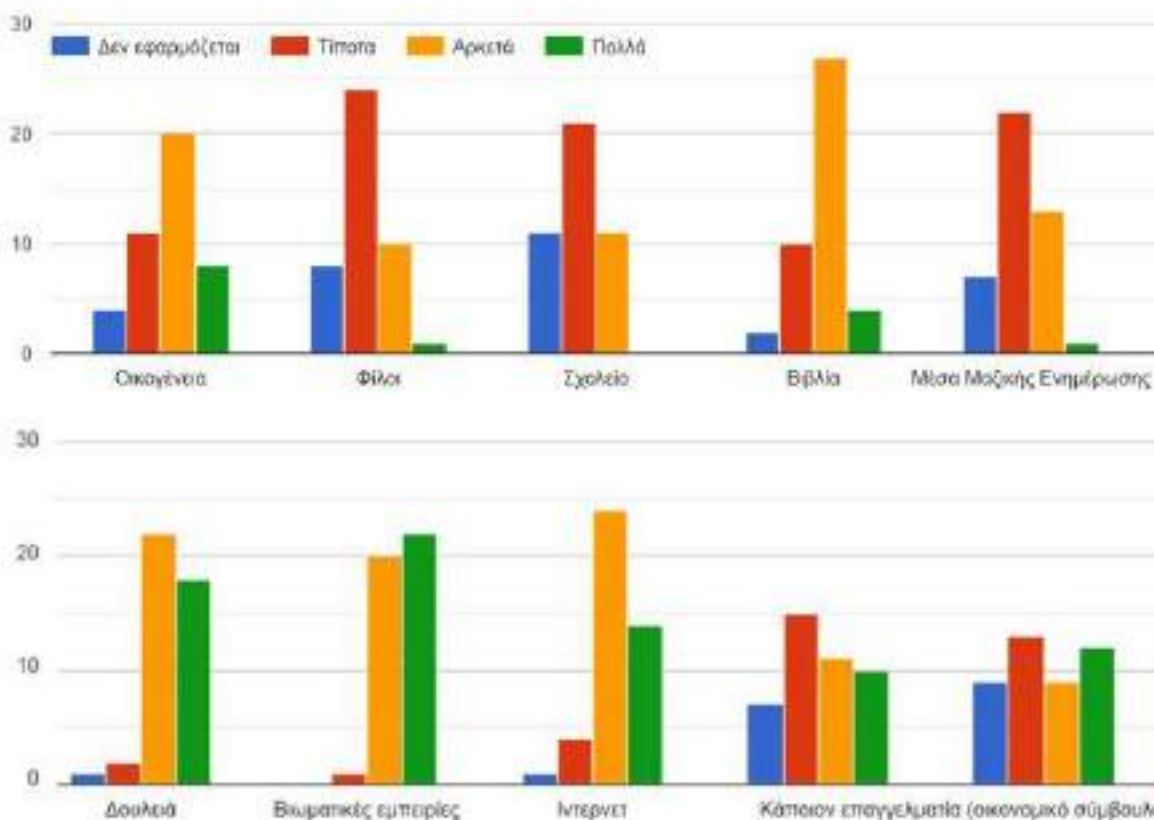
Το κίνητρο των επιχειρηματιών να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης είναι πολύ σημαντικό, το οποίο είναι επίσης εμφανές στα αποτελέσματα που προκύπτουν στην παρακάτω ερώτηση.

Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες (58,1%, 25 στους 43 ερωτηθέντες) επιθυμεί πολύ να βελτιώσει τέτοιου είδους γνώσεις. Από τους 43 νέους που ερωτήθηκαν, οι 15, ήτοι το 34,9%, απάντησαν ότι ενδιαφέρονται αρκετά να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις οικονομικού περιεχομένου. Είναι, λοιπόν, πασιφανές ότι οι περισσότεροι Έλληνες νέοι επιχειρηματίες του δείγματος κρίνουν ότι υστερούν σε γνώσεις και δεξιότητες πάνω στα οικονομικά, καθώς μόνο 1 στους 43 (2,3%) ενδιαφέρεται πολύ λίγο να μάθει περισσότερα και να διευρύνει τους ορίζοντές του όσον αφορά τα οικονομικά.

Στην επόμενη ενότητα μπορούμε να δούμε τις πηγές από τις οποίες οι νέοι μαθαίνουν για τη διαχείριση των οικονομικών της επιχείρησής τους, βάσει του δείγματος που μελετήθηκε : οι νέοι αντλούν κατά βάση γνώση μέσα από τις **βιωματικές** (51,2%) ή τις **εργασιακές τους εμπειρίες** (41,9%).

Πόσα μάθατε για τη διαχείριση των οικονομικών της επιχείρησής σας από τα εξής:

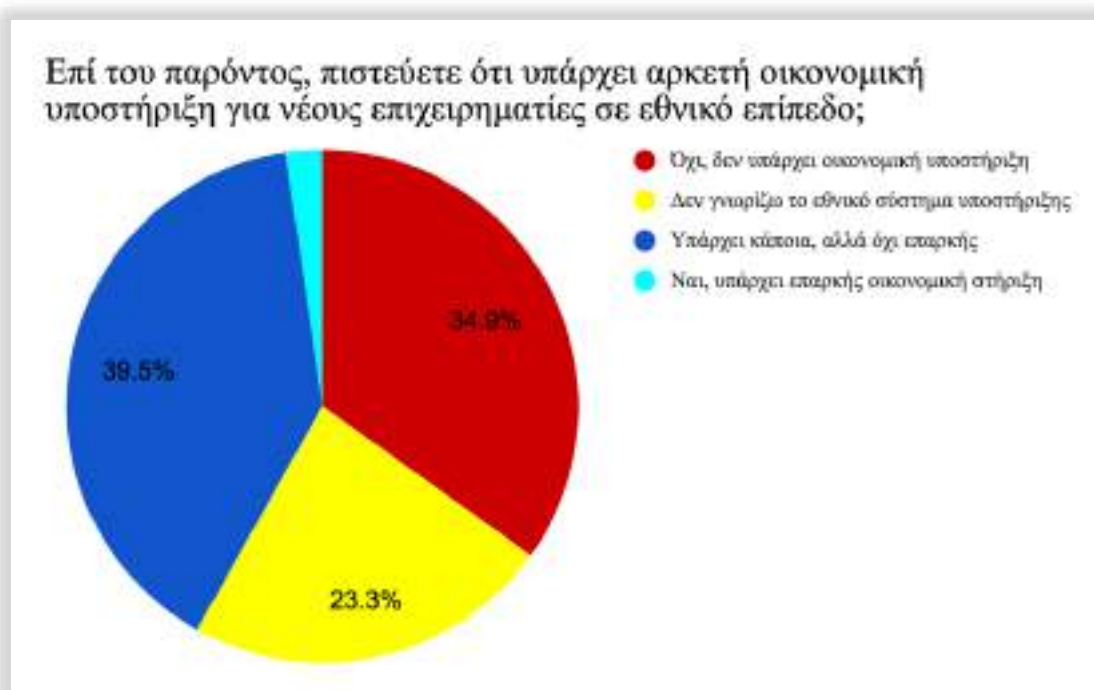

Αρκετοί από αυτούς (32,6%) ενημερώνονται πολύ μέσα από το **Ίντερνετ**, **συμβουλευόμενοι κάποιον επαγγελματία** (27,9%) ή μέσα από **σεμινάρια ή μαθήματα εκτός του προγράμματος σπουδών** (23,3%). Αρκετά φαίνεται να μαθαίνουν οι νέοι πιο πολύ μέσα από τα βιβλία (62,8%), παρά από το Ίντερνετ (55,8%), κάτι που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το Ίντερνετ και η ευκολία πρόσβασης σε αυτό δεν έχουν υποκαταστήσει το βιβλίο, ίσως χάρις στην αξιοπιστία πληροφοριών και γνώσεων που το τελευταίο παρέχει. Εξίσου δημοφιλής είναι και η δουλειά ως πηγή πληροφοριών για την οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης αφού οι εργασιακές εμπειρίες λειτούργησαν για το 51,2% των επιχειρηματιών ως μέσο εκμάθησης αρκετών πραγμάτων για το συγκεκριμένο αντικείμενο. Το ίδιο ισχύει και για την οικογένεια και τις βιωματικές εμπειρίες αφού 20 στους 43 νέους (46,5%) τις ανέφεραν ως τρόπο άντλησης αρκετών γνώσεων για τα οικονομικά μιας επιχείρησης.

Πόσα μάθατε για τη διαχείριση των οικονομικών της επιχείρησής σας από τα εξής:	Δεν εφαρμόζεται		Τίποτα		Αρκετά		Πολλά	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Οικογένεια	4	9.3%	11	25.6%	20	46.5%	8	18.6%
Φίλοι	8	18.6%	24	55.8%	10	23.3%	1	2.3%
Σχολείο	11	25.6%	21	48.8%	11	25.6%	0	0.0%
Βιβλία	2	4.7%	10	23.3%	27	62.8%	4	9.3%
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	7	16.3%	22	51.2%	13	30.2%	1	2.3%
Δουλειά	1	2.3%	2	4.7%	22	51.2%	18	41.9%
Βιωματικές εμπειρίες	0	0.0%	1	2.3%	20	46.5%	22	51.2%
Ίντερνετ	1	2.3%	4	9.3%	24	55.8%	14	32.6%
Σεμινάρια ή μαθήματα (εκτός του επίσημου προγράμματος σπουδών)	7	16.3%	15	34.9%	11	25.6%	10	23.3%
Κάποιον επαγγελματία (οικονομικό σύμβουλο, financial planner)	9	20.9%	13	30.2%	9	20.9%	12	27.9%

Αντιθέτως, καμία γνώση περί την οικονομική διαχείριση της επιχείρησής τους («τίποτα» ή «δεν εφαρμόζεται») δεν έλαβαν οι περισσότεροι νέοι (74,4%) από τους **φίλους** τους, από τα **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης** (67,5%) και από το **σχολείο** (74,4%).

Όσον αφορά τις ευκαιρίες χρηματοοικονομικής στήριξης στο παρακάτω διάγραμμα, φαίνεται ότι οι επιχειρηματίες θεωρούν ότι δεν υπάρχει αρκετή οικονομική υποστήριξη για νέους επιχειρηματίες σε εθνικό επίπεδο. Από τους 43 ερωτηθέντες, μόνο το 1 άτομο (2,3%) δήλωσε ότι το εθνικό σύστημα υποστήριξης είναι επαρκές. Το 34,9% θεωρούν ότι δεν καμία υποστήριξη, ενώ το 39,5% έχει καταφέρει να εντοπίσει ορισμένες πηγές οικονομικής υποστήριξης, αλλά αξιολογεί ότι δεν είναι αρκετές και 6 ερωτηθέντες δεν ενημερώνονται για αυτές τις οικονομικές ευκαιρίες.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι περίπου 1 στους 4 νέους επιχειρηματίες (23,3%) δεν γνωρίζουν για το εθνικό σύστημα υποστήριξης, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης του οικονομικού γραμματισμού αυτής της ομάδας.

Από εκείνους που εντόπισαν οικονομική υποστήριξη για νέους επιχειρηματίες, όλοι τους ανέφεραν δύο προγράμματα: τα χρηματοδοτικά προγράμματα για νέους επιχειρηματίες του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) και το πρόγραμμα επιχορήγησης της πρώτης πρόσληψης μισθωτών του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Διευκρινίζουν ωστόσο ότι τα προγράμματα αυτά είναι δυσεύρετα και δύσκολα πραγματοποιήσιμα, καθώς υπάρχουν μεγάλα γραφειοκρατικά εμπόδια, είναι πολύ διάσπαρτα χρονικά και περιορισμένα στον αριθμό των ωφελουμένων.

Στην ερώτηση "Τι πιστεύετε ότι θα ήταν χρήσιμο να γνωρίζατε στον τομέα της οικονομικής διαχείρισης όταν ανοίξατε την επιχείρησή σας;", περίπου 1 στους 3 επιχειρηματίες (30,2%) που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ανέφεραν τις **γνώσεις λογιστικής και τις οικονομικές καταστάσεις**, με το 18,6% να δηλώνει συγκεκριμένα ότι θα είχε βοηθήσει να γνώριζε περισσότερα για την **κατάρτιση και τη διαχείριση**

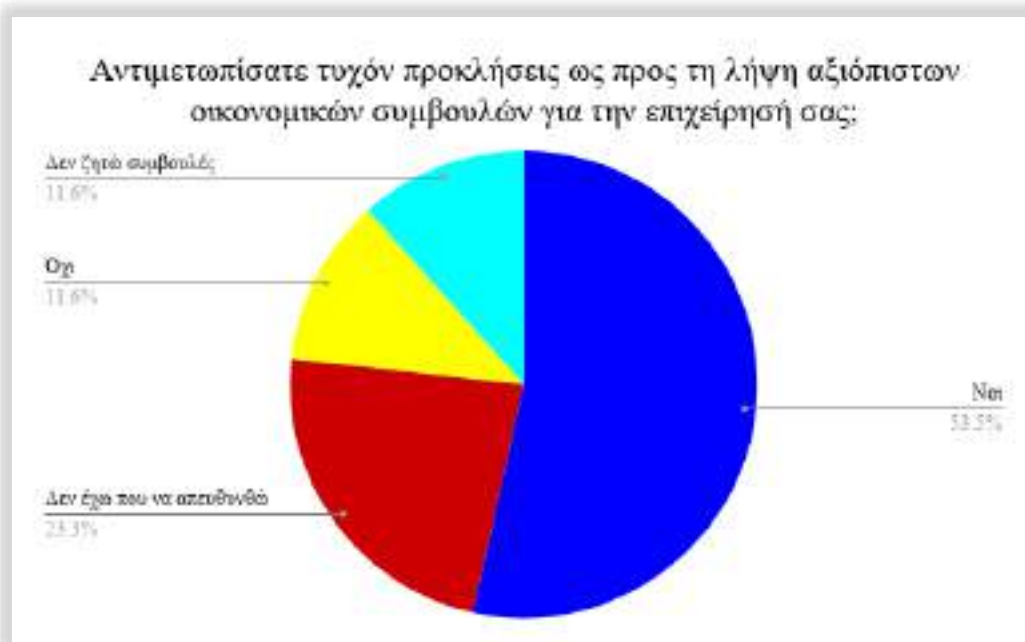
προϋπολογισμών. Το 23,3% αναφέρει ότι θα ήταν χρήσιμο να είχε μεγαλύτερη πληροφόρηση για **προγράμματα στήριξης νέων επιχειρηματιών** και νεοφυών επιχειρήσεων, ένα 20,9% δηλώνει ότι θα ήθελε να γνώριζε περισσότερα σχετικά με τους **φόρους, τις εργοδοτικές εισφορές και τις σχετικές νομολογίες.** Ακόμα μικρότερο ποσοστό (14,0%) σημειώθηκε για τα **επενδυτικά προϊόντα, τα δάνεια και την εξεύρεση πόρων**, ενώ μόνο 2 άτομα (4,7%) δήλωσαν ότι θα ήθελαν να είχαν λάβει γνώση για τα κατάλληλα **ασφαλιστικά προϊόντα.**

<i>Ποιες χρηματοοικονομικές γνώσεις πιστεύετε θα σας είχαν βοηθήσει περισσότερο αν τις είχατε στο ξεκίνημα της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας;</i>	Αριθμός	Ποσοστό
Λογιστικά	13	30.2%
Φόροι, εργοδοτικές εισφορές και νομολογίες	9	20.9%
Δημιουργία και διαχείριση προϋπολογισμού	8	18.6%
Επενδυτικά προϊόντα, δάνεια και εύρεση πόρων	6	14.0%
Προγράμματα στήριξης νέων επιχειρηματιών	10	23.3%
Ασφαλιστικά προϊόντα	2	4.7%
Άλλες βασικές γνώσεις οικονομικής διαχείρισης	11	25.6%
Οποδήποτε θα είχε βοηθήσει - Δεν γνώριζα τίποτα	6	14.0%
Τίποτα - Γνώριζα όλα όσα χρειαζόμουν	1	2.3%

Είναι χαρακτηριστικό, ότι 1 στους 4 επιχειρηματίες (25,6%) αναφέρει ότι θα ήθελε να γνωρίζει απλώς τα βασικά σε σχέση με την οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης (όπως η μισθοδοσία, οι ταμειακές ροές, η έρευνα αγοράς για τον προσδιορισμό τιμών των προϊόντων, η διαχείριση αποθήκης κ.λπ) κατά την έναρξη της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, ενώ το 14,0% δηλώνει ότι οποιαδήποτε γνώση θα ήταν καλοδεχούμενη, καθώς ξεκίνησαν να δραστηριοποιούνται στην αγορά χωρίς καμία γνώση. Μόνο 1 άτομο (2,3%) ανέφερε ότι δεν υπάρχει κάτι παραπάνω που θα ήθελε να γνωρίζει, καθώς ήταν πλήρως ενημερωμένο για όλα χρειαζόταν.

Από τα δεδομένα αυτά διαφαίνεται έντονα ότι οι νέοι επιχειρηματίες στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται σε μεγάλο ποσοστό από χαμηλό επίπεδο οικονομικού γραμματισμού, γεγονός που αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην αποτελεσματική κατανόηση, συμμετοχή και διαχείριση των βασικών οικονομικών μεγεθών και παραμέτρων της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και κατ'επέκταση αναστέλλει τις προοπτικές ανάπτυξης και θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα της επιχείρησής τους.

Η απόκτηση καλών και αξιόπιστων οικονομικών συμβουλών για τις επιχειρήσεις είναι μια πρόκληση που αντιμετωπίζει το 53,5% των ερωτηθέντων, δηλαδή 23 επιχειρηματίες από τους 43 που συμμετείχαν στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Αντίθετα, το 11,6% των ερωτηθέντων – 5 επιχειρηματίες - δεν αντιμετώπισαν αυτό το είδος πρόκλησης. Σημαντικό είναι το ποσοστό (23,3%) που έχει ανάγκη να λάβει συμβουλές, αλλά δεν γνωρίζει που να απευθυνθεί. Το υπόλοιπο 11,6% δηλώνει ότι δεν αναζητά συμβουλές.

Οποιαδήποτε αποτελεσματική οικονομική διαχείριση χρησιμοποιεί συγκεκριμένα εργαλεία και οι ερωτηθέντες ανέφεραν τα ακόλουθα χρηματοοικονομικά εργαλεία για τη διαχείριση επιχειρηματικών πόρων:

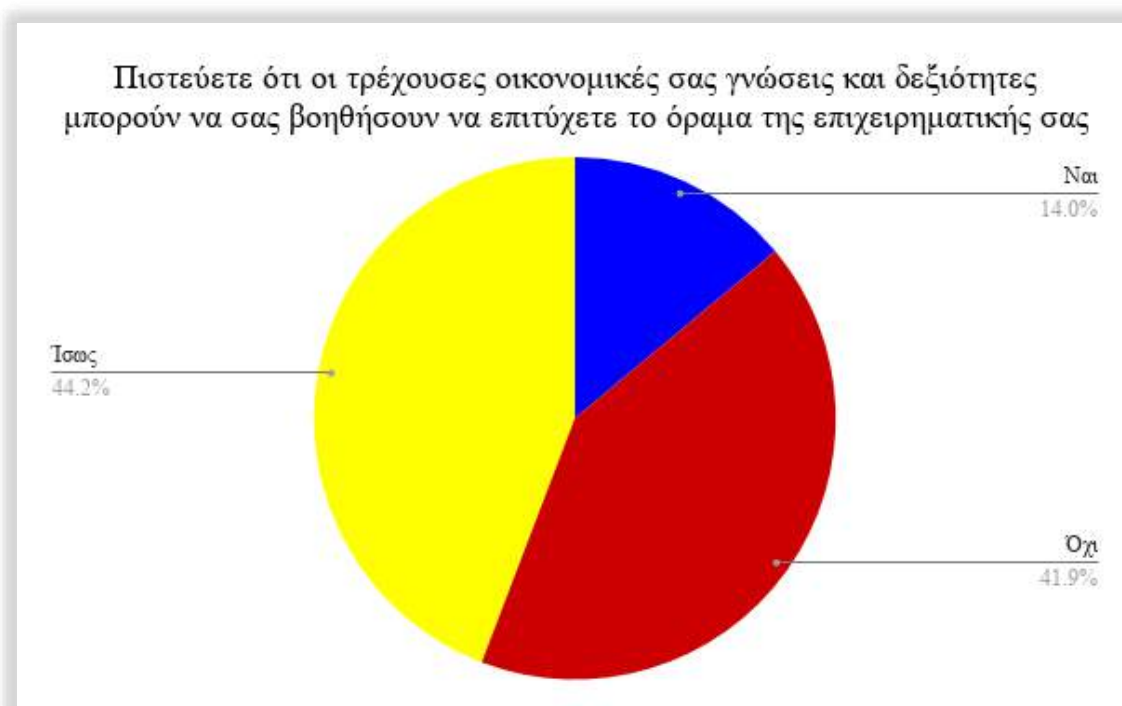
Ποια οικονομικά εργαλεία χρησιμοποιείτε για τη διαχείριση των οικονομικών της επιχείρησής σας;	Αριθμός	Ποσοστό
Κανένα	9	20,9%
Δεν ασχολούμαι - Βασίζομαι σε λογιστικές υπηρεσίες	9	20,9%
Excel - Spreadsheets	8	18,6%
Διάφορα, χωρίς να θέλω να τα προσδιορίσω	5	11,6%
SoftOne	2	4,7%
Google Calendar για πληρωμές	2	4,7%
Expensify	1	2,3%
PBS one	1	2,3%
PrismaWin	1	2,3%
Singular Logic	1	2,3%
Dropbox	1	2,3%
Δεν απάντησαν	7	16,3%
Χρησιμοποιούν 2 ή περισσότερα από τα παραπάνω	5	11,6%

Το πιο συχνά αναφερόμενο εργαλείο (από το 18,6% του δείγματος) είναι τα **υπολογιστικά φύλλα του Excel** για την καταγραφή των εισόδων-εξόδων και την κατάρτιση προϋπολογισμών. Άλλα εργαλεία που αναφέρθηκαν περιλαμβάνουν τα κάτωθι:

- Λογισμικά γενικής λογιστικής, διαχείρισης ταμειακών ροών και μισθοδοσίας (**SoftOne, PBSone, PrismaWin**)
- Το Google Calendar για τον προγραμματισμό της μισθοδοσίας
- Το **Expensify** application για την παρακολούθηση εξόδων και καταχώρηση παραστατικών και αποδείξεων
- Εφαρμογές της **Singular Logic** για τη Διαχείριση Χρηματοδοτικών & Λειτουργικών Μισθώσεων και Πληρωμών, και για γενική λογιστική

Το 11,6% των ερωτηθέντων αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν 2 ή περισσότερα από τα παραπάνω, και ίδιο ποσοστό επιχειρηματιών δήλωσε ότι χρησιμοποιεί διάφορα εργαλεία,

χωρίς να προσδιορίσει ποια ακριβώς είναι αυτά. Δυστυχώς, όλοι οι παραπάνω ερωτηθέντες, δηλαδή οι νέοι επιχειρηματίες που κάνουν χρήση οποιουδήποτε από τα παραπάνω εργαλεία αποτελούν μειοψηφία, καθώς πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες (58,1%) δε χρησιμοποιεί εργαλεία χρηματοοικονομικής διαχείρισης στα πλαίσια της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, είτε γιατί βασίζεται πλήρως στο λογιστή της επιχείρησης (20,9%), είτε γιατί έχει καθόλου γνώσεις για σχετικά εργαλεία (37,2%).

Όσον αφορά τις οικονομικές δεξιότητες που έχουν οι 43 επιχειρηματίες, το 41,9% των ερωτηθέντων (18 επιχειρηματίες) θεωρεί ότι οι τρέχουσες οικονομικές τους δεξιότητες δεν επαρκούν για να εκπληρώσουν το όραμα της επιχείρησής τους, και μόνο το 14% (6 επιχειρηματίες) θεωρεί ότι έχουν αρκετές οικονομικές δεξιότητες για την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων της επιχείρησης. Οι υπόλοιποι 19 επιχειρηματίες (44,2%), θεωρεί ότι «ίσως» έχουν επαρκείς οικονομικές δεξιότητες για να εκπληρώσουν το όραμά τους για την επιχείρηση που διαχειρίζονται.

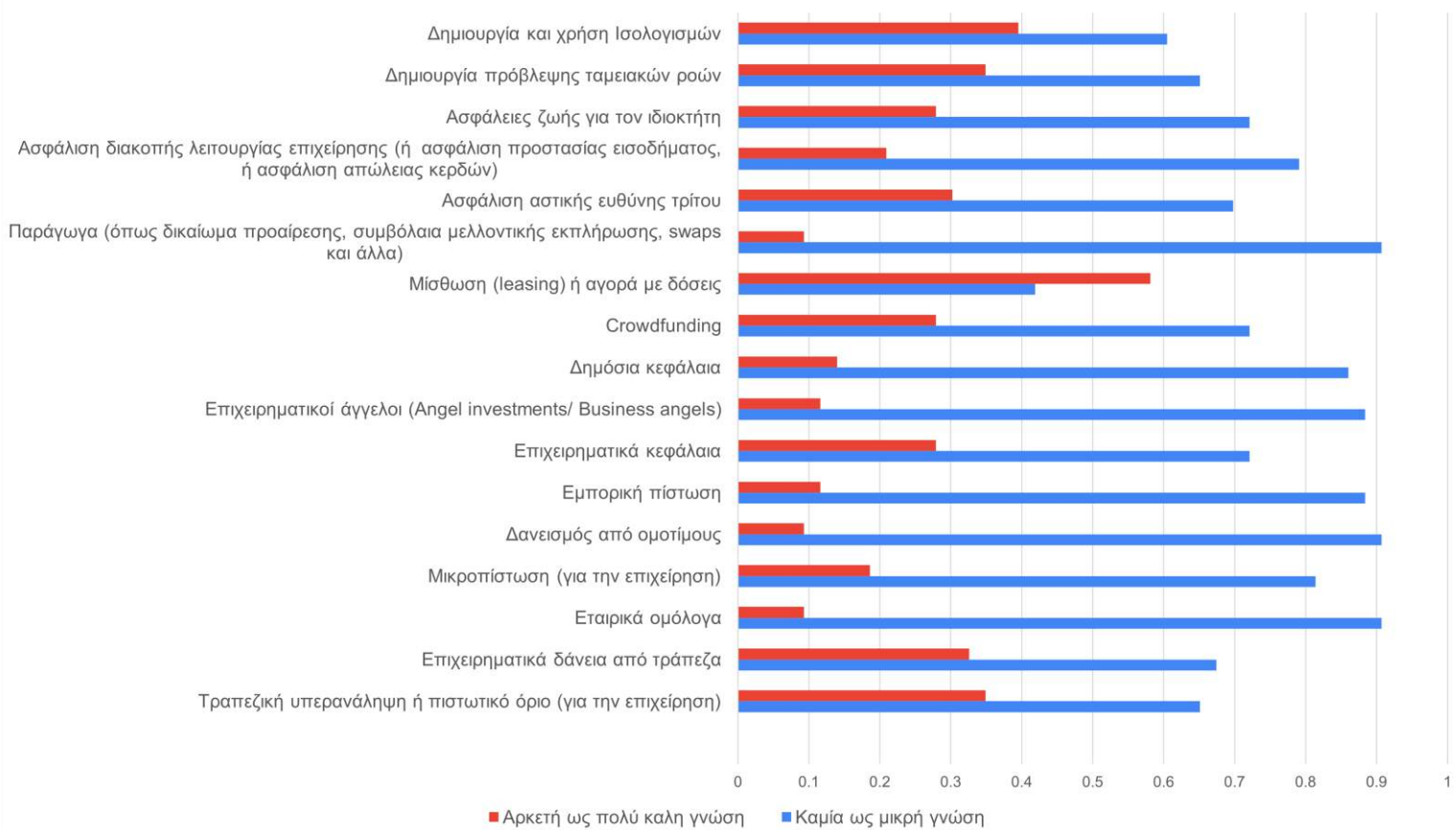
Μέρος Γ: Οικονομικά Προϊόντα

Μέσα από μία διαδικασία αυτοαξιολόγησης σχετικά με μία σειρά από λογιστικά και χρηματοοικονομικά προϊόντα και πρακτικές, έχει διαμορφωθεί η παρακάτω εικόνα.

Πως θα αξιολογούσατε τις γνώσεις σας σχετικά με τα ακόλουθα:	Δεν γνωρίζω τίποτα		Έχω μικρή γνώση		Έχω αρκετή γνώση		Έχω πολύ καλή γνώση	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Τραπεζική υπερανάλυση ή πιστωτικό όριο (για την επιχείρηση)	15	34,9%	13	30,2%	12	27,9%	3	7,0%
Επιχειρηματικά δάνεια από τράπεζα	13	30,2%	16	37,2%	13	30,2%	1	2,3%
Εταιρικά ομόλογα	28	65,1%	11	25,6%	3	7,0%	1	2,3%
Μικροπίστωση (για την επιχείρηση)	15	34,9%	20	46,5%	5	11,6%	3	7,0%
Δανεισμός από ομοτίμους	27	62,8%	12	27,9%	4	9,3%	0	0,0%
Εμπορική πίστωση	21	48,8%	17	39,5%	3	7,0%	2	4,7%
Επιχειρηματικά κεφάλαια	13	30,2%	18	41,9%	8	18,6%	4	9,3%
Επιχειρηματικοί άγγελοι (Angel investments/ Business angels)	32	74,4%	6	14,0%	4	9,3%	1	2,3%
Δημόσια κεφάλαια	19	44,2%	18	41,9%	5	11,6%	1	2,3%
Crowdfunding	18	41,9%	13	30,2%	11	25,6%	1	2,3%
Μίσθωση (leasing) ή αγορά με δόσεις	6	14,0%	12	27,9%	18	41,9%	7	16,3%
Παράγωγα (όπως δικαίωμα προαίρεσης, συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, swaps και άλλα)	22	51,2%	17	39,5%	4	9,3%	0	0,0%
Ασφάλιση αστικής ευθύνης τρίτου	18	41,9%	12	27,9%	9	20,9%	4	9,3%
Ασφάλιση διακοπής λειτουργίας επιχείρησης (ή ασφάλιση προστασίας εισοδήματος, ή ασφάλιση απώλειας κερδών)	16	37,2%	18	41,9%	6	14,0%	3	7,0%
Ασφάλειες ζωής για τον ιδιοκτήτη	11	25,6%	20	46,5%	7	16,3%	5	11,6%
Δημιουργία πρόβλεψης ταμειακών ροών	15	34,9%	13	30,2%	8	18,6%	7	16,3%
Δημιουργία και χρήση Ισολογισμών	14	32,6%	12	27,9%	9	20,9%	8	18,6%

Σε αδρές γραμμές, οι νέοι επιχειρηματίες στην πλειονότητά τους έδειξαν να έχουν μερική, και πολλές φορές απόλυτη άγνοια για τα περισσότερα οικονομικά προϊόντα που συμπεριλήφθηκαν στη μελέτη. Σε περίπτωση που το εύρημα αυτό επιβεβαιωθεί από το σύνολο των νέων επιχειρηματιών, είναι σε θέση να οδηγήσει σε πολύ χρήσιμα συμπεράσματα, τόσο σχετικά με τις προοπτικές της νέας επιχειρηματικότητας εν γένει, όσο και με το πλαίσιο υποστήριξης το οποίο έχει ανάγκη.

Πώς θα αξιολογούσατε τις γνώσεις σας σε σχέση με τα ακόλουθα χρηματοοικονομικά προϊόντα;

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τα διάφορα εργαλεία που υπάρχουν διαθέσιμα για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, το μόνο για το οποίο οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν πως γνωρίζουν αρκετά καλά (41,9%) ή πολύ καλά (16,3%) είναι η **μίσθωση (leasing)** και η **αγορά με δόσεις**.

Αντίθετα, αναφορικά με όλα τα υπόλοιπα σχετικά εργαλεία η πλειοψηφία απάντησε πως έχει είτε μικρή γνώση γι' αυτά, είτε καμία, με χαρακτηριστικά τα παραδείγματα των **«επιχειρηματικών αγγέλων»** (καμία γνώση – 74,4%, μικρή γνώση – 14%), των **εταιρικών ομολόγων** (καμία γνώση – 65,1%, μικρή γνώση – 25,6%), του **δανεισμού από ομοτίμους** (καμία γνώση – 62,8%, μικρή γνώση – 27,9%), των **παραγώγων**, όπως το δικαίωμα προαίρεσης, τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα swaps και άλλα (καμία γνώση – 51,2%, μικρή γνώση – 39,5%) και των **εμπορικών πιστώσεων** (καμία γνώση – 48,8%, μικρή γνώση – 39,5%).

Σε σχέση με τα εργαλεία που αφορούν ασφαλιστικές υπηρεσίες, οι ερωτηθέντες παρουσίασαν οριακά πιο μοιρασμένες απαντήσεις σε σχέση με τα προηγούμενα. Παρόλα αυτά, και σε αυτήν την περίπτωση οι πλειοψηφίες του ευρήματος αφορούν είτε μικρή, είτε καμία γνώση για τα υπό ερώτηση εργαλεία. Συγκεκριμένα, σχεδόν οι μισοί ερωτηθέντες (41,9%) απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν τίποτα σχετικά με **την Ασφάλιση Αστικής Ευθύνης Τρίτου** και λίγα πράγματα για την **Ασφάλιση Διακοπής Λειτουργίας**. Την ίδια στιγμή, 20 (46,5%) ερωτηθέντες δήλωσαν πως γνωρίζουν, επίσης, λίγα πράγματα σε ότι αφορά τις **ασφάλειες ζωής για τον ιδιοκτήτη**.

Η πλέον ισομερής κατανομή των απαντήσεων βρίσκεται στα εργαλεία της ερώτησης, τα οποία αφορούν τη λογιστική οργάνωση της επιχείρησης. Και σε αυτήν την περίπτωση πλειοψηφούν απαντήσεις που δηλώνουν – μερική ή όχι – άγνοια, αλλά οι καταφατικές δηλώσεις έχουν αρκετά υψηλά ποσοστά, σε σχέση με τα προηγούμενα οικονομικά εργαλεία. Σχετικά με τη **δημιουργία πρόβλεψης ταμειακών ροών** απάντησαν θετικά (αρκετή ως καλή γνώση) 15 νέοι επιχειρηματίες (34,9%), ενώ αναφορικά με τη **δημιουργία και τη χρήση ισολογισμών** απάντησαν καταφατικά 17 (39,5%).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα και σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση μίας έκτακτης ανάγκης της επιχείρησης ή μίας απρόσμενης ζημιάς όπως θα ήταν ένα ενδεχόμενο κλοπής του μεγαλύτερου μέρους του εξοπλισμού μίας επιχείρησης. Οι νέοι επιχειρηματίες ερωτήθηκαν σχετικά με το ποια θα ήταν η αντίδρασή τους σε αυτό το ενδεχόμενο και η πλειοψηφία τους (23 – 53,5%) απάντησε ότι

θα αιτούνταν αποζημίωση από την ασφάλεια της επιχείρησης για μέρος του εξοπλισμού, ή και ολόκληρο. Επόμενη κατά σειρά απάντηση υπήρξε η χρήση κεφαλαίων που αποταμιεύθηκαν ακριβώς για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών (16,3%). Ένα σημαντικό μέρος του δείγματος (11,6%), απάντησε πως δε γνωρίζει, ούτε και έχει υπολογίσει το πως θα αντιδρούσε σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. 3 νέοι επιχειρηματίες αποκρίθηκαν πως θα χρησιμοποιούσαν ίδια ή οικογενειακά κεφάλαια για την αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης (7,0%), 2 απαντήσεις (4,7%) αφορούσαν την προσωρινή διακοπή της επιχειρηματικής δραστηριότητας, 2 τον τραπεζικό δανεισμό και 1 το δανεισμό από κοντινά πρόσωπα.

Έπειτα οι νέοι επιχειρηματίες που έλαβαν μέρος, κλήθηκαν να δηλώσουν εάν και κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με μία σειρά από δηλώσεις σχετικές με ορισμένα λειτουργικά χαρακτηριστικά που προκύπτουν από την επιχειρηματική τους φιλοσοφία και πρακτική.

Αναφορικά με τη **διατήρηση σχετικών δεδομένων και πληροφοριών** της επιχείρησης συμφώνησε εν μέρει ή απόλυτα το 74,4% των ερωτηθέντων, σχετικά με τα **τρέχοντα οικονομικά στοιχεία ως κριτήριο για κάποια επένδυση** συμφώνησε το 76,7%, ενώ εξίσου μεγάλο ποσοστό (72,1%) συμφώνησε αναφορικά με τη **σύγκριση του χρηματοδοτικού κόστους ανάμεσα σε διάφορες πηγές**.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι περισσότεροι του 1/3 δε συμφωνούν ρητά με την **τακτική παρακολούθηση της κερδοφορίας** της επιχείρησής τους, ενώ περίπου οι μισοί (48,8%) δε συμφώνησαν ρητά στην **τακτική παρακολούθηση των εξελίξεων**

Σκεφτείτε την επιχείρησή σας. Θα συμφωνούσατε ή θα διαφωνούσατε με τις ακόλουθες δηλώσεις.	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ εν μέρει		Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ		Συμφωνώ εν μέρει		Συμφωνώ απόλυτα	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Διατηρώ ασφαλή δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με την επιχείρησή μου	0	0.0%	3	7.0%	8	18.6%	16	37.2%	16	37.2%
Αποφασίζω αν θα κάνω μια επένδυση με βάση τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησής μου	3	7.0%	2	4.7%	5	11.6%	12	27.9%	21	48.8%
Συγκρίνω το κόστος διαφόρων πηγών χρηματοδότησης για την επιχείρησή μου	1	2.3%	5	11.6%	6	14.0%	13	30.2%	18	41.9%
Προβλέπω την κερδοφορία της επιχείρησής μου τακτικά	1	2.3%	5	11.6%	12	27.9%	11	25.6%	14	32.6%
Παρακολουθώ τις αλλαγές στους οικονομικούς παράγοντες για να προσαρμόσω την πορεία των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων	4	9.3%	7	16.3%	11	25.6%	12	27.9%	9	20.9%
Ελέγχω τακτικά τους φορολογικούς κανόνες που ισχύουν για την επιχείρησή μου	8	18.6%	7	16.3%	5	11.6%	13	30.2%	10	23.3%
Ξέρω πώς να συγκεντρώνω χρήματα αν η επιχείρησή μου τα χρειάζεται	5	11.6%	7	16.3%	16	37.2%	9	20.9%	6	14.0%
Χρησιμοποιώ τα λογιστικά μου για να παρακολουθώ την οικονομική κατάσταση της επιχείρησής μου	8	18.6%	2	4.7%	8	18.6%	14	32.6%	11	25.6%
Είναι εύκολο να αποκτήσω πρόσβαση στα χρήματα που χρειάζομαι για την επιχείρησή μου	9	20.9%	11	25.6%	11	25.6%	9	20.9%	3	7.0%
Ξέρω πώς να αποκτήσω πρόσβαση σε κρατική οικονομική υποστήριξη για την επιχείρησή μου	10	23.3%	11	25.6%	14	32.6%	7	16.3%	1	2.3%

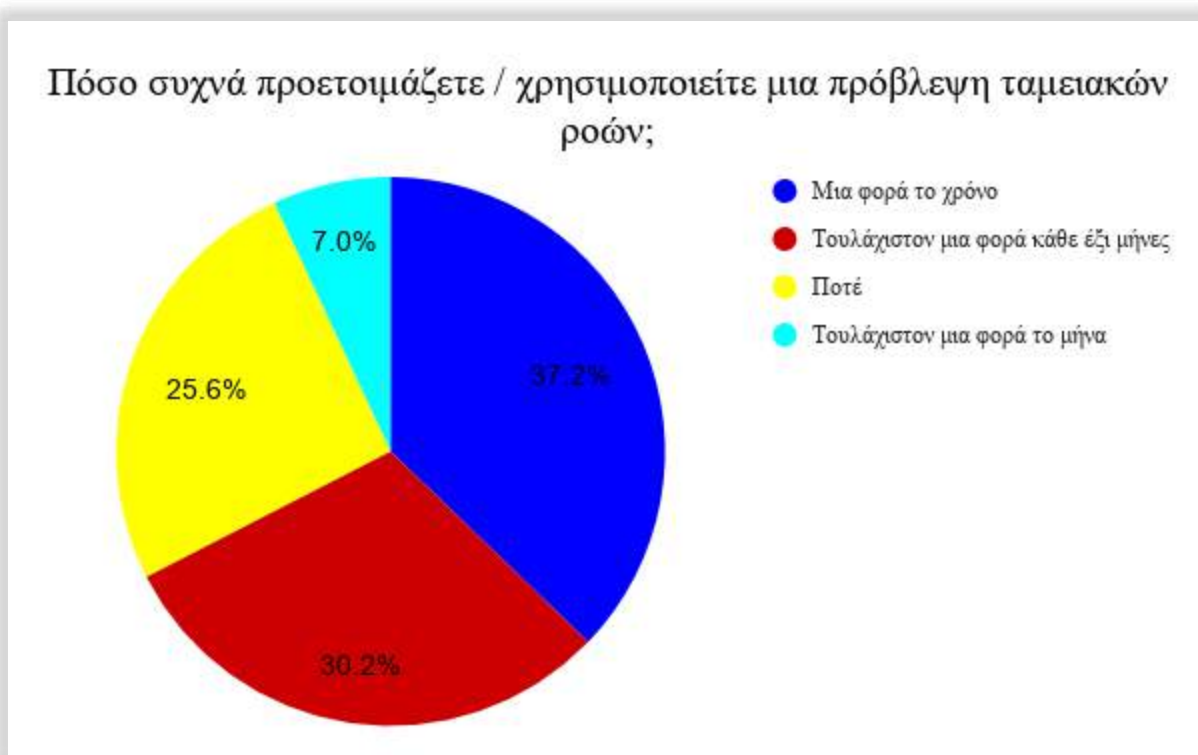
στους οικονομικούς παράγοντες και στους φορολογικούς κανόνες που τους αφορούν.

Ακόμη, μόλις λίγο περισσότεροι από έναν στους τρεις (34,9%) δηλώνει πως συμφωνεί απόλυτα ή εν μέρει ότι **γνωρίζει πώς να συγκεντρώσει χρήματα σε περίπτωση** που χρειαστούν για την επιχείρησή και μόλις 8 από τους 43 (18,6%) γνωρίζουν πώς να **αποκτήσουν κρατική οικονομική υποστήριξη**. Αντίστοιχη ασυμφωνία παρατηρείται και στο κατά πόσο είναι εύκολη η πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Ωστόσο περισσότεροι από τους μισούς (58,1%) δείχνουν να είναι σε θέση να **παρακολουθήσουν την οικονομική κατάσταση της επιχείρησής τους**, μέσω της λογιστικής προσέγγισης.

Σκεφτείτε την επιχείρησή σας, θα συμφωνούσατε ή θα διαφωνούσατε με τις ακόλουθες δηλώσεις;

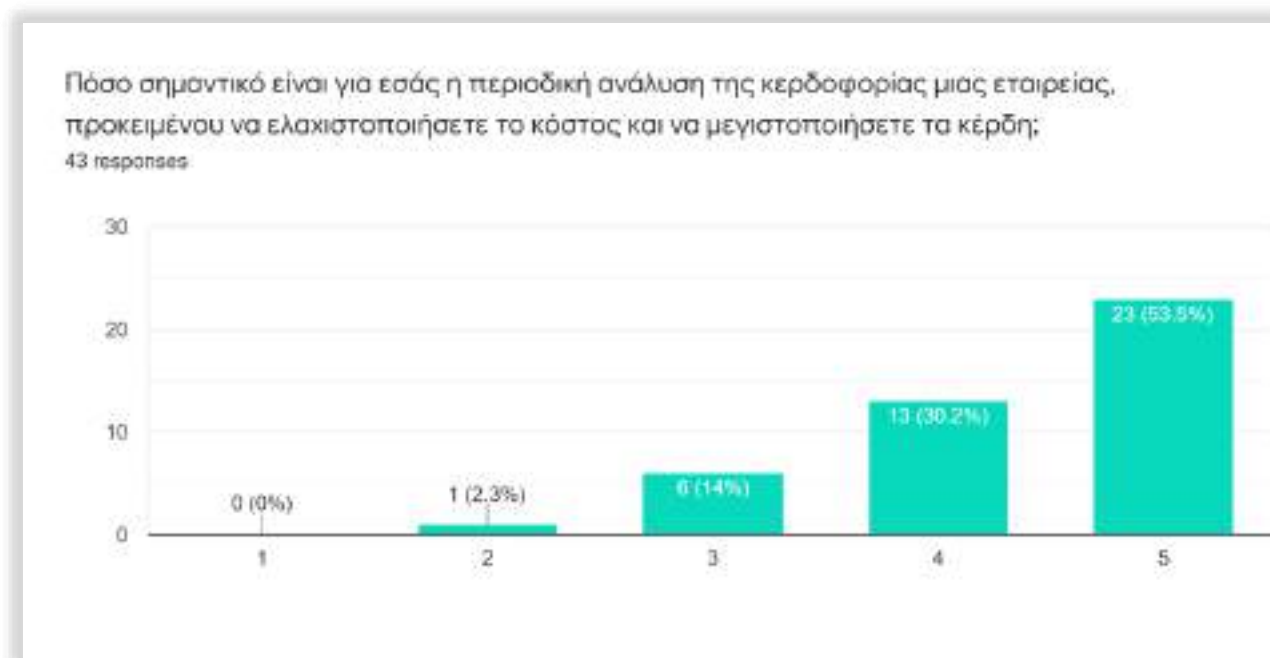

Αναφορικά με τη συχνότητα προετοιμασίας και χρήσης πρόβλεψης ταμειακών ροών οι νέοι επιχειρηματίες που έλαβαν μέρος στην έρευνα διαμοιράστηκαν σε σημαντικό βαθμό ανάμεσα στις διαθέσιμες απαντήσεις, αναδεικνύοντας διακριτά λειτουργικά χαρακτηριστικά ανάμεσα σε μεγάλες ομάδες επιχειρήσεων νέων ανθρώπων. Ειδικότερα, οι περισσότεροι ερωτηθέντες δήλωσαν πως βρίσκονται σε διαδικασία πρόβλεψης ταμειακών ροών σε ετήσια βάση (16 – 37,2%). Με μικρή διαφορά έρχεται δεύτερη η εξαμηνιαία πρόβλεψη (13 – 30,2%), ενώ σχεδόν ένας στους τέσσερις (25,6%) δήλωσε πως ποτέ δε χρησιμοποιεί πρόβλεψη ταμειακών ροών. Τέλος, 3 από τους 43 ερωτηθέντες (7,0%) απάντησαν ότι η πρόβλεψη ταμειακών ροών είναι μηνιαία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 53,5% των νέων εκτιμά ότι η περιοδική ανάλυση της κερδοφορίας μιας εταιρείας είναι πολύ σημαντική προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί το κόστος και να μεγιστοποιηθούν τα κέρδη (5 στα 5), ενώ το 30,2% του συνολικού αριθμού εκτιμούν ότι η περιοδική ανάλυση της κερδοφορίας είναι αρκετά

σημαντική (4 στα 5). Το 14% των νέων κρίνει ως απλώς σημαντικό το συγκεκριμένο δεδομένο (3 στα 5), ενώ πολύ χαμηλό είναι το ποσοστό των νέων (2,3%, ήτοι 1 στους 43) που θεωρεί ότι η περιοδική ανάλυση της κερδοφορίας μιας εταιρείας είναι λίγο σημαντική. Κανείς, τέλος, εκ των ερωτηθέντων νέων δε θεωρεί ασήμαντη την περιοδική ανάλυση της κερδοφορίας της εταιρείας για τη μείωση του κόστους και τη μεγιστοποίηση των κερδών

Στην ερώτηση «Σε ποιες πηγές βασίζεστε για να ενημερωθείτε για θέματα χρηματοοικονομικής διαχείρισης», 17 νέοι (39,5%) δήλωσαν ότι βασίζονται στο **Διαδίκτυο**. Ακολουθούν σε προτίμηση οι **συμβουλές εμπειρότερων** (13 στους 43, ήτοι 30,2%) και οι **συμβουλές λογιστή** (12 νέοι, 27,9%). Άλλες πηγές ενημέρωσης για τέτοιου είδους θέματα αποτελούν τα διάφορα **προγράμματα κατάρτισης**, πηγή η οποία αναφέρθηκε από 6 άτομα (14,0%). Από τους συνολικά 43 νέους, 5 δήλωσαν ότι δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη πηγή (11,6%), ενώ 2 εξ αυτών (4,7%) απάντησαν ότι δεν ασχολούνται με τις χρηματοοικονομικές υποθέσεις της επιχείρησης.

Σε ποιες πηγές βασίζεστε για να ενημερωθείτε για θέματα χρηματοοικονομικής διαχείρισης;	Αριθμός	Ποσοστό
Διαδίκτυο	17	39,5%
Συμβουλές εμπειρότερων	13	30,2%
Συμβουλές λογιστή	12	27,9%
Διάφορα προγράμματα κατάρτισης	6	14,0%
Δεν υπάρχει συγκεκριμένη πηγή	5	11,6%
Δεν ασχολούμαι με χρηματοοικονομικές υποθέσεις της επιχείρησης	2	4,7%

Αναφορικά με το ποια θεωρούν ότι είναι τα βασικά εργαλεία για την αποτελεσματική οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης, οι περισσότεροι νέοι (15 στους 43, ήτοι 34,9%) απάντησαν ότι ο **έλεγχος ισολογισμού** είναι το σημαντικότερο εργαλείο, ενώ 7 άτομα (16,3%) κρίνουν ότι η **καλή γνώση λογιστικών και φορολογικών ζητημάτων** είναι βασικό μέσο για την καλή οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης. Η **καλή γνώση της αγοράς** δόθηκε ως απάντηση στη συγκεκριμένη ερώτηση από 6 νέους (14%), ενώ 5 από αυτούς (21,7%) ανέφεραν τον **καλό προγραμματισμό** (όπως οικονομικές προβλέψεις ή περιοδική ανάλυση της κερδοφορίας της εταιρείας) ως απαραίτητο εργαλείο για την αποτελεσματική διαχείριση μιας επιχείρησης. Τρία άτομα (ήτοι 7%) ανέφεραν **το σωστό μάρκετινγκ και την παροχή συμβουλών από επαγγελματία** ως χρήσιμα μέσα για την αποτελεσματική διαχείριση και δύο νέοι (4,7%) έκριναν ότι η καλή επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας επιχείρησης και οι κοινοί στόχοι συμβάλλουν στην αποτελεσματική οικονομική διαχείριση των επιχειρήσεων.

Τέλος, 1 μόνο επιχειρηματίας αναφέρθηκε στην **ενημέρωση πάνω σε επενδυτικά ζητήματα και ασφαλίσεις** ως αναγκαίο εργαλείο για τον προαναφερθέντα σκοπό, ενώ 1 στους 5 (το 20,9%) δήλωσαν ότι **δε γνωρίζουν** σε ποια βασικά εργαλεία έγκειται η αποτελεσματική οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης.

Ποια θεωρείτε ότι είναι τα βασικά εργαλεία για την αποτελεσματική οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης;	Αριθμός	Ποσοστό
Έλεγχος ισολογισμού	15	34,9%
Δε γνωρίζω	9	20,9%
Καλή γνώση λογιστικών και φορολογικών ζητημάτων	7	16,3%
Καλή γνώση της αγοράς	6	14,0%
Καλός προγραμματισμός	5	21,7%
Σωστό μάρκετινγκ	3	7,0%
Παροχή συμβουλών από επαγγελματία	3	7,0%
Καλή επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας επιχείρησης, κοινός στόχοι	2	4,7%
Ενημέρωση πάνω σε επενδυτικά ζητήματα και ασφαλίσεις	1	2,3%

Η έρευνα με ομάδα-στόχο τους νέους επιχειρηματίες ολοκληρώνεται με την ερώτηση «Ποιες θεωρείτε τις πιο σημαντικές δεξιότητες, όσον αφορά τον οικονομικό γραμματισμό, για ένα νέο επιχειρηματία, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει και να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της επιχείρησής του;»

Οι περισσότεροι, συγκεκριμένα 20 στους 43 επιχειρηματίες (46,5%) έδωσαν ως απάντηση τον **καλό οικονομικό προγραμματισμό**. Ακολουθούν η **καινοτομία, το όραμα, η διορατικότητα και η δημιουργικότητα** που δόθηκαν ως απάντηση από 7 στους 43 νέους (16,3%). Πέντε άτομα ανέφεραν ότι η **διαρκής ενημέρωση και οι γνώσεις στο πεδίο** είναι πολύ σημαντικά εφόδια για έναν νέο επιχειρηματία (11,6%), ενώ 4 εξ αυτών (9,3%) θεωρεί ότι η **προσαρμοστικότητα** είναι εχέγγυο για την ανάπτυξη

Ποιες θεωρείτε τις πιο σημαντικές δεξιότητες, όσον αφορά τον οικονομικό γραμματισμό, για ένα νέο επιχειρηματία, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει και να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της επιχείρησής του;	Αριθμός	Ποσοστό
Καλός οικονομικός προγραμματισμός	20	46,5%
Καινοτομία/όραμα - διορατικότητα/ δημιουργικότητα	7	16,3%
Διαρκής μελέτη και γνώσεις στο πεδίο	5	11,6%
Προσαρμοστικότητα	4	9,3%
Ανεύρεση κατάλληλων συνεργατών	3	7,0%
Αναλυτικές δεξιότητες	2	4,7%
Εμπειρία	2	4,7%
Αφουγκρασμός πελάτη/ Φερεγγυότητα	2	4,7%
Χρηματοοικονομικές και λογιστικές γνώσεις	2	4,7%
Αποτελεσματική ανάλυση κινδύνων	1	2,3%
Καλή διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού	1	2,3%
Πειθαρχία	1	2,3%
Αυτοπεποίθηση	1	2,3%
Στρατηγικές επενδύσεις	1	2,3%
Γνώσεις digital marketing	1	2,3%
Δεν γνωρίζω	5	11,6%
Δεν απάντησαν	3	7,0%

και εξασφάλιση της μακροημέρευσης της επιχείρησης ενός νέου επιχειρηματία. Στη συνέχεια, 3 στους 43 νέους (7%) έκρινε ότι η **ανεύρεση κατάλληλων συνεργατών** είναι πολύ σημαντική για τον προαναφερθέντα επιδιωκόμενο σκοπό. Δύο άτομα (ήτοι 4,7%) ανέφεραν τις **αναλυτικές δεξιότητες, την εμπειρία, τον αφουγκρασμό του πελάτη ή φερεγγυότητα** και τέλος, τις **χρηματοοικονομικές και λογιστικές γνώσεις** ως σημαντικές δεξιότητες για έναν εκκολαπτόμενο επιχειρηματία. Ένας μόνο στους 43 (2,3%) έκρινε ως αναπόσπαστες δεξιότητες για έναν νέο επιχειρηματία την αποτελεσματική ανάλυση κινδύνων, την καλή διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την πειθαρχία, την αυτοπεποίθηση, τις στρατηγικές επενδύσεις και τις γνώσεις digital marketing. Τέλος, 5 άτομα στα 43 (11,6%) δήλωσαν ότι δε γνωρίζουν και τρεις δεν απάντησαν.

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα και συστάσεις

4.1. Συμπεράσματα έρευνας χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης νέων

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους 169 ερωτηθέντες δείχνουν τα ακόλουθα σχετικά με τις συμπεριφορές και τις ανάγκες των νέων όσον αφορά τον οικονομικό αλφαριθμητισμό και την χρηματοοικονομική εκπαίδευση:

Οικονομικές γνώσεις των νέων και γνωστικές μαθησιακές ανάγκες

Οι νέοι είναι ήδη οικονομικοί καταναλωτές, αλλά μόνο λιγότεροι από τους μισούς δηλώνουν πολύ σίγουροι για την ικανότητά τους να διαχειρίζονται τα οικονομικά τους, και στην πλειοψηφία τους γνωρίζουν από πολύ λίγα πράγματα ως τίποτα για βασικές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, όπως τα δάνεια και τα χρέη, οι φόροι, οι επενδύσεις και τα ασφαλιστικά προϊόντα.

Οι μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι ηλικίας 18-30 ετών, λόγω του ανεπαρκούς επιπέδου χρηματοοικονομικού γραμματισμού, είναι: η κακή διαχείριση εισοδημάτων και κατά συνέπεια η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων κατά περιόδους, η αδυναμία αντιμετώπισης απρόσμενων εξόδων και ικανοποίησης αναγκών για ψυχαγωγία, εκπαίδευση ή άλλων προσωπικών αναγκών, η απώλεια χρηματοοικονομικών ευκαιριών (όπως επενδύσεις, επιδόματα, υποτροφίες, δάνεια), καθώς και η έλλειψη αυτονομίας και εξάρτηση από γνώμες άλλων για τη λήψη των προσωπικών οικονομικών αποφάσεων.

Επίσης, οι νέοι κατανοούν απόλυτα ότι η λήψη λανθασμένων ή ανορθολογικών οικονομικών αποφάσεων έχει σοβαρές συνέπειες, οι σημαντικότερες από τις οποίες, βάσει των απαντήσεων, είναι: η έλλειψη αποθέματος χρημάτων για ώρες ανάγκης και η αδυναμία κάλυψης των οικονομικών υποχρεώσεων (χρεοκοπία), η κακή ψυχολογική κατάσταση, τα εμπόδια στην επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων ή στην κάλυψη δευτερευουσών αναγκών, εξαιτίας της δυσκολίας που φέρνουν στις αποτεμιεύσεις οι κακές οικονομικές αποφάσεις, η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και οι σημαντικές

στερήσεις που μειώνουν την ποιότητα της ζωής, οι κοινωνικές πιέσεις, η έλλειψη ανεξαρτησίας λόγω χρεών και οι απώλεια ευκαιριών.

Από τις επιπτώσεις σε ψυχολογικό επίπεδο κύρια συνέπεια φαίνεται πως είναι το άγχος και το αίσθημα ανασφάλειας για το μέλλον. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως από τα σχόλια των ερωτηθέντων, φαίνεται ότι οι νέοι αποδίδουν την ένταση του του άγχους και της αβεβαιότητας σε μεγάλο μέρος της στην έλλειψη οικονομικών γνώσεων, η οποία δημιουργεί εμπόδια στην αποτελεσματική ανάκαμψη από τα προβλήματα που δημιουργούν οι κακές οικονομικές αποφάσεις.

Για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις αυτές, οι νέοι στρέφονται σε διάφορα κανάλια πληροφόρησης (κυρίως στο διαδίκτυο και στην οικογένεια), αλλά δεν γνωρίζουν που να απευθυνθούν για αξιόπιστες συμβουλές (27,8%), ή δεν μπορούν να εφαρμόσουν τις συμβουλές που λαμβάνουν λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης (29,8%), ανεπαρκούς κατανόησης (11,8%) ή λήψης πολλών αντικρουόμενων συμβουλών, τις οποίες δεν είναι σε θέση να εξετάσουν κριτικά (27,8%).

Παρότι, αναγνωρίζουν το γεγονός ότι η έλλειψη οικονομικών γνώσεων τους εμποδίζει στο να διαχωρίσουν ποιες πηγές στο διαδίκτυο είναι έγκυρες, οι νέοι εξακολουθούν να βασίζονται σε αυτό καθώς είναι η πιο εύκολα προσβάσιμη ή η μόνη πηγή που γνωρίζουν. Παράλληλα, αναγνωρίζουν και το ότι οι συμβουλές της οικογένειάς τους είναι υποκειμενικές και δεν στηρίζονται σε ισχυρά γνωστικά ερείσματα, ωστόσο στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε αυτές, καθώς μπορούν να έχουν βαθιά εμπιστοσύνη στις καλές προθέσεις της οικογένειάς τους.

Μόνο το 15,4% στρέφεται σε κάποιον σχετικό επαγγελματία (οικονομικό σύμβουλο, λογιστή κλπ) και μόνο το 11,8% δηλώνει ότι έχει μάθει πολλά ή αρκετά πράγματα από αυτή την πηγή οικονομικής γνώσης. Επίσης, το 32,5% των ερωτηθέντων δεν έχει ζητήσει συμβουλές μέχρι σήμερα, ενώ το 24,9% δεν έχει αναζητήσει γενικότερα πληροφορίες επί χρηματοοικονομικών θεμάτων ούτε μέσω προσωπικής έρευνας.

Αυτές οι πτυχές υποδεικνύουν την ανάγκη χαρτογράφησης όλων των αξιόπιστων πηγών οικονομικής γνώσης και πληροφοριών, αλλά και την ανάγκη δημιουργίας προγραμμάτων που θα απευθύνονται σε νέους για να τους παρέχουν αξιόπιστες οικονομικές συμβουλές.

Οικονομική συμπεριφορά των νέων και ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων

Κεντρική αξία που χαρακτηρίζει την οικονομική συμπεριφορά των νέων φαίνεται να είναι η εξισορρόπηση εσόδων-δαπανών και η αποταμίευση. Αυτό αντανακλάται από το γεγονός ότι οι συμβουλές περισσότερων από 130 ερωτηθέντων προς άλλους νέους αφορούν ζητήματα αποταμίευσης και ορθολογικών δαπανών, από το ότι πάνω από τους μισούς νέους (53,8%) δίνουν μεγάλη προσοχή στο να αποταμιεύουν, ώστε να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ένα άνετο οικονομικά μέλλον, καθώς και από το ότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των νέων (73,4%) είναι πολύ σημαντικό να ξοδεύουν λιγότερα απ'όσα κερδίζουν. Αντίθετα, μόνο 31,4% των νέων θεωρεί την τήρηση επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης και την εφαρμογή επενδυτικών προγραμμάτων ως πολύ σημαντικά. Αυτή η απροθυμία ανάληψης ρίσκου εκ μέρους των νέων θα μπορούσε να αποδοθεί εν μέρει στις μακροπρόθεσμες συνέπειες της καταστροφικής οικονομικής κρίσης του 2008, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη κρίση της πανδημίας, στις οικονομικές αξίες της ελληνικής οικογένειας (που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τους νέους), δηλαδή την ανάδειξη της αποταμίευσης σε κορυφαία προτεραιότητα, εις βάρος της επενδυτικής συμπεριφοράς, λόγω της δραματικής μείωσης των εισοδημάτων του ελληνικού νοικοκυριού και της κυριαρχίας του αισθήματος έντονης αβεβαιότητας επί μια δεκαετία. Εξίσου σημαντικός πιθανός παράγοντας είναι έλλειψη επαρκούς κατανόησης των χρηματοοικονομικών θεμάτων και η αδυναμία παρακολούθησης των εξελίξεων στα οικονομικά θέματα από την πλειοψηφία των νέων (75,2%) που παρεμποδίζουν τη λήψη περίπλοκων οικονομικών αποφάσεων, όπως οι επενδύσεις.

Παρά τη σημαντική θέση που κατέχει η αποταμίευση στις οικονομικές αξίες των νέων και παρά το γεγονός ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία (76,3%) παρακολουθούν στενά τους πόρους τους κάθε στιγμή και συγκρίνουν τις διαθέσιμες προσφορές (59,8%) για να κάνουν τις πιο συμφέρουσες επιλογές προϊόντων, μόνο το 27,8% των νέων αξιολογεί την ικανότητά του να καλύπτει τις ανάγκες του ως αρκετά καλή και κανένας νέος στους 169 ως πολύ καλή. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στους εξής λόγους:

A. Κατά πρώτον, οι νέοι εκδηλώνουν καταναλωτικές συνήθειες οι οποίες τους εμποδίζουν στην επίτευξη ισορροπημένης διαχείρισης των οικονομικών τους. Για

παράδειγμα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ξοδεύουν χρήματα εβδομαδιαίως (55,0%) ή ακόμα και καθημερινά (4,7%) για να παραγγείλουν φαγητό σε πακέτο, ενώ το 49,1% των νέων που ερωτήθηκαν ξοδεύουν χρήματα για να φάνε στην πόλη περίπου μια φορά την εβδομάδα.

Β. Κατά δεύτερον, οι νέοι δεν παρακολουθούν τον προϋπολογισμό τους με συστηματικό και αναλυτικό τρόπο. Μόνο το μόνο 6,5% χρησιμοποιούν κάποιο οργανωμένο σύστημα καταγραφής (υπολογιστικά φύλλα, βιβλία εισόδων-εξόδων κ.λπ)

Γ. Κατά τρίτον, ελάχιστοι νέοι αξιοποιούν εργαλεία χρηματοοικονομικής διαχείρισης (15,9%)

Επίσης, μόνο το 11,8% θα μπορούσε να συγκεντρώσει εύκολα τα απαραίτητα χρήματα για την κάλυψη ενός σημαντικού (δηλαδή με ύψος το οικογενειακό εισόδημα για ένα μήνα) έκτακτου κόστους. Αυτό το εύρημα μπορεί εν μέρει να οφείλεται στο ότι η επένδυση σε ασφαλιστικά προϊόντα εξακολουθεί να μην κατέχει θέση σημαντικότητας σε αυτή την πληθυσμιακή ομάδα.

Βάσει των παραπάνω δεδομένων, κρίνεται απαραίτητο να ενημερώσουμε τους νέους για την ύπαρξη και λειτουργία διαφόρων εργαλείων χρηματοοικονομικής διαχείρισης και για την αποτελεσματικότητά τους στη μείωση των δαπανών και τη λήψη ορθών οικονομικών αποφάσεων.

Προτάσεις σχεδιασμού κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, βάσει των μαθησιακών αναγκών των νέων.

Η συντριπτική πλειοψηφία των νέων (78,7%), συμφωνούν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να δώσει μεγαλύτερη σημασία στον πρώιμο οικονομικό αλφαριθμητισμό των παιδιών και των νέων διδάσκοντας στους μαθητές πώς να διαχειρίζονται τα προσωπικά τους οικονομικά, με εργαστήρια, πολυδύναμα μέσα κ.λπ.

Ανάγκη διατομεακών συνεργασιών υπό κοινό κανονιστικό πλαίσιο

Προτείνονται προγράμματα οικονομικής εκπαίδευσης και εξωσχολικά προγράμματα σπουδών από τα πρώτα χρόνια του σχολείου. Απαιτούνται διατομέακες συνεργασίες, πρωτόκολλα και δράσεις μεταξύ χρηματοοικονομικών αρχών, μη κερδοσκοπικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στους τομείς της εκπαίδευσης και της νεολαίας (youth work), ιδιωτικών φορέων εκπαίδευσης και του Υπουργείου Παιδείας, με σαφείς στόχους, ευθύνες και ρόλους σε εθνικό επίπεδο.

Η συνεργασία μεταξύ χρηματοοικονομικών και εκπαιδευτικών αρχών αποτελεί πρόκληση, καθώς δεν υπάρχει κοινό κανονιστικό πλαίσιο, που να ευθυγραμμίζει μαθησιακούς στόχους, προτεραιότητες, ευθύνες και πρακτικές. Αυτές οι προκλήσεις θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν παρουσία μιας εθνικής στρατηγικής χρηματοοικονομικής παιδείας, η οποία ακόμα απουσιάζει από το Σχέδιο του Υπουργείου Παιδείας. Ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να προσφέρει οικονομικούς πόρους, εμπειρογνωμοσύνη και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και γνώσεις σχετικά με χρηματοοικονομικά θέματα, ενώ μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη προγραμμάτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, μέσω βιωματικών προσεγγίσεων και μεθοδολογιών μη τυπικής εκπαίδευσης, για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων ορθολογικής οικονομικής συμπεριφοράς, ενώ επίσης είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε μειονεκτούσες ή δυσπρόσιτες ομάδες του πληθυσμού.

Αυτές οι εταιρικές σχέσεις πρέπει να διέπονται από ένα σύνολο κριτηρίων αμεροληψίας, αντικειμενικότητας, ποιότητας και προδιαγραφών εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων χρηματοοικονομικής παιδείας και των κωδίκων συμπεριφοράς που έχουν συμφωνηθεί από φορείς αυτορρύθμισης που ξεχωρίζουν σαφώς μεταξύ εμπορικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Η κοινή γνώμη, η ενθάρρυνση της οικογένειας και οι δημόσιες συζητήσεις σχετικά με τη σημασία του χρηματοοικονομικού γραμματισμού μπορούν επίσης να συμβάλλουν θετικά στο συντονισμό μεταξύ των αρχών και την εισαγωγή μιας ολοκληρωμένης ενότητας χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών του μέσου σχολείου.

Προτεινόμενοι στόχοι και προτεραιότητες προγραμμάτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους

Είναι σημαντικό τα προγράμματα και οι πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για νέους να ανταποκρίνονται στις προτεραιότητες ενός εθνικού σχεδίου χρηματοοικονομικής παιδείας και σχεδιάζονται με γνώμονα τα παρακάτω βασικά χαρακτηριστικά/αρχές:

1. Σαφείς μαθησιακοί στόχοι

Όλα τα αποτελεσματικά προγράμματα σπουδών ξεκινούν με μια σαφή αποστολή και όραμα. Το όραμα πρέπει να διατυπώνει σαφώς συγκεκριμένους στόχους για το πρόγραμμα χρηματοοικονομικής παιδείας, μεταξύ των οποίων θα πρέπει να περιλαμβάνονται η ευαισθητοποίηση για τα οικονομικά προβλήματα, η στήριξη της οικονομικής ένταξης, η ανάπτυξη συνηθειών και συμπεριφορών ορθολογικής οικονομικής διαχείρισης, η προώθηση της υπεύθυνης χρήσης πιστώσεων και η συνεχής ενημέρωση για οικονομικά θέματα.

2. Συσχέτιση με τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητας

Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις αξίες, τις συνήθειες, τις προϋπάρχουσες και τις μαθησιακές ανάγκες που χαρακτηρίζουν την ομάδα-στόχο σε επίπεδο κοινότητας, καθώς με αυτό τον τρόπο είναι πιο πιθανό να έχουν θετικό αντίκτυπο στην οικονομική συμπεριφορά μακροπρόθεσμα.

Έτσι για τη συγκεκριμένη ομάδα-στόχο, δηλαδή τους Έλληνες νέους μεταξύ 18 και 30 ετών, τα προγράμματα οικονομικής εκπαίδευσης θα είναι αποτελεσματικότερα αν δώσουν μεγαλύτερη έμφαση σε τομείς στους οποίους οι συγκεκριμένοι νέοι φαίνεται ότι υστερούν, όπως η γνώση για επενδυτικά και ασφαλιστικά προϊόντα, τα διάφορα πλαίσια και οι όροι δανειακών συμβάσεων και των συμφωνιών ρύθμισης οφειλών, διαφορετικά εξειδικευμένα εργαλεία χρηματοοικονομικής διαχείρισης κ.λπ

Εξίσου σημαντικό, είναι να δοθεί έμφαση στην παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών χωρίς αποκλεισμούς, παρέχοντας προσεγγίσεις προσαρμοσμένες σε ειδικές ομάδες με αυξημένες και ιδιαίτερες ανάγκες οικονομικού γραμματισμού, όπως είναι οι γυναίκες, οι μετανάστες, τα άτομα με μεγάλο βαθμό οικονομικής ευαλωτότητας κ.λπ

3. Σύνδεση με αναγνωρισμένα πρότυπα

Πολύτιμο εργαλείο για το σχεδιασμό αποτελεσματικών προγραμμάτων χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού αποτελούν τα αναγνωρισμένα πλαίσια δεξιοτήτων, όπως το εκπαιδευτικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικτύου Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης OECD/INFE [10], ή το Ακαδημαϊκό πρότυπο του Wisconsin για τον ατομικό οικονομικό γραμματισμό [11]. Σύμφωνα με τα πλαίσια αυτά ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα οικονομικής εκπαίδευσης στοχεύει σε πολλαπλά επίπεδα γνώσεων και δεξιοτήτων, ο συνδυασμός των οποίων επιτρέπει στο άτομο να αναγνωρίζει και να εξετάζει διαφορετικές διαθέσιμες επιλογές, να λαμβάνει ενημερωμένες και ορθολογικές αποφάσεις και να έχει πρόσβαση σε διαφορετικά και κατάλληλα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Τα επίπεδα αυτά διαχωρίζονται ως εξής:

A) Χρήμα και συναλλαγές: Αυτός ο τομέας περιεχομένου καλύπτει βασικές ικανότητες που σχετίζονται με παράγοντες όπως οι διάφορες μορφές και σκοποί του χρήματος και χρήσεών του, η δημιουργία και διαχείριση εισοδήματος, η σύγκριση αγορών, οι πληρωμές και σημασία των οικονομικών αρχείων και συμβάσεων.

B) Προγραμματισμός και διαχείριση οικονομικών: Αυτός ο τομέας περιεχομένου ενσωματώνει καθημερινές ικανότητες οικονομικού σχεδιασμού που σχετίζονται με τη δημιουργία και χρήση προϋπολογισμών και τη διαχείριση εσόδων και δαπανών, καθώς και μακροπρόθεσμες ικανότητες προγραμματισμού όπως η εξοικονόμηση, οι επενδύσεις και η δημιουργία μακροπρόθεσμων σχεδίων. Περιλαμβάνει επίσης βασικές ικανότητες που σχετίζονται με τη συνταξιοδότηση, τη χρήση πιστώσεων και τη διαχείριση χρέους.

Γ) Ρίσκο και ανταμοιβή: Αυτός ο τομέας περιεχομένου περιλαμβάνει βασικές δεξιότητες που σχετίζονται με τον εντοπισμό του ρίσκου, τη δημιουργία χρηματοοικονομικών δικλίδων ασφαλείας και την εξισορρόπηση κινδύνου και ανταμοιβής. Καλύπτει τους κινδύνους που ενυπάρχουν σε ορισμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα και άλλα είδη κινδύνων που μπορούν να επηρεάσουν την προσωπική και οικιακή οικονομική ευημερία (επενδύσεις και ασφαλιστικά προϊόντα).

Δ) Οικονομικό τοπίο: Το χρηματοοικονομικό τοπίο σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά και. Καλύπτει το γενικότερο πλαίσιο κανονισμών, προστασίας, δικαιωμάτων και ευθυνών των καταναλωτών, διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα κι εργαλεία, πληροφορίες για τους φόρους και τις δημόσιες δαπάνες κ.ά.

4. Αποτελεσματική μεθοδολογία παράδοσης

Η οικονομική εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται από εκπαιδευτικούς με υψηλού επιπέδου οικονομικές γνώσεις και δεξιότητες διδασκαλίας και το εκπαιδευτικό υλικό που θα χρησιμοποιείται στα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης θα πρέπει να παρέχει αμερόληπτες και αντικειμενικές πληροφορίες, να παρουσιάζει διαφορετικές απόψεις, όπου απαιτείται, και να παρέχει πληθώρα πηγών για περαιτέρω μελέτη.

Βάσει των ευρημάτων της παρούσας έρευνας, προτείνεται επίσης το εκπαιδευτικό υλικό να χαρτογραφεί ευρύ φάσμα αξιόπιστων πηγών οικονομικής γνώσης και πληροφοριών (βιβλία, άρθρα, ιστοσελίδες, ειδικούς, σεμινάρια και ευκαιρίες εξ'αποστάσεως μάθησης) για να διευκολύνει τους νέους στην αναζήτηση εξειδικευμένων πληροφοριών, βάσει των αναγκών τους κάθε στιγμή.

Ακόμα, είναι υψίστης σημασίας να αξιοποιούνται σύγχρονες εκπαιδευτικές μέθοδοι που να στοχεύουν τόσο στην εμβάθυνση της γνώσης και κατανόησης επί των χρηματοοικονομικών θεμάτων, όσο και στην ανάπτυξη καίριων δεξιοτήτων και την καλλιέργεια ισορροπημένων και ορθολογικών οικονομικών στάσεων και συμπεριφορών. Τέτοιες μέθοδοι περιλαμβάνουν διαδραστικές ασκήσεις και βιωματικές δραστηριότητες/δραστηριότητες προσομείωσης, τη μάθηση μέσω συνεργατικής διαδικασίας επίλυσης προβλημάτων (problem-based learning), το μοντέλο της αντεστραμμένης τάξης, ενώ ενσωματώνουν και την παράλληλη χρήση ψηφιακών εργαλείων.

Γενικότερα, προτείνεται ο σχεδιασμός προγραμμάτων που προσφέρουν ευκαιρίες στους νέους να εφαρμόζουν στην πράξη τις γνώσεις που αποκτούν, τους επιτρέπουν να κατανοήσουν βιωματικά τον αντίκτυπο των αποφάσεών τους.

5. Συνεχής αξιολόγηση αποτελεσματικότητας

Οι δράσεις χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης πρέπει να περιλαμβάνουν μεθόδους αξιολόγησης που επιτρέπουν τη μέτρηση των αποτελεσμάτων με βάση προκαθορισμένους μαθησιακούς στόχους. Οι μέθοδοι αξιολόγησης μπορούν να αποτελούνται από την μέτρηση απόδοσης των μαθητών στο τέλος κάθε προγράμματος, την τακτική διαμορφωτική αξιολόγηση καθόλη τη διάρκεια του εκάστοτε προγράμματος, την ανάλυση αναγκών καθώς και μελέτες παρακολούθησης των νέων που έχουν

ολοκληρώσει ένα πρόγραμμα.

Τέλος, η αποτελεσματικότητα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το περιεχόμενο και τα θέματα, αλλά και από τη μαθησιακή εμπειρία και την ηλικία των ωφελουμένων. Οι προτάσεις μας περιλαμβάνουν: 1) την έναρξη της οικονομικής εκπαίδευσης από νωρίς και τον σχεδιασμό της με τρόπους που λαμβάνουν υπόψη την ηλικία και τη γνωστική, κοινωνική και ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών και των νέων και 2) το σχεδιασμό μακροπρόθεσμων προγραμμάτων που ακολουθούν μια διαρθρωτική προσέγγιση και την αποφυγή βραχείας διάρκειας μεμονωμένων προγραμμάτων ασύνδετων μεταξύ τους

4.2. Συμπεράσματα έρευνας χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης νέων επιχειρηματιών

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους 43 ερωτηθέντες δείχνουν τα ακόλουθα σχετικά με τις συμπεριφορές και τις ανάγκες των νέων επιχειρηματιών στην Ελλάδα, όσον αφορά τον οικονομικό αλφαριθμητισμό και την χρηματοοικονομική εκπαίδευση:

Οικονομικές γνώσεις των νέων επιχειρηματιών και γνωστικές μαθησιακές ανάγκες

Παρά την καίρια σημασία που έχει η κατανόηση των χρηματοοικονομικών θεμάτων για την ομαλή διαχείριση μια επιχείρησης, μόνο το 21,0% των επιχειρηματιών που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολογεί το επίπεδο οικονομικού γραμματισμού που διαθέτει ως καλό ή πολύ καλό, και μόνο το 14% να θεωρεί ότι έχει αρκετές οικονομικές δεξιότητες για την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων της επιχείρησης τους.

Σχεδόν 1 στους 2 (48,8%) επιχειρηματίες δηλώνει πως δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ κάποιο πρόγραμμα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα πλαίσια της τυπικής ή μη-τυπικής εκπαίδευσης. Αντ'αυτού, οι περισσότεροι νέοι επιχειρηματίες αντλούν κατά βάση γνώση μέσα από τις βιωματικές (51,2%) ή τις εργασιακές τους εμπειρίες (41,9%) και αρκετοί μέσα από το Ίντερνετ (32,6%) ή συμβουλευόμενοι κάποιον επαγγελματία (27,9%). Παράλληλα, 2 στους 5 επιχειρηματίες (39,6%) αναφέρουν ότι είτε θα ήθελαν να γνωρίζουν περισσότερα βασικά θέματα σχέση με την οικονομική διαχείριση μιας

επιχείρησης είτε ότι οποιαδήποτε γνώση θα ήταν καλοδεχούμενη, καθώς ξεκίνησαν να δραστηριοποιούνται στην αγορά χωρίς καμία γνώση.

Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν ότι μεγάλο μέρος των νέων στην Ελλάδα ξεκινά να δραστηριοποιείται επαγγελματικά χωρίς να έχει τα απαραίτητα εφόδια γνώσεων ως προς την οικονομική διαχείριση, και στη συνέχεια δεν εξελίσσει τις γνώσεις του με συστηματικό και ενδεδειγμένο τρόπο, αλλά βασίζεται κυρίως στην εμπειρική γνώση. Κατά τη διάρκεια συσσώρευσης εμπειριών οι περισσότεροι επαγγελματίες αντιμετωπίζουν και προκλήσεις στη λήψη αξιόπιστων συμβουλών (53,5%) ή δεν γνωρίζουν που να απευθυνθούν για να τις λάβουν (23,3%). Καθώς πυρήνα της βιωματικής μάθησης αποτελεί η διαδικασία δοκιμής και σφάλματος (trial and error), και καθώς, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, οι επιχειρηματίες δεν λαμβάνουν την καθοδήγηση που χρειάζονται, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε επιβράδυνση της αναπτυξιακής πορείας των νεοφυών επιχειρήσεων ή ακόμη και σε κινδύνους για τη βιωσιμότητά τους, λόγω λανθασμένων οικονομικών αποφάσεων με πολλαπλές συνέπειες.

Άλλοι παράγοντες, σχετιζόμενοι με θέματα οικονομικής διαχείρισης, που ενδεχομένως παρεμποδίζουν την ανάπτυξη και την ομαλή λειτουργία νέων επιχειρήσεων είναι: η έλλειψη προγραμμάτων στήριξης νέων επιχειρηματιών σε εθνικό επίπεδο (για την οποία το 74,4% των ερωτηθέντων συμφωνεί ότι είναι τουλάχιστον ανεπαρκές), αλλά και η έλλειψη γνώσεων για τέτοιου είδους προγράμματα (η οποία δηλώνεται από περίπου 1 στους 4 νέους επιχειρηματίες -23,3%), η περιορισμένη χρήση εξειδικευμένων εργαλείων οικονομικής διαχείρισης ή ακόμη και η πλήρης απουσία χρήσης τέτοιων εργαλείων (η οποία παρατηρείται για το 53,4% των ερωτηθέντων), η αξιοσημείωτα χαμηλή γνώση για όλα τα χρηματοοικονομικά προϊόντα που συμπεριλήφθηκαν στη μελέτη εξαιρουμένης της μίσθωσης (leasing) και της αγοράς με δόσεις, καθώς και τα κενά που παρατηρούνται σε διαδικασίες οικονομικής διαχείρισης μιας επιχείρησης, όπως η τακτική παρακολούθηση της κερδοφορίας (41,8%) και η συνεχής παρακολούθηση των εξελίξεων όσον αφορά οικονομικούς παράγοντες και φορολογικούς κανόνες (48,8%).

Σε σχέση με τις συγκεκριμένες προτιμήσεις των νέων επιχειρηματιών όσον αφορά τα θέματα οικονομικής διαχείρισης μιας επιχείρησης, για τα οποία θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα, η εύρεση επενδύσεων ή οικονομικών πόρων τοποθετείται στην κορυφαία θέση με συχνότητα αναφοράς το 76,7% του δείγματος. Ακολουθούν με μικρή διαφορά,

τα εργαλεία οικονομικής διαχείρισης με ποσοστό 72,1% και στη συνέχεια οι φόροι εισοδήματος (58,1%), τα λογιστικά (55,8%), καθώς και η διαχείριση του προϋπολογισμού (53,5%).

Βάσει των παραπάνω ευρημάτων, η εικόνα που διαμορφώνεται για τις ειδικές γνωστικές ανάγκες των νέων επιχειρηματιών είναι:

- Εστίαση σε παροχή υψηλής ποιότητας πληροφοριών για ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών προϊόντων και της χρήσης τους, όπως οι «επιχειρηματικοί άγγελοι», ο δανεισμός από ομοτίμους, τα χρηματοοικονομικά παράγωγα (πχ swaps, δικαίωμα προαίρεσης κ.λπ), οι εμπορικές πιστώσεις, καθώς και τα επενδυτικά προϊόντα, τα δάνεια και η εξεύρεση πόρων
- Ενημέρωση και καλλιέργεια υπεύθυνης στάσης ως προς τα διαφορετικά ασφαλιστικά προϊόντα και υπηρεσίες (Ασφάλιση Αστικής Ευθύνης Τρίτου, Ασφάλιση Διακοπής Λειτουργίας, ασφάλειες ζωής για τον ιδιοκτήτη κ.ά)
- Εισαγωγή σε βασικές αρχές λογιστικής και φορολογίας, εισφορών και της αντίστοιχης νομολογίας και χαρτογράφηση πηγών για τη συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων στα θέματα αυτά
- Εισαγωγή σε βασικές διαδικασίες χρηματοοικονομικής διαχείρισης επιχειρήσεων (όπως είναι η τακτική πρόβλεψη ταμειακών ροών και η διατήρηση αναλυτικών οικονομικών αρχείων, η κατάρτιση προϋπολογισμών και ισολογισμών, η διαχείριση της μισθοδοσίας κ.ά) για νέους που επιθυμούν να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα ή λειτουργούν την επιχείρησή τους για μικρό χρονικό διάστημα
- Η καταγραφή των διαθέσιμων πηγών αξιόπιστων οικονομικών συμβουλών, αλλά και προγραμμάτων στήριξης της επιχειρηματικότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- Η παρουσίαση διαθέσιμων εργαλείων και εφαρμογών χρηματοοικονομικής διαχείρισης

Οικονομική συμπεριφορά των νέων επιχειρηματιών και ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων

Οποιαδήποτε αποτελεσματική οικονομική διαχείριση χρησιμοποιεί συγκεκριμένα εργαλεία. Παρολαυτά, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας οι νέοι επιχειρηματίες που κάνουν χρήση οποιουδήποτε εργαλείου αποτελούν μειοψηφία, καθώς πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες (58,1%) δε χρησιμοποιεί εργαλεία χρηματοοικονομικής διαχείρισης στα πλαίσια της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, είτε γιατί βασίζεται πλήρως στο λογιστή της επιχείρησης (20,9%), είτε γιατί έχει καθόλου γνώσεις για σχετικά εργαλεία (37,2%). Ωστόσο, οι νέοι επιχειρηματίες φαίνεται να αναγνωρίζουν την αξία και τα πλεονεκτήματά των εργαλείων αυτών, καθώς η αξιοποίηση εφαρμογών οικονομικής διαχείρισης τοποθετείται στις κορυφαίες προτιμήσεις των νέων επιχειρηματιών (σε ποσοστό 72,1%) όσον αφορά τα θέματα οικονομικής διαχείρισης επιχειρήσεων, για τα οποία θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα.

Μια άλλη πτυχή της οικονομικής συμπεριφοράς των νέων επιχειρηματιών που χρήζει επισήμανσης είναι το ότι 1 στους 4 ερωτηθέντες εμφανίζεται απροετοίμαστος να αντιμετωπίσει μία έκτακτη ανάγκη της επιχείρησης ή μία απρόσμενη ζημιά, δηλώνοντας είτε ότι δεν έχει σκεφτεί τι θα έκανε σε μια τέτοια περίπτωση (11,6%), είτε ότι θα κατέφευγε σε μια υποβέλτιστη λύση, όπως η χρήση ίδιων ή οικογενειακών κεφαλαίων (7,0%), ή ο δανεισμός από κοντινά πρόσωπα (4,6%), είτε ακόμα ότι θα αναγκαζόταν να διακόψει τη λειτουργία της επιχείρησης προσωρινά ή μόνιμα. Ακόμη, μόλις λίγο περισσότεροι από έναν στους τρεις (34,9%) δηλώνει πως συμφωνεί απόλυτα ή εν μέρει ότι είναι σε θέση να συγκεντρώσει χρήματα σε περίπτωση που χρειαστούν για την επιχείρηση.

Παρότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (83,7%) η τακτική ανάλυση της κερδοφορίας μιας εταιρείας έχει υψηλό ως πολύ υψηλό επίπεδο σημαντικότητας, μόνο το 7,0% πραγματοποιεί πρόβλεψη ταμειακών ροών σε πολύ τακτική βάση (μια φορά το μήνα) και το 30,2% σε τακτική βάση (μια φορά στο εξάμηνο), ενώ 1 στους 4 (25,6%) αναφέρει ότι δεν πραγματοποιεί ποτέ. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων (41,9%) δε δείχνουν να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν την οικονομική κατάσταση της επιχείρησής τους, διότι στερούνται βασικές γνώσεις λογιστικής.

Τέλος, μια ακόμα βασική πρόκληση που φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι νέοι επιχειρηματίες σε μεγάλο ποσοστό (81,4%) είναι η περιορισμένη ικανότητα εύρεσης οικονομικών πόρων και πρόσβασης σε χρηματοδότηση, καθώς και η αξιοποίηση ευκαιριών κρατικής οικονομικής υποστήριξης από σχετικά χρηματοδοτικά προγράμματα.

Βάσει των παραπάνω ευρημάτων, η εικόνα που διαμορφώνεται για τις ειδικές μαθησιακές ανάγκες ανάπτυξης δεξιοτήτων των νέων επιχειρηματιών είναι:

- Η εξοικείωση με τη χρήση διαθέσιμων εργαλείων και εφαρμογών και η εξάσκηση βασικών διαδικασιών χρηματοοικονομικής διαχείρισης, δηλαδή της χρήσης οικονομικών πληροφοριών για ανάλυση της απόδοσης μιας επιχείρησης και τη δημιουργία πολιτικών και ελέγχων που να τη βελτιστοποιούν
- Καλλιέργεια δεξιοτήτων για την εμπειριστατωμένη αξιολόγηση κινδύνων στους οποίους εκτίθεται μια επιχείρηση και την προετομασία κατάλληλης απόκρισης – Εξάσκηση στην κατάρτιση επιχειρηματικού σχεδίου διαχείρισης ρίσκου και σωστή επιλογή ασφαλιστικών προϊόντων
- Πρακτική εξάσκηση για τη διατήρηση αναλυτικών αρχείων των επιχειρηματικών συναλλαγών, την παρακολούθηση εσόδων και δαπανών, τη σχεδίαση προβλέψεων ταμειακών ροών και προϋπολογισμού βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα και την αξιολόγηση εάν η επιχείρηση έχει κέρδος ή χάνει χρήματα
- Εξέταση δράσεων που μπορούν να εφαρμοστούν για την αύξηση των εσόδων (όπως η τιμολογιακή πολιτική, το αποτελεσματικό marketing) και η μείωση του κόστους (όπως οι επενδύσεις στην πράσινη ενέργεια)
- Καθοδήγηση για αποτελεσματική έρευνα σχετικά με δυνατότητες πρόσβασης σε δάνεια και άλλες μορφές οικονομικής στήριξης (επιχορηγήσεις, εγγυήσεις) που διατίθενται από διάφορα επίπεδα εθνικής και τοπικής αυτοδιοίκησης για υποστήριξη των νέων επιχειρήσεων και αύξηση των ικανοτήτων τεκμηρίωσης (συμπλήρωση αιτήσεων, προετοιμασία απαραίτητων εγγράφων κ.λπ)
- Παροχή εφοδίων για τη διαχείριση χρηματοοικονομικών σχέσεων με τράπεζες και άλλες πηγές εξωτερικής χρηματοδότησης και τη συνεχή ενημέρωση των νέων επιχειρηματιών για τις εξελίξεις στην επιχείρηση, προκειμένου να βελτιωθεί τελικά η διαδικασία δανεισμού ή επένδυσης

- Χαρτογράφηση πηγών και εξοικείωση με μεθόδους αποτελεσματικής παρακολούθησης των αλλαγών στις κύριες μακροοικονομικές μεταβλητές και το νομικό/φορολογικό πλαίσιο που ενδέχεται να επηρεάσουν την επιχείρηση
- Καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής σκέψης για τη διάκριση πηγών οικονομικών πληροφοριών που είναι αξιόπιστες, αμερόληπτες και υψηλής ποιότητας από τις αναξιόπιστες και μεροληπτικές

Προτάσεις σχεδιασμού κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εργαλείων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, βάσει των μαθησιακών αναγκών των νέων επιχειρηματιών

Το ισχυρό κίνητρο των επιχειρηματιών να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους στον τομέα της χρηματοοικονομικής διαχείρισης είναι εμφανές στα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς στη συντριπτική πλειοψηφία τους (93,0%) οι ερωτηθέντες επιθυμούν να παρακολουθήσουν σχετικά προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης.

Όπως αναλύεται και παραπάνω, γνώμονας για την ανάπτυξη αποτελεσματικών μαθησιακών εργαλείων και προγραμμάτων εκπαίδευσης προτείνονται οι κάτωθι κατευθυντήριες αρχές:

1. Σαφείς μαθησιακοί στόχοι

Οι σαφώς προσδιορισμένοι μαθησιακοί στόχοι αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος. Ειδικά στον τομέα της επιχειρηματικότητας ένα αποτελεσματικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες του τομέα και να προετοιμάζει τον ωφελούμενο σφαιρικά, συμπεριλαμβάνοντας τους εξής στόχους:

- να καταστήσει τον υποψήφιο/νέο επιχειρηματία χρήστη των χρηματοοικονομικών προϊόντων και αγοραστή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ικανό να κατανοεί το κόστος, τα ωφέλη και τους κινδύνους του καθενός και να επιλέγει τα κατάλληλα για την επιχείρηση
- να εφοδιάσει τον ωφελούμενο με τα κατάλληλα εφόδια, ώστε να μπορεί να προβλέπει τις μελλοντικές οικονομικές ανάγκες της επιχείρησης υπό εναλλακτικές συνθήκες

- να βοηθήσει τον ωφελούμενο να κατανοήσει σε βάθος τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των παρόχων χρηματοδότησης και, συνεπώς, να μπορεί να εκτιμά τους τρόπους με τους οποίους η επιχείρηση μπορεί να γίνει αξιόπιστη για εταιρική πίστωση ή έτοιμη να ανοιχτεί σε επενδύσεις
- να καθοδηγήσει τον νέο επιχειρηματία στο να συσχετίσει τις οικονομικές ανάγκες της επιχείρησης με το κανονιστικό και φορολογικό πλαίσιο της χώρας του
- να προετοιμάσει το νέο επιχειρηματία να ασκεί οικονομική διαχείριση, δηλαδή να χρησιμοποιεί χρηματοοικονομικές πληροφορίες για την ανάλυση της απόδοσης της επιχείρησής του και να προβαίνει σε ορθολογικές οικονομικές αποφάσεις που να τη μεγιστοποιούν

2. Συσχέτιση με τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητας

Η ταυτοποίηση των μαθησιακών στόχων κάθε εκπαιδευτικής υπηρεσίας θα πρέπει να καθοδηγείται με ακρίβεια από τις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες της ομάδας-στόχου στην οποία η εν λόγω υπηρεσία απευθύνεται.

Για τη συγκεκριμένη ομάδα-στόχο, δηλαδή τους Έλληνες νέους επιχειρηματίες μεταξύ 18 και 30 ετών, τα προγράμματα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού θα είναι αποτελεσματικότερα αν δώσουν μεγαλύτερη έμφαση σε τομείς στους οποίους οι συγκεκριμένοι ομάδα φαίνεται ότι υστερεί, όπως η *αξιοποίηση εφαρμογών οικονομικής διαχείρισης*, οι *βασικές γνώσεις λογιστικής και φορολογικών κανόνων*, οι *βασικές διαδικασίες χρηματοοικονομικής διαχείρισης επιχειρήσεων*, τα *χαρακτηριστικά ενός ευρέως φάσματος χρηματοοικονομικών προϊόντων*, καθώς και τα *ωφέλη και οι κίνδυνοι* που συνεπάγεται η χρήση τους (όπως οι «*επιχειρηματικοί άγγελοι*», ο *δανεισμός από ομοτίμους*, τα *χρηματοοικονομικά παράγωγα*, οι *εμπορικές πιστώσεις*, καθώς και τα *επενδυτικά προϊόντα*, τα *δάνεια* και η *εξεύρεση πόρων*), η *ανάπτυξη εταιρικού σχεδίου διαχείρισης ρίσκου* και η *επιλογή των κατάλληλων ασφαλιστικών προϊόντων*, οι *δυνατότητες πρόσβασης σε δάνεια* και *άλλες μορφές οικονομικής στήριξης*, συμπεριλαμβανομένων και *εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων* για νέες επιχειρήσεις με έμφαση στις *προϋποθέσεις* και τις *ικανότητες* που απαιτούνται για την απόκτησή τους και οι *διαθέσιμες πηγές αξιόπιστων οικονομικών συμβουλών*.

3. Σύνδεση με αναγνωρισμένα πρότυπα

Ο σχεδιασμός ενός αποτελεσματικού προγράμματος χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για νέους επιχειρηματίες διευκολύνεται από την ύπαρξη διεθνώς αναγνωρισμένων βασικών πλαισίων ικανοτήτων, όπως αυτό του δικτύου OECD/INFE [12] που απευθύνεται σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που ενδιαφέρονται να αναπτύξουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες για τον οικονομικό αλφαριθμητισμό δυνητικών και νέων επιχειρηματιών, όπως φορείς χάραξης πολιτικής, επιχειρηματικές ενώσεις, εμπορικά επιμελητήρια, οργανώσεις που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα και νεοσύστατες επιχειρήσεις, άλλους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, λογιστές, προγραμματιστές λογισμικού οικονομικής διαχείρισης ή εκπαίδευσης και ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

4. Αποτελεσματική μεθοδολογία παράδοσης

Η οικονομική εκπαίδευση για επιχειρηματίες πρέπει να παρέχεται από εκπαιδευτικούς με υψηλού επιπέδου οικονομικές γνώσεις και δεξιότητες διδασκαλίας. Το εκπαιδευτικό υλικό που θα χρησιμοποιείται θα πρέπει να παρέχει αμερόληπτες και αντικειμενικές πληροφορίες, να παρουσιάζει διαφορετικές απόψεις, όπου απαιτείται, και να παρέχει πληθώρα πηγών για περαιτέρω μελέτη.

Βάσει των ευρημάτων της παρούσας έρευνας, προτείνεται επίσης το εκπαιδευτικό υλικό να χαρτογραφεί ευρύ φάσμα αξιόπιστων πηγών οικονομικών συμβουλών για επιχειρηματίες, καθώς και τα διαθέσιμα προγράμματα υποστήριξης νέων επιχειρηματιών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ως προς τις μεθόδους εκπαίδευσης καίριος παράγοντας επιτυχίας είναι η πολύπλευρη στόχευση α. σε επίπεδο ευαισθητοποίησης, γνώσης και κατανόησης (για παράδειγμα, κατανόηση των κύριων στοιχείων του εισοδήματος και του προϋπολογισμού των επιχειρήσεων -έσοδα, κέρδη, περιουσιακά στοιχεία, υποχρεώσεις κ.λπ- και πώς σχετίζονται μεταξύ τους) β. Σε επίπεδο δεξιοτήτων και συμπεριφορών (για παράδειγμα, πρακτική γνώση διατήρησης γραπτών αρχείων των επιχειρηματικών συναλλαγών και της παρακολούθησης εσόδων και δαπανών) γ. σε επίπεδο γενικών στάσεων (για παράδειγμα, επιμονή και υπομονή για την ανελλιπή παρακολούθηση του κόστους, των εσόδων και των κερδών).

Προτείνεται η χρήση σύγχρονων, διαδραστικών και προσανατολισμένων στη δράση μεθόδολογιών εκπαίδευσης που θα αξιοποιούν τις εμπειρίες και τα βιώματα των ωφελουμένων στη μαθησιακή διαδικασία, συνδυάζοντας ταυτόχρονα πληροφορίες από την ενδεδειγμένη βιβλιογραφία, όπως για παράδειγμα η διεξαγωγή μελετών-περιπτώσεων προσαρμοσμένων στη δική τους επιχείρηση με συγκριτική ανάλυση άλλων περιπτώσεων που αναλύονται στη βιβλιογραφία.

5. Συνεχής αξιολόγηση αποτελεσματικότητας

Ακόμη και στις βέλτιστα σχεδιασμένες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, είναι απαραίτητο να έχουμε ρεαλιστικές προσδοκίες επιτυχίας και ο βαθμός αποτελεσματικότητας κάθε παρέμβασης να παρακολουθείται τακτικά με τα κατάλληλα μέσα. Μια σημαντική παράμετρος είναι η καλή συσχέτιση μεταξύ επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων, αξιοποιούμενων μεθόδων και, κατ'επέκτασιν, κριτηρίων αξιολόγησης. Οι μέθοδοι αξιολόγησης καλό είναι να συνδυάζουν δεδομένα αυτοαξιολόγησης με κατάλληλους αντικειμενικούς δείκτες, όπως η επίδοση σε κατάλληλα διαμορφωμένα τεστ (π.χ [NEFE Financial Education Evaluation Toolkit](#)), αλλά και η αύξηση χρήσης οικονομικών εργαλείων και ασφαλιστικής κάλυψης, και η βελτίωση σε βασικούς οικονομικούς δείκτες απόδοσης της επιχείρησης που μπορούν να διαπιστωθούν από μελέτες παρακολούθησης των ωφελουμένων.

Βιβλιογραφία

- [1] B. Kelmanson και K. K. e. a. al, «Explaining the shadow economy in Europe: size, causes and policy options,» International Monetary Fund, 2019.
- [2] Σ. Ε. Εργασίας, «Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της ανασφάλιστης και αδήλωτης εργασίας «Άρτεμις»,» 2018.
- [3] A. a. R. M. McKnight, «The financial resilience of households: 22 country study with new estimates, breakdowns by household characteristics and a review of policy options,» London School of Economics and Political Science, 2020.
- [4] «Household Sector Report,» European Central Bank, 2021.
- [5] E. f. a. a. m. a. (EFAMA), «Household Participation in Capital Markets,» 2020.
- [6] A. Grohmann, «Financial literacy and financial behavior: Evidence from the emerging Asian middle class,» *Pacific-Basin Finance Journal*, τόμ. 48, pp. 129-143, 2018.
- [7] L. Klapper, A. Lusardi και G. Panos, «Financial Literacy and Its Consequences: Evidence from Russia During the Financial Crisis,» *Journal of Banking & Finance*, τόμ. 37, αρ. 10, pp. 3904-3923, 2013.
- [8] L. Klapper, A. Lusardi και P. v. Oudheusden, «Financial Literacy Around the World,» Standard and Poors Global FinLit Survey, 2015.
- [9] N. Philippas και C. Avdoulas, «Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece,» *European Journal of Finance*, τόμ. 26, pp. 4-5, 2019.
- [10] «Core Competencies Framework On Financial Literacy For Adults,» G20/OECD INFE, 2016.
- [11] Wisconsin. Department of Public Instruction, Wisconsin's Model Academic Standards for Personal Financial Literacy, Wisconsin Department of Public Instruction, 2009.
- [12] OECD, «OECD/INFE core competencies framework on financial literacy for MSMEs,» 2018.